

Woord
+ *Daad*

2005

Colofon

Woord en Daad
Postbus 560, 4200 AN Gorinchem
Spijksedijk 16e, 4207 GN Gorinchem
Tel. 0183-611800
Fax 0183-611808
info@woordendaad.nl
www.woordendaad.nl

Bank
Rabobank 38.54.87.088
t.n.v. Woord en Daad, Gorinchem

Ontwerp en vormgeving
Douglas Design, Ommen

Druk
Salland de Lange, Deventer

Ontvangstbevestiging
Om kosten te besparen zenden we geen ontvangstbevestigingen voor giften. Wilt u toch een ontvangstbevestiging, vermeld dit dan duidelijk op uw overschrijving.

Voor testamentaire beschikkingen
luit ons adres: Stichting Reformatorische
Hulpactie Woord en Daad, gevestigd te
Gorinchem.
Onze stichting is ingeschreven onder nummer
41118168, bij de Kamer van Koophandel te
Tiel en staat onder controle van een register-
accountant. Financieel jaarverslag wordt op
verzoek toegezonden.

Overname artikelen
Overname van artikelen is prima!
Graag met bronvermelding.

Foto's: o.a. Thom Deelstra, Jaco Klamer
en Henk Visscher.

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
1 Woord en Daad in perspectief	6
1.1 Inleiding	7
1.2 Missie, visie en strategie	8
1.3 Beleid en uitvoering	9
2 Themaverslag Projecten en Programma's	10
2.1 Algemeen	10
2.2 Programma Basisvoorzieningen	14
2.3 Programma Onderwijs <i>Van kostganger...</i>	20
2.4 Programma Arbeid en Inkomen (A&I) <i>...tot kostwinner</i>	26
2.5 Programma Humanitaire Hulpverlening	36
2.6 Beleidsbeïnvloeding	39
3 Missie, visie en strategie	42
3.1 Ontwikkelingen in de organisatie	42
3.2 Fondsenwerving	44
3.3 Externe communicatie en bewustwording	47
3.4 Samenwerking en netwerken	50
4 Bestuursverslag	52
4.1 Missie, Doelstelling	52
4.2 Bestuurlijke verantwoordelijkheid	53
4.3 Bestuurlijk functioneren	54
4.4 Verantwoording 2005, Koers 2006	56
4.5 Overige beleidsuitgangspunten	57
5 Blik naar de toekomst	58
5.1 Gericht werken in de toekomst	58
5.2 Toekomst Projecten en Programma's	59
5.3 Toekomst van Fondsenwerving	60
6 Procesbeheersing en kwaliteit	62
6.1 Algemeen en de hoofdprocessen	62
6.2 Procesbeheersing Nederland	63
6.3 Procesbeheersing Zuiden	66
6.4 Risicomanagement & Bestuursverklaring	68
6.5 Onderzoeksrapport van Accountant	69
7 Jaarrekening en begroting	70
7.1 Geconsolideerde jaarrekening 2005	70
7.2 Accountantsverklaring	87
7.3 Begroting 2006	88
Bijlagen	90
Wereldkaart	94

Voorwoord

Voor u ligt de neerslag van ons werk in het afgelopen jaar. Een verslag van de dingen die we deden en leerden.

Het jaar 2005 zal de geschiedenis ingaan als het jaar na de tsunami. Het jaar waarin tienduizenden hun doden betreunden. Het jaar waarin mensen met elkaar langzaam maar zeker de draad van het leven weer oppakten. Met op de achtergrond de gapende lege plekken.

De gapende gaten drongen ook door in ons leven. Via onze partners. In de gesprekken met de overlevenden. Tijdens bezoeken aan India en Sri Lanka. Terwijl we staarden over kaalgespoelde landtongen en kuststroken. En terwijl je er staat en de leegte ziet, gaat diezelfde leegte op hetzelfde moment je bevassing en ervaring te boven. In die situatie de helpende hand reiken voelt als een druppel die in de leegte verdampft. Toch weten we uit de verhalen dat de tienduizenden, die we met uw hulp na de tsunami hebben mogen bereiken, de steun ervaren hebben als een teken van medemenselijkheid en verbondenheid dwars door taal, grens en nationaliteit heen.

De hulp na de tsunami komt aan. Mede dankzij de partners, die vanuit christelijke bewogenheid en in verbondenheid er in de uren, dagen, weken en maanden na de tsunami waren. Zonder onze partners waren we letterlijk nergens geweest.

Tegelijkertijd is 2005 natuurlijk ook een jaar geweest van het gewone werk dat naast het werk voor de tsunami, doorging. Een jaar waarin het werk weer groeide. Dat merkten we in de inkomsten (ook buiten de tsunami-inkomsten meer dan 10% groei), in het aantal partners, het aantal projecten en het aantal medewerkers op kantoor. Een jaar waarin het gewone werk doorging. Waarin we onveranderd in het grote (het werk na de tsunami) en het kleine (alle individuele mensen die we mogen bereiken) het rentmeesterschap en een verantwoorde besteding hoog in het vaandel hadden. Een jaar ook met 'gewone' hoogtepunten. Bijvoorbeeld het hoogtepunt van onze partnerconferentie in april. We keken met elkaar terug en met elkaar vooruit. Bevroegen elkaar kritisch op onze uitgangspunten en voornemens. In alle openheid en eerlijkheid. Omdat we ons met elkaar verbonden weten in Christus. Verbondenheid, die in alle geledingen gestalte kreeg. In het bijzondere. In het gewone. Ook in 2005.

Namens het bestuur van Woord en Daad

M. A. van den Berg, voorzitter

1

› Woord en Daad in perspectief

>>> Al sinds de oprichting in 1973 werkt Woord en Daad bewust met lokale partners. De geschiedenis leert dat dat een goede benadering is. Desondanks valt er in de partnerrelaties nog veel te leren, te groeien en te verdiepen. De reden daarvoor is even eenvoudig als voor de hand liggend: niet alleen wij groeien in omvang en kwaliteit, ook onze partners in het Zuiden. De groei vraagt elke keer weer opnieuw het bekijken en invullen van de relatie en bepalen van de balans in het omgaan met elkaar. Dat is uiteraard een spel in beweging.

In die dynamiek hebben haar partners en Woord en Daad in 2005 nieuwe stappen gezet. De eerste stap is die van het beleggen van een grote partnerconferentie in het kader van nieuw beleid. De tweede stap was een zorgvuldig toetsen van het beleid in sessies tussen bestuur, staf en mensen, die zich betrokken weten bij het werk van Woord en Daad.

Deze ontwikkelingen liggen in lijn met de ontwikkelingen in de tijd. Als je daar van een afstandje naar kijkt, zie je dat Woord en Daad steeds meer groeit van een kanaal tussen groepen in het Noorden en het Zuiden naar een knooppunt in een netwerk waarbinnen wereldwijd allerlei verbindingen en dwarsverbanden zijn gegroeid. Dat heeft invloed op de rol van Woord en Daad.

Een rol die in vergelijking met het verleden enerzijds omvangrijker maar anderzijds ook bescheidener wordt. Die groei naar bescheidenheid heeft twee oorzaken. Allereerst is er de eenvoudige reden dat er steeds meer mensen en organisaties in Noord en Zuid betrokken raken bij ons werk. Bovendien worden partners door hun groeiende capaciteit en kwaliteit in de uitvoering van hun werk steeds onafhankelijker. Dat maakt de rol van Woord en Daad anders en in sommige opzichten kleiner. In de tweede plaats laat het functioneren van Woord en Daad in een netwerk overduidelijk zien dat we anderen nodig hebben om ons eigen werk een goede plek te geven en goed te doen.

Het functioneren in een netwerk maakt het werk ook complexer. In een netwerk houd je rekening met meer mensen. Tegelijkertijd kun je, om in het beeld van een net te blijven, ook meer vangen en ondervangen. Onze rol verschuift van financier en uitvoerder meer naar inhoudelijk adviseur en bemiddelaar.

Uiteindelijk willen we door het participeren in een netwerk meer betekenen voor armen en voor de versmalling van de kloof tussen arm(en) en rijk(en). Dat laatste betekent ook dat Woord en Daad haar taak in het Noorden serieus neemt. In dat kader speelt voor ons het woord (mede)verantwoordelijkheid blijvend een sleutelrol.

De missie en werkwijze van Woord en Daad worden in toenemende mate ingevuld vanuit deze netwerk- en multi-actor gedachte. Niet als doel in zichzelf maar juist om ook vanuit deze invalshoek daadwerkelijk en blijvend iets te betekenen in het leven van mensen, om impact te hebben. Het netwerken zien we daarom niet alleen als iets tussen organisaties, maar juist ook als verbinding tussen mensen, wereldwijd. We zijn ervan overtuigd dat onze christelijke waarden in dat perspectief het netwerk ook sterk en houdbaar maken.

Het afgelopen jaar was een jaar van fikse groei. Dat gold in geld (+23%), in partners en in medewerkers, maar ook in het aantal projecten waarin we participeren. De groei gold ook de versteviging van netwerken en de toenemende betekenis ervan in ons werk. Dit jaarverslag is daar een weergave van. In de cijfers en de verhalen. Beide vertellen hun eigen kant van de betekenis van ons werk in de levens van mensen.

› Missie

Woord en Daad wil vanuit christelijk perspectief armoede bestrijden in Afrika, Azië en Midden-Amerika. Via lokale organisaties streven we ernaar armen een menswaardig bestaan te bieden. Hierbij doen wij een appèl op ieders verantwoordelijkheid, zowel hier als daar. Woord en Daad wil hierin een sterke en betrouwbare schakel zijn tussen u en de armen in ons werkgebied.

› Visie

Armoede in bijbels perspectief

Woord en Daad is een organisatie die zich gemotiveerd weet door de bijbelse opdracht zorg te dragen voor de arme naaste. Daarbij beseft Woord en Daad dat armoedebestrijding in een door zonden gebroken wereld plaatsvindt. Ten diepste staat het werk van Woord en Daad in de verwachting van de komst van het Koninkrijk van God en Zijn gerechtigheid (Mattheüs 6:33^a). Woord en Daad ziet haar werk als tekenen van dit Koninkrijk.

Zonder aanzien des persoons

Woord en Daad kiest voor de allerarmsten, ongeacht etnische achtergrond, religie, geslacht of politieke voorkeur.

De hele mens

Armoede overstijgt in de opvatting van Woord en Daad het materiële. Ze heeft ook een structurele, psychische en geestelijke dimensie. In de hulpverlening moet er daarom aandacht zijn voor al deze verschillende aspecten in hun samenhang.

Verantwoordelijkheid over en weer

Woord en Daad wil mensen stimuleren verantwoordelijkheid te dragen. In het rijke Noorden voor de arme naaste 'ver weg'. In het arme Zuiden -zo mogelijk- voor zichzelf en daarmee ook voor anderen. Mensen die kansarm zijn, en daardoor zelf geen verantwoordelijkheid kunnen nemen, zoals kinderen en vrouwen, mogen aanspraak maken op hulp.

Degenen die geen stem hebben, wil Woord en Daad een stem geven.

Mensen die in staat zijn verantwoordelijkheid te dragen maar de middelen missen, wil Woord en Daad helpen op eigen benen te staan.

Werken met christelijke lokale partners

Woord en Daad werkt structureel samen met christelijke partnerorganisaties die onafhankelijk zijn en vanuit dezelfde missie en visie als Woord en Daad werken. Dit versterkt de samenwerking, en bevordert een gelijkwaardige relatie. Door de inbedding in de lokale situatie, en de kennis en kunde die binnen deze organisaties aanwezig is, kunnen we ons werk effectief doen.

Betrouwbaar, open, eerlijk

Woord en Daad wil altijd aanspreekbaar zijn op haar werkwijze en de besteding van de fondsen. Daarom zoeken we voortdurend naar een optimale balans tussen een hoge kwaliteit van ons werk en lage kosten.

› Strategie

Het werk van Woord en Daad betreft drie aspecten:

- armoedebestrijding in ontwikkelingslanden: vanuit de ketenbenadering van kostganger naar kostwinner richten we ons op onderwijs (kleuterschool tot middelbaar en hoger onderwijs), arbeid en inkomen (beroepsgerichte training, arbeidsplaatsbemiddeling, opzet van bedrijfjes, microkrediet), basisvoorzieningen (water, voeding, gezondheid, landbouw), en uitwisseling van kennis;
- bewustwording van de achterban: we willen onze achterban bewust maken van de oorzaken en gevolgen van armoede wereldwijd;
- opkomen voor de belangen van de allerarmsten: zo nodig vragen we aandacht voor de positie van de allerarmsten bij politiek, pers en bedrijfsleven.

› Woord en Daad:

- onderschrijft de Code of Conduct van het Internationale Rode Kruis, een internationale gedragscode voor hulporganisaties;
- volgt in noodhulp en wederopbouw de Sphere Standards;
- werkt in fondsenwerving met de Gedragscode van de VFI;
- volgt de Code Goed Bestuur voor Goede Doelen en hanteert de daaraan gekoppelde adviesregeling beloning van directeuren van goede doelen.

› Beleid en uitvoering

De uitgangspunten van onze missie, visie en strategie zijn ook terug te vinden in de wijze waarop ons beleid tot stand komt. Tijdens de jaarlijkse werkbezoeken is er intensief overleg tussen Woord en Daad en haar partners in Latijns-Amerika, Afrika en Azië. De inhoud van deze evaluaties en consultaties wordt ingebracht in het beleid. Partners waarderen dat, zo blijkt uit het in 2004 gehouden tevredenheidsonderzoek. Op basis van dit onderzoek en het verder naar elkaar toegroeien van Woord en Daad en haar partners is in 2005 een grote consultatie met partners gehouden. Dat gebeurde onder de titel '*Job & Income, bridging education and employment*'. In dat seminar keken we terug op ons werk in deze sector en blikten we vooruit naar de toekomst. Het was een partnerbijeenkomst met een daadwerkelijk gelijkwaardige inbreng van de deelnemers. De consultatie levert een schat aan informatie voor nieuw beleid op. Beleid dat gevolgen heeft voor ons werk in Nederland en uiteraard ook terug te vinden is in ons werkveld in het Zuiden. Woord en Daad werkt in dat verband met een zogenaamd rollend beleidsplan, dat elk jaar aangepast wordt aan nieuwe inzichten en ontwikkelingen. Bij wijze van uitzondering vond er in 2005 geen aanpassing van ons rollend beleidsplan voor de periode 2006 - 2009 plaats. We namen die beslissing met het oog op een subsidieaanvraag die in april 2006 klaar moest zijn en om een beleidsplan 2007 - 2010 vraagt. Met het oog daarop is in juli 2005 wel een nieuwe beleidscyclus begonnen, maar de discussie over nieuw beleid (ook via een tweede partnerconsultatie in februari 2006 en consultatie van ons Business Platform en andere belanghebbenden) ronden we nu pas af in maart/april 2006.

Aan de Nederlandse kant wordt per afdeling beleid geformuleerd. Op basis daarvan schrijven we het operationeel jaarplan, waarin de doelstellingen verwoord worden. De lijn van het jaarplan is ook de lijn van dit jaarverslag.

Voor de afdeling Projecten en Programma's formuleren we ons beleid langs vier hoofdlijnen:

- Onderwijs (ons grootste programma);
- Arbeid en Inkomen;
- Basisvoorzieningen;
- Humanitaire Hulpverlening.

Voor de monitoring van de uitvoering van beleid werken we met een koersrapport.

Elke twee maanden wordt geanalyseerd in hoeverre het werk op koers ligt. Bij afwijkingen wordt bekeken of de doelstellingen bijgesteld moeten worden of dat er extra inspanningen geleverd moeten worden om de doelstellingen alsnog te halen. Bestuurlijk worden met name deze corrigerende maatregelen op hun merites beoordeeld.

› Themaverslag Projecten en Programma's

2

Algemeen

2.1

2.1.1 › Programmatische werkwijze van Woord en Daad in armoedebestrijding

In 2005 zette Woord en Daad haar programmatische werkwijze voort, te weten de uitvoering van drie hoofdprogramma's Onderwijs, Arbeid&Inkomen en Basisvoorzieningen. Beleidsmatig vindt Woord en Daad het belangrijk dat deze programma's elkaar versterken en completeren. Daarbij werd opnieuw het bekende motto gebruikt 'van kostganger naar kostwinner'. Dat betekent niet dat het uiteindelijk alleen maar gaat om economische doelstellingen. Het gaat daarin juist ook om mensen en de kwaliteit van leven. Beleidsmatig ziet Woord en Daad armoede in meerdere dimensies, waarvan de materiële er één is. Juist door middel van christelijk onderwijs en vorming krijgen niet-meetbare aspecten van het leven volop de aandacht.

Op vrijwel alle terreinen was er sprake van een flinke groei. De uitgaven van de programma's

(exclusief noodhulp) stegen met 20%, terwijl het aantal projecten in de programma's toenam van 200 naar 260. Van de reguliere programma's maakte het programma Arbeid&Inkomen de grootste groei door.

De noodhulp en rehabilitatie als gevolg van de tsunami kleurden in de eerste helft van 2005 het projectenwerk op de afdeling Projecten en Programma's. Uiteindelijk maakte het programma Humanitaire Hulpverlening ruim 23% uit van de totale projectuitgaven.

De interne werkwijze veranderde niet veel. Wel werd hard gewerkt aan de opzet van een geïntegreerde database, waarin ook een 'workflow module' is opgenomen. Niet alleen de projectbeoordeling wordt digitaal vastgelegd, maar ook het proces en de gewenste vervolgstapen. Bij de implementatie kwamen echter nog veel wensen en verbeterpunten naar voren. Daarom wordt in 2006 verder aan optimalisatie gewerkt.

2.1.2 > Opzet jaarverslag Projecten en Programma's

Het jaarverslag van de projecten en programma's sluit nauw aan bij het beleidsplan 2005-2008 en het jaarplan 2005. De realisatie van de daarin geformuleerde doelstellingen en beoogde resultaten vormen de leidraad voor het jaarverslag. In de volgende hoofdstukken wordt nader bekeken wat er van de beoogde resultaten per programma uiteindelijk gerealiseerd is.

In tegenstelling tot het jaarverslag 2004 zijn de specificaties van de (uitgaven van de) projecten bij de verschillende onderdelen niet opgenomen in de hoofdtekst; ze zijn te vinden op de bijgevoegde cd-rom. Daar waar verwezen wordt naar projecten in de tekst, wordt dit gedaan door het projectnummer tussen haakjes te vermelden.

Opnieuw is gekozen om bij elke programma een casus op te nemen die geen economische doelstellingen laat zien maar juist wél wat de impact van ons werk is op het leven van mensen.

In dit algemene gedeelte laat Woord en Daad de hoofdlijnen van de uitvoering in 2005 zien. Allereerst gaan we op hoofdlijnen in op de hoofd-doelstellingen en belangrijkste resultaten van de programma's (2.1.3). Verder volgt een samenvatting van de totale bestedingen per programma (2.1.4). Daarnaast wordt kort ingegaan op ontwikkelingen in het partnernetwerk van Woord en Daad en welke steun wordt verleend bij algemene capaciteitsopbouw van partnerorganisaties (2.1.5). Ten slotte stellen we de in 2005 gebrachte werkbezoeken aan de orde (2.1.7).

2.1.3 > Resultaten en leerpunten

Bezien vanuit het geheel van het werk, hebben Woord en Daad en haar partners in 2005 op hoofdlijnen het volgende mogen bereiken:

Basisvoorzieningen

- Er werd curatieve gezondheidszorg verleend aan ruim 170.000 mensen.
- Meer dan 900.000 mensen werden bereikt met basisgezondheidszorg en specialistische programma's (zoals lepra- en aidsvoorlichting/bestrijding).
- Er werd gerichte voedselhulp gegeven aan 7.600 oude vrouwen, kinderen en leprapatiënten.
- Voor ongeveer 40.000 mensen (in 4 landen) verbeterde de watervoorziening.

Onderwijs

- Ongeveer 40.000 kinderen en ruim 3.500 volwassenen uit arme en gemarginaliseerde bevolkingsgroepen maakten gebruik van regulier onderwijs en vormen van volwasseneneducatie.
- In totaal zijn 10 organisaties op verschillende wijzen geholpen met kwaliteitsverbetering in

het onderwijs.

- 22 scholen(uit)bouwprojecten en 6 projecten voor materiaalvoorziening of vervoermiddelen werden geheel of gedeeltelijk gerealiseerd en droegen bij aan een betere onderwijsomgeving. In Haïti werd door CRECH goede voortgang gemaakt in curriculumontwikkeling voor de 3.500 aangesloten scholen.
- Bouwtechnisch en onderwijsinhoudelijk werd een verdere basis gelegd onder het Hope University College in Addis Abeba, Ethiopië.

Arbeid en Inkomen

- Ruim 2.700 jongeren en ouderen in 11 landen werden getraind in technische vaardigheden, waardoor het gemakkelijker wordt een betaald beroep te krijgen.
- Aan ongeveer 3.900 jongeren werd een beurs verstrekt om middelbare en hogere studies te volgen.
- Bij vier partnerorganisaties werden (aanvullende) investeringen in gebouwen, trainingsfaciliteiten en apparatuur betaald om nieuw vakonderwijs te realiseren of het bestaande te verbeteren.
- Bij vier organisaties is steun gegeven om de kwaliteit van het vakonderwijs te verbeteren.
- In april 2005 hield Woord en Daad het seminar '*Bridging Education and Employment*' dat door meer dan 50 vertegenwoordigers van partnerorganisaties van Woord en Daad werd bijgewoond. Dit was een belangrijk moment van gezamenlijke evaluatie en vooruitzien.
- In oktober steunden we een breed seminar van CREDO in Ouagadougou, Burkina Faso, waar vertegenwoordigers van de overheid (12 ministeries!), bedrijfsleven en NGO's bespraken hoe vakonderwijs en arbeidsmarkt beter op elkaar kunnen aansluiten.
- In de tweede helft van 2005 werd ons programma *Arbeid & Inkomen* extern geëvalueerd. In de evaluatie werd ook het functioneren van Woord en Daad als organisatie meegenomen (zie ook hoofdstuk vier).
- Bij 10 partnerorganisaties werd financieel en inhoudelijk steun gegeven bij de opstart of continuering van een arbeidsbemiddelingsbureau (JBC).
- Via 4 JBC's werden door middel van microkredieten 37 microbedrijfjes (2-3 werkers per bedrijfje) gestart.
- Er werd financieel en inhoudelijk ondersteuning verleend bij het opzetten van 14 MKB-bedrijven in drie landen. Verder werden eerder opgerichte bedrijven ondersteund door missies van leden/supporters van het Business Platform.
- Er werd een aparte MKB-unit binnen Woord en Daad opgezet en een fulltime coördinator MKB-ontwikkeling benoemd.
- Bij 2 organisaties werd financieel en inhoudelijk

lijk steun gegeven aan de continuering (Burkina Faso) en uitbreiding (Bangladesh) van bestaande kredietprogramma's.

In de beschrijving van de programma's wordt meer gedetailleerd ingegaan op wat gerealiseerd mocht worden en waar knelpunten zijn ervaren.

2.1.4 > Totale bestedingen

De volgende tabel geeft een kort overzicht weer van de bestedingen van de diverse programma's. Zowel de details van de bestedingen als de afwijkingen van de gestelde begroting worden in de desbetreffende hoofdstukken nader toegelicht. In algemene termen kan gesteld worden dat voor alle programma's, met uitzondering van noodhulp, de bestedingen in absolute zin het niveau van het jaarplan haalden. Door de tsunami wijken de procentuele bestedingen wel af van het jaarplan.

Programma (excl. AKV W&D 6%)	Begroting '05 (* 1.000 euro)	Realisatie '05 (* 1.000 euro)	% t.o.v.	
			Totaal	% volgens begroting
Basisvoorzieningen	2.783	2.573	11,3	14,5
Onderwijs	9.708	10.040	44,1	50,5
Arbeid en Inkomen	4.898	4.679	20,6	25,5
Subtotaal (excl. noodhulp)	17.389	17.292		
Noodhulp	1.800	5.296	23,3	9,4
Overige kosten	164	180	0,7	0,1
TOTAAL	19.353	22.768	100,0	100,0

2.1.5 > Partnerorganisaties

In 2005 ging Woord en Daad twee nieuwe relaties aan, namelijk met Cotton Tree Foundation (CTF) in Sierra Leone en met Karamoja Diocesan Development Office (KDDO) in Uganda. De vorig jaar aangegane relaties met Sri Lanka, Tsjaad en Zambia werden verder uitgebouwd. De steun aan IESA in Angola breidde niet uit, omdat er in de structuur en de inhoud van het werk nog onduidelijkheden zijn.

Op bovengenoemde wijze werkte Woord en Daad aan haar beleidsdoelstelling om uitbreiding met name in Afrika te realiseren. Dat vertaalt zich nog niet meteen in veel grotere uitgaven in het continent, maar er wordt wel een basis gelegd voor uitbreiding in de komende jaren.

In 2005 overleden 3 oud-directeuren van partnerorganisaties in India. John David, Prasada Rao Rebba en Thomas Nathaniël waren de oprichters en voor lange tijd de leiders van respectievelijk AMG India, IREF en Word & Deed India. We herdenken met dankbaarheid hun grote inzet voor de armen en gemarginaliseerden in India.

Vanuit het PSO-programma voor capaciteitsopbouw zijn middelen beschikbaar om partneror-

ganisaties te steunen bij organisatieopbouw en -ontwikkeling. In 2005 werden verschillende activiteiten van/voor partners op dit vlak ondersteund:

- In april werd tijdens het Woord en Daad-seminar aandacht gevraagd voor capaciteitsopbouw en hoe hier gericht aandacht aan te besteden. In India werd in december een partnermeeting gehouden waar behalve thematische onderwerpen ook organisatieopbouw en (management)training aan de orde kwam. Onder andere door gebrek aan capaciteit werden de geplande organisatieanalyses van de partners in 2005 niet uitgevoerd. Deze staan nu voor 2006 gepland.
- De directeur van Word & Deed India volgde een cursus van MDF in organisatieanalyse in Sri Lanka.
- Evenals in 2004 werd steun gegeven aan CDA in Colombia voor training in het kader van de opzet van een kwaliteitssysteem.
- INDEF (Nicaragua) liet de eigen organisatie kritisch tegen het licht houden en zette nieuwe lijnen uit voor haar werk. Tevens werd administratieve staf getraind.

Tijdens werkbezoeken is capaciteitsopbouw een vast onderdeel van de besprekingen met de partnerorganisaties. Niet al het besprokene vertaalt zich direct in ondersteunende trajecten voor capaciteitsopbouw, maar partners worden zich wel steeds meer bewust van mogelijkheden die Woord en Daad biedt.

2.1.6 > Overzicht steun aan partnerorganisaties

In de tabel op de volgende pagina wordt een overzicht gegeven van alle partners waarmee samengewerkt wordt en de programmaonderdelen (budgetlijnen) waar steun aan wordt gegeven. Meer inhoudelijke informatie over de bestedingen, die onder de diverse budgetlijnen vallen is te vinden in de volgende hoofdstukken, waarin de programma's van Woord en Daad beschreven worden. De specificaties van de projecten (land, partner, korte omschrijving, toegekend bedrag), die bij elke budgetlijn horen, zijn te vinden op de bijgevoegde CD-Rom.

2.1.7 > Werkbezoeken

Woord en Daad brengt elk jaar een werkbezoek aan de grotere partnerorganisaties. Kleinere organisaties (met een omzet van minder dan € 100.000) worden in beginsel eens per 2 jaar bezocht. Een werkbezoek wordt normaal gesproken uitgevoerd door een bestuurslid en één of meerdere medewerkers. Tijdens het bezoek worden projecten bezocht en besproken,

Programma's:		Onderwijs					Arbeid en Inkomen					Basisvoorzieningen					Nood- hulp	Alg. kosten partnerorg.			
Budgetlijnen:		Alg/Adoptie (1.1.1-1.1.2)	Ond. steun en alfabetisering (1.2.1-1.2.2)	Ond. voor straat-/risicokinderen (1.2.3-1.2.4)	Infrastruct. Verbeteringen (1.3.1-1.3.2)	Capaciteitsopbouw (1.4.1-1.6.3)	Exploitatie vaktrainingen (2.1.0)	Studiebeurzen voor hoger ond. (2.2.1-2.2.2)	Infrastructuur vakonderwijs (2.3.0)	JBC's en opzet microbedrijfjes (2.4.0)	Microkredietprogramma Bangladesh (2.5.2)	Opzet bedrijven (MBK) (2.6.1-2.6.2)	Capaciteitsopbouw (2.7.0-2.7.5)	Centra voor curatieve zorg (3.1)	Spec. hulp en preventieve zorg (3.2)	Voedselhulp in gezondheidsproj. (3.3.1)	Landbouwprojecten (3.3.3/3.3.5)	Watersvoorziening (3.3.4/3.3.5)	Capaciteitsopbouw (3.4.1)	Noodhulp (4.0)	Overhead, alg. Capaciteitsopb. Lobby&Adv. (5.0-5.3)
	LANDEN																				
	PARTNERS																				
	Midden- en Zuid-Amerika																				
1	Guatemala AMG	x			x		x	x					x	x					x		
2	Haiti P&A	x	x		x		x	x	x					x		x		x	x		
	AMG		x		x								x	x							
	CRECH					x															
	FONHEP					x															x
3	Honduras AMG	x	x					x													x
4	Nicaragua INDEF		x			x		x				x				x					x
5	Colombia CDA	x	x	x	x	x	x	x	x			x	x	x							x
	Afrika																				
6	Angola IESA/ZOA													x							
7	Botswana HCC						x														
8	Burkina Faso CREDO	x			x	x	x	x	x			x		x		x	x	x	x		x
9	Ethiopië Hope	x						x	x			x								x	
	Fistula Hosp.													x							
10	Liberia ZOA-Lib																			x	
11	Sierra Leone CTF		x		x							x									
12	Tsjaad Caedesce		x		x	x											x				
13	Zambia GCPDO													x			x			x	
14	Zuid-Afrika Mfesane/ Linge Lethu	x	x				x		x		x	x		x				x			
	Europa																				
15	Cyprus/ AMG	x																			
16	Griekenland																				
	Azië																				
17	Afghanistan ZOA-Afgh.																			x	
18	Bangladesh CSS	x	x		x			x		x	x		x	x			x		x		x
19	Filippijnen AMG	x				x		x	x		x	x									
	SBC			x																	
	SPECS	x		x		x															
20	India IREF	x						x												x	
	Count	x	x			x		x													x
	AMG	x	x		x	x		x		x			x		x		x		x		x
	W&D	x	x		x	x		x				x	x	x				x		x	x
	GSPI	x	x		x			x					x	x			x		x		x
	HBI	x																			
21	Sri Lanka W&D	x																			
	CSI																			x	
22	Thailand AMG	x	x		x				x												

onduidelijkheden over en weer aan de orde gesteld en wordt van gedachten gewisseld over de koers naar de toekomst. Om de vijf jaar worden bovendien financiële bezoeken gebracht door het hoofd administratie en de penningmeester van het bestuur. In 2005 werden de volgende landen (en daar gevestigde partners) bezocht (expert-missies zijn apart vermeld onder de programma's):

- Januari: Burkina Faso – training programmatisch werken PSO en i.v.m. EU-aanvraag
- Februari: Sierra Leone, Burkina Faso, Tsjad en Ethiopië – algemene werkbezoeken
- Maart: Sri Lanka – bezoek in kader van noodhulp tsunami
- April: Colombia – werkbezoek voor lobbyactiviteiten en voorlichting
- Mei: Zambia, Botswana, Zuid-Afrika, Uganda – algemene werkbezoeken/oriëntatie
- Mei: Ethiopië – bezoek in kader van fondsenwerving bedrijven en institutioneel
- Juni: Sri Lanka, Bangladesh – algemene werkbezoeken
- Juni: Thailand, Filipijnen – financieel werkbezoek
- Juni: India – bezoek in kader van noodhulp tsunami
- Juli: Guatemala, Nicaragua – financieel werkbezoek
- September: Nicaragua, Guatemala, Honduras – algemene werkbezoeken
- Oktober: Haïti, Colombia – algemene werkbezoeken
- November/december: India – algemene werkbezoeken

Bezoekrapporten werden op de bestuursvergaderingen besproken en op de vergaderingen van het MT en het werkoverleg van de afdeling Projecten en Programma's. Afspraken en actiepunten die uit de bezoeken voortkwamen, zijn na de bezoeken per brief bevestigd.

De bespreking van evaluaties, bezoekrapporten en gespreksverslagen speelden ook in 2005 een belangrijke rol in het leren van elkaar en het doorvoeren van vernieuwingen.

2.2.1 > Algemeen

Met het programma Basisvoorzieningen geeft Woord en Daad noodzakelijke ondersteuning op het terrein van gezondheidszorg, voedselzekerheid en watervoorziening. Woord en Daad werkt via dit programma in het algemeen in die gebieden waar ze ook met andere programma's actief is. Het gaat steeds om activiteiten die complementair zijn aan overheidsvoorzieningen. Steun is aan de ene kant vaak nodig omdat basale voorwaarden voor projecten op het gebied van onderwijs en arbeid (grotendeels) ontbreken.

Aan de andere kant komen in de gebieden waar partners van Woord en Daad actief zijn soms schrijnende situaties voor die een interventie zinvol maken.

Het programma Basisvoorzieningen maakte in 2005 15% uit van de totale programma- en projectbestedingen (exclusief noodhulp). Ten opzichte van 2004 stegen de uitgaven met 26%.

Evenals in 2004 golden in 2005 de volgende doelstellingen, die met name van toepassing zijn op de gezondheidszorgprojecten:

- 1) Optimalisering van de kwaliteit van gezondheidsprogramma's.
- 2) Meer nadruk op preventie van gemakkelijk te voorkomen aandoeningen en aandoeningen die een hoog risico vormen voor de doelgroep.
- 3) Integratie van hiv/aidspreventie in alle gezondheidsprojecten.
- 4) Zoveel mogelijk verantwoordelijkheid voor curatieve gezondheidszorg neerleggen bij de plaatselijke overheid.
- 5) Maximale kosteneffectiviteit van de hulp (voor klinieken die geen overheidsfinanciering kunnen krijgen).
- 6) Integratie van gezondheidsactiviteiten met activiteiten op gebied van landbouw en schoon water.
- 7) Voornamelijk rond onderwijsprojecten breidt het programma Basisvoorzieningen zich uit, complementair aan reeds beschikbare voorzieningen.

Paragraaf 2.2.2 geeft op hoofdlijnen inzicht in de bestedingen rond deze doelstellingen. In 2.2.3 wordt specifiek ingegaan op de realisering van de beoogde resultaten, gerelateerd aan bovengenoemde programmadoelstellingen.

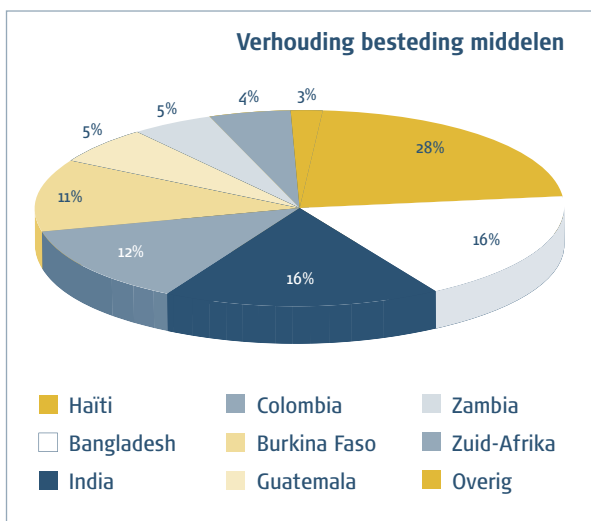
2.2.2 > Overzicht van uitgaven

De tabel bovenaan de volgende pagina geeft een samenvattend overzicht van de bestedingen naar budgetlijnen (vergeleken met het geplande budget en realisatie in 2004). Specificaties (land, partner, aantal kinderen) van projecten die onder de diverse budgetlijnen vallen, zijn te vinden op de bijgevoegde cd-rom waar alle budgetlijnen van het programma Basisvoorzieningen met een 3 beginnen. Van het totale begrote bedrag kon 92% worden toegekend.

In 2005 werden in 13 landen 63 projecten gesteund, vergelijkbaar met 2004. De verdeling over de continenten was volgt: Afrika 21%, Zuid-Amerika 47% en Zuidoost-Azië 32%. De verdeling over de landen was zoals weergegeven in de diagram op de volgende pagina.

Budgetlijn	Omschrijving	2005	2005	2004
		Begroting	Realisatie	Realisatie
	Uitgaven			
1.0	Gezondheidscentra voor algemene curatieve zorg*	439.427	742.462	363.807
2.0	Programma's voor specialistische hulp en preventieve zorg	1.624.268	1.390.269	920.629
3.1/3.2	Voedselhulp in bestaande en nieuwe programma's	162.538	83.995	241.643
3.3	Landbouwprogramma's	154.340	94.566	170.048
3.4	Waterprojecten	101.000	124.747	146.639
3.5	Nieuwe programma's Basisvoorzieningen	79.794	142.611	0
4.0	Capaciteitsopbouw bij partners	75.000	16.247	38.656
5.0	Apparaatskosten partner (5%)	146.236	0	215.847
	SUBTOTAAL	2.782.603	2.594.897	2.097.269
	Diversen te verrekenen met 2004/ koersverschillen etc.		-21.535	-58.570
	Totaal programma Basisvoorzieningen*	2.782.603	2.573.362	2.038.699

* > De oorspronkelijke begroting voor budgetlijn 3.5 was € 180.794, met verrekening van lokale inkomsten van € 30.000. Van dit bedrag is € 101.000 op budgetlijn 3.4 gezet.

In Zuidoost-Azië en Zuid-Amerika kon de begroting voor 100% worden besteed, zoals gepland. In Afrika bleef de besteding iets achter, nl. 83% van de begroting. De realisatiecijfers van de budgetlijnen wijken (iets) af van het jaarplan. De volgende toelichting geeft inzicht in de redenen daarvoor:

- **Budgetlijn 1.0:** de belangrijkste afwijkingen van het jaarplan in de curatieve zorg zijn als volgt.
 - >In India bij GSPI liep het ziekenhuisbezoek erg terug. Er was minder geld nodig dan begroot. Eind 2005 heeft GSPI besloten het ziekenhuis (incl. terminale zorg) helemaal te sluiten, omdat de afgelopen jaren in de omgeving andere instellingen zijn ontstaan die de zorg hebben overgenomen.
 - >Omdat in Bangladesh het aantal ziekenhuispatiënten in Khulna duidelijk toenam ten opzichte van 2004 (de verbinding met de stad is namelijk verbeterd door de opening van een nieuwe brug), werden aanvullende investeringen voor het ziekenhuis goedgekeurd.
 - >In Colombia werd uiteindelijk geen financie-

ring verkregen van de overheid (Colombiaans verzekeringssysteem), zoals wel was verwacht en toegezegd. Daardoor kostten verschillende programma's meer dan voorzien. Overigens wordt verwacht dat in 2006 alsnog subsidie verkregen zal worden. Om de kwaliteit van de gezondheidszorg in de klinieken verder te verbeteren, werden alle klinieken voorzien van een geïntegreerd computersysteem, waardoor patiëntgegevens sneller beschikbaar zijn en er beter gerapporteerd kan worden naar de Colombiaanse overheid. Voor de extra uitgaven was overigens budget beschikbaar onder budgetlijn 2.0.

- **Budgetlijn 2.0:** De uitvoering van preventieve projecten bleef iets achter bij de planning.
 - >In Zuid-Afrika (Mfesane) zijn verschillende nieuwe hiv/aidsprojecten aanvaard voor ondersteuning (Saldanha Bay thuiszorgprogramma, Thandi jeugdgroep). Deze kosten echter minder dan het begrote bedrag. Er is nog ruimte voor meer ondersteuning en de verwachting is dat in de loop van 2006 het aantal hiv/aidsprojecten verder zal uitbreiden.
 - >Van de voorziening voor nieuwe medische programma's in Colombia van € 200.000 werd geen gebruik gemaakt. Een deel daarvan werd wel gebruikt voor extra kosten van de curatieve projecten. Dit had deels te maken met de beslissing van Woord en Daad om uitbreiding van het werk van CDA in andere steden te laten financieren door andere donors (spreiding van donorrisico).
 - >Vanuit CREDO (Burkina Faso) werd de aanvraag verwacht van een groter aidsprogramma, als follow-up van de jaarlijkse be-

wustmakingscampagnes. De aanvraag kwam echter pas begin 2006 binnen.

>Steun aan het Addis Ababa Fistula Hospital in Ethiopië (81.70.001) werd in 2005 afgebouwd, omdat het ziekenhuis voldoende steun verkreeg van andere donoren.

• *Budgetlijn 3.1:* De budgettaire voorziening voor voedselhulp voor kinderen in Anse Rouge (P&A, Haïti) werd niet gebruikt, omdat dit geïntegreerd werd in de projectuitgaven onder budgetlijn 2.0.

• *Budgetlijn 3.3:* In de landbouwprojecten waren er de volgende ontwikkelingen.

>Voor het landbouw(trainings)programma in Kayero (CREDO, Burkina Faso) werd minder uitgegeven dan gepland. De investeringen werden aangehouden omdat er eerst duidelijkheid moet komen over de toekomst van het trainingscentrum. Er is in 2005 een impactstudie van het trainingsprogramma gedaan.

>Het landbouwproject (65.80.001) van INDEF in Papalonal (Nicaragua) werd eind 2005 overgedragen aan PAC (Association Pueblos en Accion Comunitaria) een organisatie gespecialiseerd in landbouwtraining en agribusiness services. Corstiaan van Aalsburg, uitgezonden door Woord en Daad met behulp van PSO-ondersteuning, beëindigde zijn dienstverband bij INDEF en begon een nieuwe baan als adviseur economische ontwikkelingsprogramma's bij PAC, zodat hij zijn bij INDEF opgedane expertise, gericht en blijvend voor o.a. Papalonal kan aanwenden.

• *Budgetlijn 3.4:* Er werden meer projecten goedgekeurd voor water en sanitatie dan was voorzien. Het gaat hier om kortlopende projecten, die voor een deel ad hoc door de partners bij Woord en Daad worden ingediend.

• *Budgetlijn 3.5:* Door GCPDO (Zambia) werden enkele waterbronnen aangelegd in het gebied waar ook een geïntegreerd hiv/aidsprogramma door hen wordt uitgevoerd. Onder deze budgetlijn werd ook een auto -nodig voor projectbezoek, uitgevoerd door GCPDO- goedgekeurd.

• *Budgetlijn 4.0:* In de begroting was € 75.000 opgenomen voor korte uitzendingen en consultaties in het kader van langetermijnplanning van gezondheidszorgprogramma's bij 10 partnerorganisaties. Het bleek minder eenvoudig dan gedacht om dit tot uitvoering te brengen. Zie verder onder resultaat 1.3.

Voortgang voorheen aanvaarde investeringsprojecten:

1. 35 huizen voor leprapatiënten in Hyderabad, India (12.81.001) (aanvaard in 2003). Na vertraging (o.a. vanwege het leprastigma) verkreeg Word and Deed-India uiteindelijk toch een bouwvergunning en kon de bouw van de

huizen eind 2005 geheel afgerond worden.

2. Management van natuurlijke hulpbronnen in Burkina Faso (76.80.011) (aanvaard in 2001) Dit is een vijfjarenprogramma, voor het grootste gedeelte gefinancierd door de EU. Het programma zal naar verwachting eind 2006 afgerond zijn.

3. De in 2004 aanvaarde projecten no. 16.83.001 (kantoor ziekenhuis Khulna, CSS, Bangladesh) en nr. 32.70.005 (investering kliniek Cartagena, CDA, Colombia) konden beide in 2005 afgerond worden.

2.2.3 > Resultaten

In deze paragraaf doen we verslag van de realisatie van de in 2.2.1 genoemde doelstellingen. Per doelstelling geven we aan wat in 2005 werd beoogd en wat kon worden gerealiseerd.

1. Optimalisering van de kwaliteit van gezondheidsprogramma's.

Beoogd resultaat 1.1: Van alle gezondheidsprogramma's zijn vormen van kwaliteitsverbetering weergegeven in een beleidsdocument of rapportage.

Gerealiseerd:

Bovenstaande doelstelling werd gehaald voor 43 van de 46 goedgekeurde projecten ofwel 93% van de projecten. In 2004 werd een vergelijkbaar resultaat behaald, namelijk 86%. Dit betekent dat de verbeteringen op twee of meer van de volgende terreinen zijn waargenomen: integratie preventieve en curatieve zorg; samenwerking met anderen, in het bijzonder de overheid; vernieuwing; training van personeel; kosteneffectiviteit; integratie van hiv/aids binnen het programma.

Het idee was om een set kwaliteitscriteria te formuleren voor klinieken op basis van een onderzoek onder verschillende Nederlandse hulporganisaties. In 2005 is dit onderzoek uitgevoerd, maar eenduidige criteria zijn niet gevonden.

Beoogd resultaat 1.2: Per jaar ontvangt minimaal één persoon per partnerorganisatie training in relevante onderwerpen.

Gerealiseerd:

Van de 16 partnerorganisaties waarvan Woord en Daad gezondheidsprojecten financiert, is van 2 organisaties niet bekend of/hoe men personeel traint. Van de andere 12 organisaties is bekend dat er ten minste één personeelslid per organisatie training ontvangt in relevante

onderwerpen. Naar alle partners is wel duidelijk gemaakt dat Woord en Daad kosten van trainingen kan financieren.

Beoogd resultaat 1.3: Voor eind 2005 hebben ten minste 8 organisaties een meerjarenplan op gebied van basisvoorzieningen.

Gerealiseerd:

Eind 2005 werkten 5 partnerorganisaties met meerjarenplannen op (deel)terreinen van het programma Basisvoorzieningen. Dit bleef achter op de verwachting uit het jaarplan. Het is duidelijk dat meerjarenplannen niet zo maar tevoorschijn getoverd kunnen worden. Dit vraagt ook om inspanning van Woord en Daad, direct of indirect. Daarom zal hieraan in 2006 met 3 organisaties specifiek gewerkt worden. Dit was ook al in 2005 gepland, maar door capaciteitstekort binnen Woord en Daad kon hier geen staf voor vrijgemaakt worden.

2. Meer nadruk op preventie van gemakkelijk te voorkomen aandoeningen en aandoeningen die een hoog risico vormen voor de doelgroep.

Beoogd resultaat 2.1: In 5 landen zijn 10 preventieprogramma's (ter voorkoming van kwalen als diarree en ondervoeding) of programma's gericht op specifieke gezondheidsproblemen (bijv. aids en lepra) gelanceerd.

Gerealiseerd (geldt ook als resultaat 6.2):

In 4 landen hebben we in totaal 7 nieuwe preventieprojecten gesteund:

- In Bangladesh (CSS) heeft een belangrijke uitbreiding plaatsgevonden van het PHC-programma (16.71.003) in het Khulnagebied, een groei van de doelgroep van 100.000 naar 335.000 mensen.
- In Haïti zijn twee nieuwe projecten gestart. In het Pays Pourri-gebied werd door P&A een project gestart voor moeder- en kindzorg (21.70.009), waarmee 20.000 mensen bereikt worden. Door AMG-Haïti werd een training gegeven voor hiv/aidsvoorlichters (22.71.002) in het Bassingebied waar AMG een kliniek runt.
- In Zuid-Afrika steunen we 3 nieuwe hiv/aids-projecten. Mfesane participeert in Saldanha Bay (West Coast) in een breed hiv/aids-project, waar een thuiszorgprogramma (70.70.002) is opgezet en wordt ondersteund. In Uitenhage (Eastern Cape) wordt jeugdgroep Thandi (70.70.003) ondersteund waarin gemotiveerde en getrainde jeugd 3.000 leeftijdgenoten op middelbare scholen bewustmaakt van (de gevaren van) hiv/aids. In het

noorden van Zuid-Afrika werd een bijdrage gegeven aan het thuiszorgproject (71.70.001) van de Tsibogang Christian Action Group in Mafikeng, dat zorg verleent aan ongeveer 500 aidspatiënten.

- In Angola startte IESA een medicatieprogramma voor ong. 1.000 tbc-patiënten (80.70.002).

In 2004 werd door Woord en Daad meegewerkt aan 2 subsidievoorstellen, die werden ingediend bij de EU (Burkina Faso, CREDO: preventief programma, met name hygiëne; Colombia, CDA, ondersteuning van gezondheidsprogramma's onder ontheemden). Het voorstel in Colombia werd helaas afgewezen in 2005. Het voorstel van CREDO werd uiteindelijk goedgekeurd door de EU en zal in de periode 2006-2010 uitgevoerd worden.

3. Integratie van hiv/aidspreventie in alle gezondheidsprojecten.

Beoogd resultaat 3.1: In alle gezondheidsprojecten worden hiv/aidsbestrijdende activiteiten geïntegreerd.

Gerealiseerd:

In 42 van de 46 gezondheidsprojecten (91%) is duidelijk dat hiv/aids of in het specifieke project of in het totaalprogramma van de organisatie hiv/aids een duidelijke plaats inneemt. In 2005 is in samenwerking met de aidswerkgroep veel werk gemaakt van ondersteuning van een aantal partners in Zuidelijk Afrika om gericht beleid te ontwikkelen. Ook werd in november 2005 een brede consultatie belegd in Nairobi, waar meerdere partners van Woord en Daad aan deelnamen en wat mee heeft gewerkt om hiv/aids krachtiger op de agenda van partnerorganisaties te krijgen. Zo hield Paul Padmakar, directeur van Word en Deed-India, één van de participanten van de consultatie, op een Woord en Daad partnermeeting in India een pleidooi om de stilte rond aids te doorbreken en activiteiten op dit vlak te ontplooiën. Daarbij bleek dat meerdere Indiase partners daar al ideeën bij hebben. Om in de (nabije) toekomst partners voldoende steun te kunnen verlenen op het vlak van hiv/aids, is Woord en Daad in 2005 al gestart met de ontwikkeling van een breed ondersteuningsprogramma.

4. Zoveel mogelijk verantwoordelijkheid voor curatieve gezondheidszorg neerleggen bij plaatselijke overheid.

Beoogd resultaat 4.1: In Colombia worden 2 klinieken opgenomen in het subsidiesysteem van de overheid.

Gerealiseerd:

De overname ging in 2005 op het laatste moment niet door vanwege corruptie binnen de vakbewegingsorganisatie waarmee samen-gewerkt werd, en binnen de overheid. Een gedeelte van de patiënten krijgt wel subsidie van de overheid (3000), maar dat is veel minder dan het doel (10.000).

Resultaat 4.2: Alle gezondheidsprojecten hebben aantoonbare contacten op overheidsniveau en gebruiken die voor advocacy voor de doelgroep, resulterend in uitbreiding van de overheidsdiensten voor de doelgroep;

Gerealiseerd:

In bijna de helft van alle ondersteunde projecten (46%) werd bovengenoemd resultaat behaald, hoewel het lastig blijkt deze doelstelling te monitoren. In 2004 gingen we uit van 40% van de projecten. Er lijkt sprake van een lichte toename. Het blijft voor Woord en Daad uitgangspunt om complementair te zijn met de overheid en hierover ook met partners in dialoog te gaan.

5. Maximale kosteneffectiviteit van de hulp.

Beoogd resultaat 5.1: 50% van het algemene curatieve gezondheidsprogramma wordt betaald door de gebruiker.

Gerealiseerd:

Evenals in 2004 komen we tot een gemiddelde bijdrage van de gebruikers van 44% van de kosten van de curatieve gezondheidsprogramma's. Hoewel we zoveel als mogelijk de gebruikers medeverantwoordelijkheid willen laten nemen voor de gezondheidszorg, weten we ook van situaties waar de doelgroep niet in staat is significant bij te dragen aan de kosten. In die omstandigheden staat Woord en Daad open voor een z.g. armenfonds, waaruit steun verleend wordt aan patiënten die buiten de boot dreigen te vallen. In 2005 werd steun gegeven aan een armenfonds van GSPI in Kerala, India (13.97.001) en van CSS in Khulna, Bangladesh (16.70.004). Het gaat hier om relatief kleine bijdragen, per fonds € 2.000 -4.000.

6. Integratie van gezondheidsactiviteiten met activiteiten op gebied van landbouw en schoon water.

Beoogd resultaat 6.1: Bij de doelgroepen van alle gezondheids- en onderwijsprojecten zijn onderzoeken gedaan of er noden en mogelijkheden liggen op het gebied van andere basisvoorzieningen.

Gerealiseerd:

Bij 28 van de 46 projecten (63%) is onderzoek gedaan. Partnerorganisaties willen vaak niet alleen gezondheidsprojecten uitvoeren, maar ook factoren aanpakken die gezondheid beïnvloeden, zoals de beschikbaarheid van schoon drinkwater of goede voeding voor iedereen. In die gevallen waar men een duidelijke mogelijkheid ziet om hier iets aan te doen, wordt onderzoek gedaan naar de mogelijkheden.

Beoogd resultaat 6.2: Op basis van de analyse zijn in 5 landen 5 geïntegreerde programma's gestart of uitgebreid.

Gerealiseerd:

In 2005 zijn er 3 nieuwe programma's opgestart/ uitgebreid, nl. een controle unit voor waterfilters in Bangladesh (16.70.005), waterbronnen in Zambia (79.78.001) en bouw toiletten bij vissersdorpen in India (13.71.009) (zie ook onder 2.1).

7. Voornamelijk rond onderwijsprojecten breidt het programma Basisvoorzieningen zich uit, complementair aan reeds beschikbare voorzieningen.

Beoogd resultaat 7.1: Aantal consulten binnen curatieve zorg stijgt van 150.000 in 2004 tot 160.000 in 2005

Gerealiseerd:

Op basis van aangegane projectovereenkomsten en binnengekomen rapportages gaan we ervan uit dat het aantal consulten in 2005 toegenomen is tot 172.000.

Beoogd resultaat 7.2: Aantal mensen bereikt met preventieve programma's stijgt van 680.000 in 2004 naar 1.000.000 eind 2005.

Gerealiseerd:

Op basis van aangegane projectovereenkomsten en binnengekomen rapportages gaan we ervan uit dat het aantal mensen dat bereikt wordt met preventieve programma's in 2005 toegenomen is tot 972.000.

Beoogd resultaat 7.3: Naast steun aan doorlopende projecten worden 5 nieuwe projecten ondersteund, met name op preventief gebied en ter bestrijding van hiv/aids.

Gerealiseerd:

Er werden 7 nieuwe projecten gesteund op preventief gebied en ter bestrijding van hiv/aids. Zie voor verdere beschrijving onder resultaat 2.1.

› Masiza Home Based Care Programme

Gedurende de afgelopen 15 jaar zijn juist in de grote steden van Zuid-Afrika veel campagnes gedaan om mensen bewust te maken van de gevaren van hiv/aids. Daarbij wil de overheid graag voorkomen dat mensen met het hiv-virus besmet worden. Er is echter weinig aandacht geweest voor kleine plaatsen en dunbevolkte gebieden. In deze laatste gebieden is nog steeds weinig toegang tot essentiële dingen als informatie over hiv/aids en laboratoria waar getest kan worden op het hiv-virus. En dat in een omgeving waar soms tot 30% van de volwassenen dit virus heeft! Het resultaat is dat het virus momenteel sterker om zich heen grijpt in afgelegen gebieden dan in stedelijke centra. Reden voor Woord en Daad-partner Mfesane (Xhosawoord voor 'barmhartigheid') zich met haar aidsprogramma op een dunbevolkt gebied te richten.

De West Coast is een gebied dat ongeveer 100 kilometer ten noorden van Kaapstad ligt. Als je langzaam de laatste buitenwijken van Kaapstad achter je laat, verandert het landschap al gauw in droog, savanneachtig heuvelland. Er zijn enkele struisvogelboerderijen, en ook worden er koeien gehouden. Het is geen vruchtbare streek, en het is dus ook erg dunbevolkt. De voornaamste plaatsen in het gebied zijn Saldanha Bay, waar ook een militaire academie is gevestigd, en Vredenburg. Er wonen ongeveer 90.000 mensen. Naar schatting is het percentage mensen met hiv 5-10%. Dit lijkt laag, maar aidstesten wijzen uit dat dit percentage zeer snel groeit. Inmiddels zijn er veel arme mensen in het gebied die aids hebben, ernstig ziek zijn, maar er zijn niet genoeg mensen om voor ze te zorgen. Ook hebben ze niet voldoende geld voor hun eigen verzorging.

In de West Coast was al een hiv/aidsnetwerk aanwezig. Mfesane is hierbij aangehaakt, en heeft een thuiszorgprogramma opgezet. Dit had het netwerk nog niet kunnen doen. Nu wordt er zeer regelmatig afgestemd met andere activiteiten in de West Coast, zodat er niets dubbel wordt gedaan. Ook kunnen activiteiten elkaar versterken: als één organisatie binnen het netwerk ontdekt dat er ergens een aidspatiënt onvoldoende zorg krijgt, kan deze persoon doorverwezen worden naar het aidsprogramma van Mfesane.

Mfesane heeft tien thuiszorgvrijwilligers opgeleid. Zij kregen een intensieve cursus van een verpleegkundige. Wat men zoal leert:

- Ernstig zieke mensen verzorgen (wassen, voe-

den, nagels knippen enz.).

- Hoe te communiceren met ziekenhuizen en klinieken.
- Familieleden leren hoe je voor ernstig zieke mensen zorgt.

Andere vrijwilligers worden ook opgeleid. Zij komen in groepen te werken die onder toezicht staan van de eerste 10 getrainde vrijwilligers.

De term 'vrijwilliger' is wat misleidend. Het is de bedoeling dat deze mensen dagelijks 3-4 mensen bezoeken, en dat 4-5 dagen per week. Omdat ze hier eigenlijk een weektaak aan hebben, wordt een kleine vergoeding betaald voor hun inspanningen. Zij maken van elk bezoek een rapportje dat ondertekend wordt door de familie. Zo wordt voorkomen dat zij de uitkering krijgen terwijl ze niets doen.

Mfesane heeft ook een voorlichtingsproject opgezet. In dit project organiseert men bijeenkomsten van relatief kleine groepen volwassenen (20-30 personen) aan wie uitgelegd wordt wat hiv is en wat aids is, hoe je kunt voorkomen dat je het virus oploopt enz. De focus is op volwassenen omdat alle kinderen op school hier al onderwijs over krijgen, en ouders soms minder weten dan hun eigen kinderen op het gebied van aids.

De bedoeling is dat Mfesane een aanvraag schrijft aan de Zuid-Afrikaanse lokale overheid om vanuit de overheid financiering te krijgen voor dit project. Daarvoor moest het project wel eerst lopen. Daar heeft Woord en Daad voor kunnen zorgen. Hopelijk kunnen we onze financiële steun in de komende jaren afbouwen, als de overheid deze taak op zich neemt. We blijven dan wel betrokken bij het project, maar meer in adviserende zin. Ook kunnen we dan in voorkomende gevallen steun geven die een aanvulling is op de overheids-subsidie.

2.3.1 > Algemeen

In het kader van structurele armoedebestrijding is het ondersteunen van onderwijs één van de belangrijkste instrumenten, die Woord en Daad inzet. Onderwijs biedt de mogelijkheid aan mensen zich te ontwikkelen en hiermee op duurzame wijze te ontsnappen uit een cyclus van armoede.

Onderwijs staat daarbij niet op zichzelf maar wordt ondersteund met projecten en programma's op het vlak van basisvoorzieningen en aangevuld door het programma Arbeid en Inkomen. Onderwijs is qua omvang het grootste programma van Woord en Daad. In 2005 besteedde Woord en Daad 58% van haar middelen voor structurele projecten (exclusief noodhulp) hieraan.

De bestedingen op het terrein van onderwijs stegen met 14% t.o.v. 2004.

Het onderwijsprogramma bestaat uit de volgende twee onderdelen of doelstellingen:

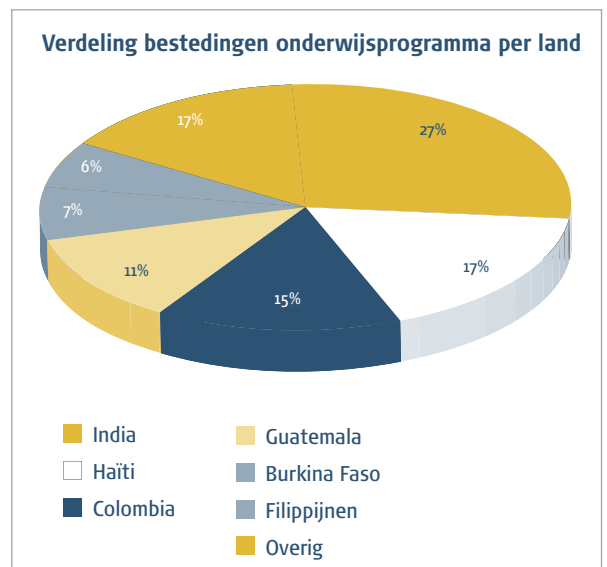
1. adoptieprogramma en projectmatige steun t.b.v. basis- en secundair onderwijs, alfabetiseringsonderwijs en projecten voor risicokinderen: doorzetten van uitbreiding van aantal leerlingen dat wordt ondersteund (doelstelling 1.1).
2. kwaliteitsverbeteringen in het onderwijs: ondersteunen van bouw en opzet van nieuwe scholen (doelstelling 2.1) en uitbreiding/verbetering van bestaande scholen zowel qua infrastructuur, onderwijsinhoud als kwaliteit van de onderwijfsstaf (doelstelling 2.2)

Paragraaf 2.3.2 geeft samenvattend inzicht in de onderwijsbestedingen. In 2.3.3 wordt specifiek ingegaan op de realisering van de beoogde resultaten, gerelateerd aan bovengenoemde onderwijsdoelstellingen.

2.3.2 > Overzicht van uitgaven

De tabel onderaan deze pagina geeft een samenvattend overzicht van de bestedingen naar budgetlijnen (vergeleken met het geplande budget en realisatie in 2004). Specificaties (land, partner, aantal kinderen) van projecten die onder de diverse budgetlijnen vallen, zijn te vinden op de bijgevoegde cd-rom, waar alle budgetlijnen van het programma Onderwijs met een 1 beginnen. Er werd iets meer toegekend dan begroot (103%). Omdat de budgetlijnen vrijwel samenlopen met de diverse resultaten, worden afwijkingen van de planning beschreven in 2.3.3. Hierbij wordt per onderdeel ook de betreffende budgetlijn genoemd waaronder de verschillende activiteiten zijn bekostigd.

Het onderwijsprogramma werd uitgevoerd in 15 landen in 3 continenten (Afrika 13%, Zuid-Amerika 47% en Zuidoost-Azië 40%). De verdeling over de landen was zoals weergegeven in het volgende diagram:

Budgetlijn	Omschrijving	2005	2005	2004
		Begroting	Realisatie	Realisatie
	Uitgaven			
1.1	Algemeen onderwijsprogramma d.m.v. adoptie-steun (incl. bundels van liefde) • 35.184 kinderen	6.827.000	6.742.794	6.333.699
1.2	Onderwijssteun (niet-adoptie) + projecten voor alfabetisering en risicokinderen • 7.887 kinderen/volwassenen	1.178.200	1.058.679	625.593
1.3	Nieuwe infrastructuur en uitbreiding/verbetering van bestaande scholen • 28 projecten	1.495.500	1.728.732	1.900.232
1.4	Capaciteitsopbouw (trainingsprogramma's) bij partners • 10 kwaliteitsverbeterprojecten	164.500	182.177	21.307
1.5	Curriculumontwikkeling • 1 project	27.100	22.640	28.685
1.6	Kennisonwikkeling W&D	15.750	0	0
	SUBTOTAAL	9.708.050	9.712.382	8.909.516
	Diversen te verrekenen met 2004/ koersverschillen etc.	0	327.317	-82.574
	Totaal programma Onderwijs	9.708.050	10.039.699	8.826.942

Voortgang voorheen aanvaarde (investerings)projecten
Zoals gebruikelijk maken we in het jaarverslag kort melding van (investerings)projecten, die in vorige jaren zijn begonnen, maar toen nog niet werden afgerond:

- Uitbreiding eetzaal Vadarevu, AMG-India (11.82.017) werd in 2005 afgerond.
- Bouw tehuis adoptiekinderen in Asifabad, India (10.83.003) door Count werd na een lange vertraging in de tweede helft van 2005 opgestart.
- De uitbreiding van het meisjes- en jongenshuis in Khulna (16.83.002), hostel LTP (16.82.007) en uitbreiding internaat in Gazipur (16.82.006) door CSS in Bangladesh werden in 2005 afgerond.
- De herbouw en uitbreiding van het Agape Child Center (18.83.010) in de Filippijnen kon afgerond worden.
- De bouw van de school in Nan, Thailand (19.82.001) door AMG zal naar verwachting in juli 2006 afgerond zijn en dan officieel worden geopend.
- De uitbreiding/bouw van de scholen in Eben Ezer, Magasin Les Roi, Treille en Mancelle (21.82.023/025/026/027), Haïti (P&A) konden worden afgerond, evenals de uitbreiding van de school in Titanyen (AMG-Haïti)
- De scholenbouwprojecten van CDA-Colombia in Cartagena (32.82.009), Altos de Cazuca (32.82.010) en de aanpassing van het PTI in Bogotá (32.82.015) konden worden afgerond. De uitbreiding in Lucero Alto (32.82.013) zal in 2006 worden afgerond.
- De bouwprojecten van Hope, Ethiopië in Gambella (81.82.007) en Assossa (81.82.008) werden wel in 2005 gestart maar nog niet afgerond.

2.3.3 > Resultaten

In deze paragraaf doen we verslag over de realisatie van de bovengenoemde doelstellingen. Per doelstelling geven we aan wat in 2005 werd beoogd en wat kon worden gerealiseerd.

2.3.3.1 > Uitbreiding volume onderwijsprogramma (doelstelling 1.1)

De totale gerealiseerde groei van 2.110 leerlingen was zowel absoluut (+900 leerlingen) als relatief (+17% t.o.v. gesteunde leerlingen in 2004) het grootst in Afrika. Uitbreiding van de steun staat bij bestaande partners in een meerjarig perspectief van (afgesproken) groei en bij nieuwe partners in het gericht uitbreiden van steun in Afrika.

Uitbreiding van het volume van het onderwijsprogramma werd mogelijk gemaakt door een groei in het aantal adoptiesponsors en groei in projectfondsen.

Beoogd resultaat 1.1.1: Een groei van het onderwijsprogramma (door middel van adoptie) bij bestaande partners met 800 leerlingen tot 33.250 leerlingen (bij de projecten wordt uitgegaan van een overgangsperscentage van 90% en een slagingspercentage van 85%).

Gerealiseerd (budgetlijn 1.1):

Het aantal leerlingen dat door middel van het onderwijsprogramma toegang heeft tot goed onderwijs steeg in 2005 van 34.390 naar 35.184 leerlingen (ofwel een groei van 794 leerlingen). De beoogde groei kon worden gerealiseerd en het totale aantal ondersteunde leerlingen steeg al boven de planning zoals gemaakt in het najaar van 2004.

Door middel van adoptiesteun dragen we bij in studiekosten (schoolgelden/exploitatiekosten van scholen/dagcentra, inclusief maaltijden) en in de kosten voor studiemateriaal, kleding van leerlingen en kosten voor onderdak van internaatkinderen. Elk van de partners die een onderwijsprogramma heeft dat door middel van adoptie wordt gesteund, heeft een speciale afdeling die (grotendeels) m.b.v. een speciaal ontwikkelde software de registratie bijhoudt van de kinderen en informatie uitwisselt met de adoptieafdeling van Woord en Daad.

Jaarlijks, na het goedkeuren van de Woord en Daad-begroting, krijgen partners een brief waarin het aantal te sponsoren kinderen door Woord en Daad wordt toegezegd en zij worden uitgenodigd om op basis van die gegevens een jaarbegroting voor hun onderwijsprogramma in te dienen.

In het volgende gedeelte vermelden we (per land) enige bijzonderheden en veranderingen t.o.v. 2004:

• India

De studieresultaten van de verschillende scholen zijn onverminderd hoog. In het jaarverslag over 2004 werd gemeld dat IREF een actieplan had opgesteld om het slagingspercentage van de middelbare school (was 65%) omhoog te brengen. Kennelijk hebben de inspanningen -zoals extra coaching van zwakke leerlingensucces. Het afgelopen schooljaar slaagde 85%!

• Bangladesh

Het onderwijsproject in Gazipur kon qua kindertal verder worden uitgebreid, doordat de benodigde infrastructuur kon worden gerealiseerd. In het onderwijsproject in Khulna

kwamen de eerste vijf meisjes klaar met hun middelbare schoolopleiding. Zij leren nu verder op een college. Een zesde meisje deed niet mee aan het examen; zij stapte over op een opleiding voor verpleegster.

- Haïti
Het slagingspercentage over de afgelopen 2 jaren lag in één regio beduidend lager (2003: 57%, 2004: 61%) dan in de andere regio's (gemiddeld 95%). In 2005 waren de resultaten in dit gebied aanzienlijk beter, nl. 83%. Hierin heeft een rol gespeeld, dat op de slechtst presterende school enkele minder gekwalificeerde en gemotiveerde leerkrachten zijn vervangen. Ook op de andere scholen heeft men er duidelijk aan gewerkt tot een beter resultaat te komen.
- Colombia
In Colombia wordt kwalitatief goed onderwijs gegeven. Steeds wordt gekeken hoe leerlingen het beste kunnen presteren. Door de achtergrond van leerlingen (vluchtelingen als gevolg van guerrillaoorlog) hebben nogal wat jongeren een achterstand qua leren opgelopen. Om ze toch bij leeftijdsgenoten in de klas te krijgen is CDA 2 jaar geleden een speciaal overbruggingsprogramma begonnen, waardoor de achterstand kan worden ingelopen en leerlingen in hogere klassen bij leeftijdsgenoten kunnen instromen.
- Ethiopië
Hier steunen we via Hope vier scholen, o.a. een school in Gambella nabij de grens met Soedan. Op deze school was sprake van vrij veel tetaatkomers en absnten. Om dit terug te dringen is een ontbijt aan het programma toegevoegd. De leerlingen van de hogere klassen die ingestroomd zijn vanuit een overheidsschool, bleken nogal moeite te hebben met het lesprogramma; zij krijgen nu extra bijlessen.

In december 2005 ontvingen alle kinderen die in het adoptieprogramma zijn opgenomen een pakket ('bundel van liefde') met kleding, schoeisel o.i.d.

Beoogd resultaat 1.1.2: Ondersteuning (niet-adoptie) van ong. 7.000 jongeren(/ouderen) voor het volgen van onderwijs(/alfabetiseringswerk).

Gerealiseerd (budgetlijn 1.2):

Eind 2005 steunden we, buiten de adoptie, 7.887 (eind 2004: 6.571) kinderen en volwassenen in verschillende soorten onderwijsprojecten. Er wordt bijgedragen in studiekosten (schoolgelden/exploitatiekosten van scholen/dagcentra, incl. maaltijden) en in de kosten voor studiemateriaal, kleding van leerlingen e.d. Er zijn verschillende soorten projecten te onderscheiden: regulier on-

derwijs (3.684 kinderen), alfabetiseringsonderwijs (3.899 jongeren/ouderen), onderwijs voor straatkinderen en overige risicokinderen (304 kinderen naast 300 straatkinderen in het adoptieprogramma). Met name de laatste categorie is niet helemaal duidelijk te onderscheiden omdat in de z.g. reguliere (adoptie)projecten ook kinderen zitten die tot risicogroepen behoren.

Bij diverse projecten vond uitbreiding/verandering plaats en enkele nieuwe projecten werden voor het eerst ondersteund. Voor het jaarverslag worden enkele projecten er uitgelicht.

- school project Jala/Nalgonda, Count, India (10.73.006)
Count heeft al enkele jaren een English Medium School in Jala, Nalgonda district in Andhra Pradesh. Er werd uit het adoptieprogramma al steun verleend aan 35 jongeren, die in een klein internaat verblijven. De meeste kinderen van de school komen uit de directe omgeving en betalen schoolgeld. Om meer arme kinderen toegang te verlenen tot onderwijs wordt het schoolgeld van 100 jongeren betaald, zodat zij onderwijs kunnen volgen en één keer per dag een maaltijd krijgen op school. Count diende eind 2005 een aanvraag in bij Woord en Daad om het schoolgebouw uit te kunnen breiden om door te groeien naar de hogere klassen van het middelbaar onderwijs.
- Middelbare school Titanyen, AMG, Haïti (22.73.015)
In 2005 werd de lagere school in Titanyen uitgebreid met een middelbare school. Daarvoor werden 3 nieuwe klaslokalen gebouwd. Inmiddels volgen 85 leerlingen de onderbouw van de middelbare school.
- Onderwijs basisschool Cartagena, CDA, Colombia (32.73.008)
De in 2004 gebouwde basisschool is in 2005 uitgegroeid tot 600 leerlingen. Inmiddels zijn de plannen goedgekeurd om uitbreiding te realiseren van een middelbare school en cursuscentrum voor beroepsopleiding.
- High Five programma, Mfesane, Zuid-Afrika (70.73.006)
Dit is een trainingsprogramma dat ontwikkeld is voor jongeren van middelbare scholen die risicogedrag vertonen. Er worden 100 jongeren getraind door een groep leeftijdsgenoten, die op hun beurt daarvoor weer een speciale training krijgen. In het programma zitten onderdelen zoals survivaltochten e.d.
- Go Flames basisschool, CTF, Sierra Leone (88.73.001)
In 2003 werd in een vluchtelingenkamp in Grafton Camp, Freetown, door CTF (m.b.v. Woord en Daad) een noodgebouw neergezet voor een kleine lagere school. Omdat er

een goede betrokkenheid is vanuit de lokale bevolking, werd het schoolgebouw in 2005 vernieuwd en kreeg het project steun om het onderwijs op een hoger peil te brengen.

Beoogd resultaat 1.1.3: Uitbreiding met 1 of 2 onderwijsprojecten bij (een) nieuwe partner(s) zonder directe koppeling met het financiële adoptieprogramma.

Gerealiseerd (budgetlijn 1.2):

Er wordt steun gegeven aan onderwijsprojecten van leden van de koepelorganisatie CAEDESCE in Tsjaad. Het gaat om training van onderwijzers, bouw en inrichting van klaslokalen en steun voor internaatstudenten. CAEDESCE coördineert deze steun en vertegenwoordigt haar leden ook naar de overheid toe. Verder heeft Woord en Daad in 2005 besloten langdurig samen te gaan werken met CTF in Sierra Leone.

2.3.3.2 > **Kwaliteitsverbeteringen Onderwijsprogramma (doelstellingen 2.1-2.3)**

Nieuwe infrastructuur en verbetering/uitbreiding van bestaande scholen

Beoogd resultaat 2.1.1: Opzetten van nieuwe infrastructuur voor 2 onderwijsprojecten (incl. 2.1.2: onderwijskundig plan voor Hope University College)

Beoogd resultaat 2.2.3: Bij 8 bestaande scholen zijn infrastructurele verbeteringen/uitbreidingen gerealiseerd.

Gerealiseerd (budgetlijn 1.3):

In totaal werden er 22 bouwprojecten gefinancierd in 2005 en 6 projecten op het gebied van equipment, vervoersmiddelen e.d. De bouwprojecten betroffen voor het grootste deel (20) uitbreiding van bestaande scholen/onderwijsprojecten. Hoewel er qua aantal meer projecten zijn uitgevoerd dan gepland, bedroeg de overschrijding 'slechts' 9% van het begrote bedrag. Dit kwam doordat enkele geplande bouwprojecten niet in 2005 werden uitgevoerd.

Geheel nieuwe projecten waren de bouw van een school voor (oudere) straatkinderen (voor wie geen vervolgopleiding beschikbaar is) door GSPI in India (nog in proces) en 3 klaslokalen voor de Go-Flames basisschool in Grafton Camp door CTF, Sierra Leone.

In 2005 werd een belangrijke basis gelegd voor de bouw van het Hope University College (Hope, Ethiopië). Het college moet ruimte gaan bieden voor in totaal 1500 studenten die een opleiding op hbo/universitair niveau willen gaan volgen. Woord en Daad heeft beloofd eenderde van de

totale kosten van de bouw te financieren. Een eerste bedrag van € 487.000 werd in 2004 door Woord en Daad toegezegd, op voorwaarde dat aanvullende financiering van andere donoren door Hope kon worden geregeld. In de begroting van 2005 was een tweede bedrag opgenomen, maar dit werd nog niet toegezegd omdat het hele proces uitliep. Door het bouwconsortium, waarin verschillende op hun vakgebied deskundige leden van het Business Platform zitting hebben genomen, zijn belangrijke voorzetten gedaan om te komen tot aanbesteding van dit grote en complexe project. Om tot de juiste bouwspecificaties en -fasering te komen, werd in de loop van 2005 de behoefte steeds groter om het onderwijskundig plan ingevuld te krijgen. In november werden in Ethiopië door een groep onderwijsexperts, onder wie Woord en Daad-medewerker Jos de Kock, actiepunten geformuleerd om tot een onderwijskundig plan te komen. Het gaat o.a. om curriculumontwikkeling en de organisatie van het onderwijs voor de studierichtingen business management, teacher training en *environmental studies*. Een resonansgroep van Ethiopische en Nederlandse onderwijsdeskundigen zal in 2006 op het eerste concept reageren. Verwacht wordt dat in de tweede helft van 2006 begonnen kan worden met de bouw van de hogeschool.

Training van onderwijsstaf

Beoogd resultaat 2.2.1: Bij 7 organisaties is een systeem voor zelfevaluatie ontwikkeld

Beoogd resultaat 2.2.2: Bij 6 partners is een kwaliteitsverbeterprogramma ontwikkeld.

Gerealiseerd (budgetlijn 1.4):

Bij de opstelling van het jaarplan 2005 was uitgegaan van de gedachte om verschillende partners (met expertmissies) te ondersteunen met de ontwikkeling van een systeem voor zelfevaluatie. De praktijk leert dat zelfreflectie op onderwijsprogramma's vaak wel plaatsvindt, maar niet zo gesystematiseerd is. De resultaten 2.2.1 en 2.2.2 zijn daarom minder uit elkaar te trekken dan in het jaarplan werd gesuggereerd.

In totaal zijn 10 organisaties op verschillende wijzen geholpen met kwaliteitsverbetertrajecten. Enkele opvallende zaken:

- In India hebben 3 organisaties een extern trainingsinstituut ingehuurd om hun onderwijsstaf te trainen in meer interactieve onderwijsmethoden. Deze trainingen zijn als zeer nuttig ervaren en hebben al geleid tot veranderingen in de onderwijspraktijk. Op een partnermeeting in december zijn hier ervaringen over uitgewisseld en is besloten om in 2006 een onderwijsseminar over kwaliteitsverbeteringen in het onderwijs te beleggen.
- In Tsjaad werden door CAEDESCE opnieuw leraren (13) in staat gesteld door middel van vervolgstudie hun onderwijskwalificaties te behalen. Aan het eind van het jaar werd een seminar gehouden met lidorganisaties om een meerjarenplan op onderwijsgebied te ontwikkelen.
- In Burkina Faso (CREDO) volgden meer dan 100 leraren uit het basisonderwijs een trainingseminar; bovendien kregen zij follow-up van een onderwijsexpert. Zeven leraren uit het middelbaar onderwijs begonnen aan een bijscholingstraject.
- In Colombia werkt CDA in arme stadswijken met een grote sociale problematiek. Voor de scholen werd een 'pedagogisch model' ontwikkeld. Samen met onderwijskundigen van de plaatselijke universiteit wordt gewerkt aan een interactieve onderwijsmethode, die de leerlingen (nieuwe) verantwoordelijkheid (en normen en waarden) aanleert. Het geven van Christelijk onderwijs aan deze jongeren is een belangrijk aandachtspunt.

Beoogd resultaat 2.2.2.a: In het kader van verhoging van de effectiviteit van het onderwijs daalt het drop-out percentage jaarlijks met 5%

Gerealiseerd:

Op dit moment is er nog onvoldoende inzicht in het percentage 'echte drop outs' in de verschillende landen (programma verlaten én schoolopleiding tussentijds gestopt). Daarom is daling van het aantal drop-outs in veel gevallen moeilijk te meten. In een deel van de projectrapportages wordt wel informatie gegeven over het aantal programmaverlaters, maar een specificatie die duidelijk maakt welke kinderen/jongeren hun opleiding afbraken, ontbreekt meer dan eens. De aanpassing van onze adoptiesoftware die in februari 2005 gereedkwam, biedt wel een zeker inzicht maar is nog niet voldoende.

In dit verband zijn voor 2006 de volgende activiteiten gepland:

- Bij partners speciaal aandringen op gespecificeerde gegevens met betrekking tot program-

maverlaters.

- Als hulpmiddel hiervoor de adoptiesoftware voor partners verder aanpassen (eerst implementatie en test in Colombia, daarna introductie bij de overige partners).
- In de loop van 2006 onderzoek in Haïti naar redenen schoolverlating, zo nodig en mogelijk resulterend in maatregelen voor terugdringen drop-outs.

Beoogd resultaat 2.2.4: Ontwikkeling en implementatie van een lagere school curriculum voor scholen in Haïti voor eind 2006.

Gerealiseerd (budgetlijn 1.5):

CRECH staat voor een platform van 40 protestantse organisaties in Haïti die ongeveer 3.500 scholen 'beheren'. Het aantal leerlingen ligt rond de 450.000. CRECH zet zich in voor versterking van christelijk onderwijs in Haïti. Vanaf 2003 geeft W&D financiële steun voor de werkzaamheden van Haïtiaanse onderwijskundigen. In 2005 kwam een deelcurriculum klaar (godsdiensmethode), die nu op verschillende scholen getest wordt. Daarnaast worden aanvullingen op het curriculum van de overheid voor de vakken 'science sociale' (geschiedenis/aardrijkskunde), 'science experimentale' (natuuronderwijs), Frans, wiskunde en Creools ontwikkeld. Voor de eerste drie is al een programma met handreikingen geschreven en voor de laatste liggen schetsen klaar.

Door de grote instabiliteit in Haïti en de weerslag daarvan op CRECH kreeg de ondersteuning vanuit de Nederlandse expertgroep nog onvoldoende vorm. Het is de bedoeling dat er in 2006 in Nederland een uitwisselingsbezoek plaatsvindt.

Beoogd resultaat 2.2.5: Visie ontwikkeld met ongeveer 6 partners uit Afrika op hun aanpak van hiv/aids in onderwijsprogramma's.

Gerealiseerd (budgetlijn 1.4):

Woord en Daad heeft geparticipeerd in de werkgroep 'Expertise ontwikkeling' van het samenwerkingsverband hiv/aids & onderwijs (Educaids), waarin meerdere christelijke ontwikkelingsorganisaties als Prisma en Edukans participeren. Door dit samenwerkingsverband wordt concreet aandacht gevraagd voor de integratie van hiv/aids bestrijding in onderwijsprogramma's. Twee Afrikaanse partnerorganisaties hebben deelgenomen aan een brede (door Educaids georganiseerde) conferentie over dit onderwerp in Nairobi. In 2006 wordt door Educaids in verschillende landen een consultatie gehouden, waaraan ook partners van W&D zullen deelnemen, om een concreet actieplan af te spreken.

> 'Onderwijs kan altijd beter'

Aan de kust van de Indiase deelstaat Andhra Pradesh ligt het dorpje Vadarevu. Het is al weer 15 jaar geleden dat AMG-India haar eerste contacten legde in dit vissersdorp. Dat zij in de tussenliggende tijd het vertrouwen van de dorpingen heeft gewonnen, blijkt wel uit het feit dat er inmiddels ruim 1250 kinderen zijn die dagelijks de weg naar de Ichtusschool in Vadarevu weten te vinden.

'De school heeft een totale verandering in de gemeenschap opgeleverd', vertelt de directeur van de Ichtusschool, de heer K. Christ Das. 'Eerder was het vanzelfsprekend dat je visser werd. Nu zien we dat er ook veel jongeren zijn die na hun opleiding op onze school -en een eventuele vervolgopleiding elders- een baan vonden in een andere sector. Dit zorgt ervoor dat ook het economische klimaat in het dorp beter wordt. Het dorp is niet meer in z'n geheel afhankelijk van de visserij.'

De leerresultaten van de leerlingen waren in 2005 erg goed. In enkele klassen was er niet één leerling die bleef zitten en van de leerlingen in de hoogste klas sloot bijna 90% de opleiding af met een goed resultaat. Maar 'onderwijs kan altijd beter' volgens de heer K. Christ Das. Om die reden is hij ook erg blij met het capaciteitsopbouwprogramma dat zijn leerkrachten in 2005 konden volgen. 'In de maandelijkse personeels-

vergaderingen kom ik er regelmatig op terug of mijn personeel het geleerde ook echt in praktijk brengt.'

Mevrouw D. Sujatha, een van de onderwijzeressen, legt uit: 'Eerder gingen we er vanuit dat de kinderen niets wisten. Nu nemen we hun eigen ervaring en kennis als uitgangspunt en borduren we daarop verder. Op deze manier stimuleer je de jongeren goed mee te doen en zijn ze meer betrokken bij de lesstof. Dit bereiken we ook door aan de hand van voorbeelden die aansluiten bij hun belevingswereld de onderwerpen dicht bij de leerlingen te brengen. Het is belangrijk dat onze pupillen veel leren, maar ook dat ze begrijpen wat ze leren.'

'Het blijft nodig kritisch naar jezelf te zijn', zegt de heer K. Christ Das. Om die reden is de consultant opnieuw uitgenodigd in 2006 het resultaat van het capaciteitsopbouwprogramma te evalueren.

Voor goede onderwijsresultaten is niet alleen een bekwaam team van belang. De leefomstandigheden van de kinderen spelen ook een belangrijke rol en zijn basisvoorwaarden voor het goed kunnen leren. AMG-India zorgt daarom ook voor maaltijden op de school en elke leerling krijgt een schooluniform. Verder is er toegang tot medische zorg.

Woord en Daad zal zich ook in de toekomst sterk blijven maken voor Vadarevu!

2.4.1 > Algemeen

Hoewel vakonderwijs al langer onderdeel uitmaakt van de projecten die door Woord en Daad worden ondersteund, was het in 2003 dat systematisch een programma werd gestart om daadwerkelijk een brug te slaan tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Zowel de TMF-subsidie die werd verkregen van de Nederlandse overheid als de toenemende steun vanuit het bedrijfsleven, maakten het mogelijk activiteiten te ontplooiën gericht op kostwinnerschap.

Het jaar 2005 was een belangrijk jaar voor het programma Arbeid en Inkomen. Op verschillende manieren zijn de activiteiten en resultaten van de eerste twee jaar tegen het licht gehouden; om kritisch terug te kijken en te leren voor de toekomst. Het begon in april met een breed seminar 'Bridging Education and Employment' waar meer dan 50 medewerkers van onze partnerorganisaties aan meededen en waar volop de ruimte was voor uitwisseling van ervaringen en kritische reflectie (projectnr. 91.96.601). Alle partijen gingen naar huis met leer- en actiepunten.

In het kader van de TMF-subsidie werden Woord en Daad en twee van haar partners geëvalueerd. Deze evaluatie leverde met name op het gebied van de opzet van bedrijvigheid de nodige leerpunten op. Deze zijn al in 2005 opgepakt. Het seminar in april en de externe evaluatie in de tweede helft van het jaar leverde de nodige discussie met het Business Platform van Woord en Daad op. Dit resulteerde in een gewijzigde structuur en de opzet van een Woord en Daad MKB-unit, die zelfstandig naast de afdeling Projecten en Programma's functioneert.

In het kader van de ontwikkeling van een nieuw strategisch plan voor de periode 2007-2010 werd een start gemaakt met een samenwerkingsverband met verschillende Nederlandse ontwikkelingsorganisaties. Om deze samenwerking alvast inhoud te geven, gaf het bestuur van Woord en Daad mandaat een projectenfonds te starten voor medefinanciering van projecten van deze samenwerkingspartners. In 2005 zijn hiervoor nog geen toekenningen gedaan, maar wel werd door Oikonomos Foundation en Tear Fund Nederland aangegeven voor welke projecten zij hiervan gebruik willen maken. Het is de bedoeling in 2006 de samenwerking met bovengenoemde organisaties alsook met de Lepra Zending en Dorcas International Aid verder te ontwikkelen.

Het programma Arbeid en Inkomen maakte in 2005 26% uit van de totale programma- en

projectbestedingen (exclusief noodhulp). T.o.v. 2004 stegen de uitgaven met 43%.

In het beleidsplan van Woord en Daad (2005-2008) is gekozen voor een tweedeling in het programma Arbeid en Inkomen:

1. Beroepsvoorbereidende vorming
2. Economische *Empowerment*

Onder beide hoofddoelstellingen vallen de volgende subdoelstellingen:

- 1.1 Kansen van jongeren op de arbeidsmarkt verhogen door een vakgerichte training aan te bieden c.q. studiebeurzenprogramma voor hoger onderwijs;
- 1.2 Daar waar geen vakonderwijs is, vakonderwijs helpen realiseren;
- 1.3 Bevorderen van kwaliteit van vakonderwijs- onderwijs op het niveau van leerkrachten, school en sector;
- 2.1 Een brug slaan tussen het vaktrainingsprogramma, het studiebeurzenprogramma en de (lokale) arbeidsmarkt/het (lokale) bedrijfsleven, zodat maatschappelijke zelfstandigheid van leerlingen daadwerkelijk gerealiseerd kan worden;
- 2.2 Een brug slaan tussen het vaktrainingsprogramma, het studiebeurzenprogramma enerzijds en (lokaal) ondernemerschap anderzijds via het JBC, zodat maatschappelijke zelfstandigheid van leerlingen daadwerkelijk gerealiseerd wordt;
- 2.3 Stimuleren van het (informeel) ondernemerschap (buiten JBC);

In de volgende paragraaf 2.4.2 geven we een samenvattend overzicht van de bestedingen. In 2.4.3 wordt specifiek ingegaan op de realisering van de beoogde resultaten, gerelateerd aan bovengenoemde programmadoelstellingen.

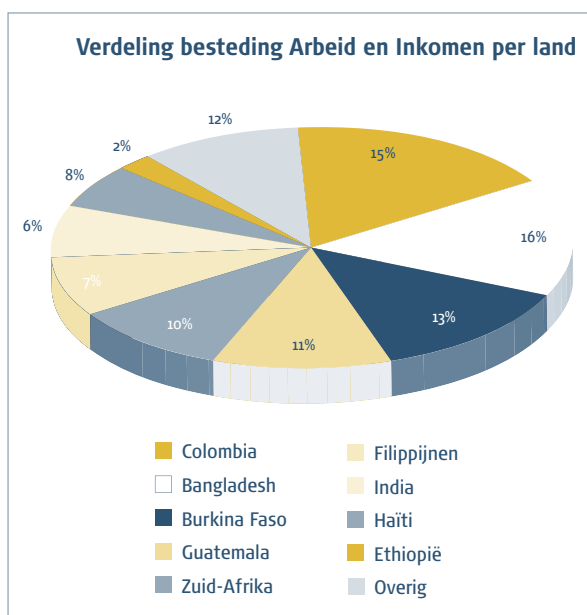
2.4.2 > Overzicht van de uitgaven

De volgende tabel geeft een samenvattend overzicht van de bestedingen naar budgetlijnen (vergeleken met het geplande budget en realisatie in 2004). Specificaties (land, partner, aantal mensen) van projecten die onder de diverse budgetlijnen vallen, zijn te vinden op de bijgevoegde cd-rom waar alle budgetlijnen van het programma Arbeid en Inkomen met een 2 beginnen. Van het totale begrote bedrag kon 98% worden toegekend. Omdat de budgetlijnen vrijwel samenlopen met de diverse resultaten, wordt de toelichting beschreven in 2.4.3. Bij de realisering van de beoogde resultaten wordt een verwijzing gegeven naar de budgetlijn, waar gespecificeerde projecten/activiteiten te vinden zijn.

Budgetlijn	Omschrijving	2005	2005	2004
	Uitgaven	Begroting	Realisatie	Realisatie
1.0	Exploitatie vak- en beroepstraining – 2.739 pers.	969.700	935.289	494.717
2.1	Basisbeurzen (uit adoptie) – 3.925 studenten	585.600	731.620	384.385
2.2	Beurzenprogramma (compleet en aanvullend)	796.400	775.615	720.951
3.0	Infrastructuur vak- en beroepstraining – 4 proj.	1.180.000	624.429	1.180.226
4.0	Job & Business Centres – 10 proj.	530.000	385.466	253.864
5.2	Microkredietprogramma (Bangladesh) – 1 proj.	0	750.000	14.277
6.1	Kosten ontwikkeling bedrijven	270.000	59.231	302.930
6.2	Bijdrage aan garantiefonds Oikocredit	250.000	250.000	250.000
7.0	Capaciteitsopbouw bij partners	296.961	316.946	81.670
7.5	Kennisontwikkeling Woord en Daad	19.000	6.250	
	<i>Overige uitgaven in 2004</i>			36.500
	Diversen te verrekenen met 2004/koersverschillen		94.159	-202.542
	Totaal programma economische ontwikkeling	4.897.661	* 4.929.005	3.266.978

* inclusief € 250.000 toevoeging aan het Garantiefonds Oikocredit.

Het programma Arbeid en Inkomen werd uitgevoerd in 15 landen in 3 continenten (Afrika 25%, Zuid-Amerika 36% en Zuidoost-Azië 32%; overig 7%). De verdeling over de landen was zoals weergegeven in het volgende diagram:

- > De bouw van een nieuwe vakopleiding (76.82.004) door CREDO in Bobo, Burkina Faso vond voor het grootste deel in 2005 plaats. De afronding zal in voorjaar 2006 plaatsvinden.
- > De bouw van de vakschool in Gambella (81.82.005) werd in de tweede helft van 2005 uitbesteed en zal in 2006 worden uitgevoerd. Door onrusten in de regio werd de uitvoering van dit project meer dan 3 jaar vertraagd.
- > De renovatie van de vakschool (70.82.003) in Umtata, Zuid-Afrika door Mfesane kon afgerond worden.

2.4.3 > Resultaten

In deze paragraaf doen we verslag over de realisatie van de in 2.4.1 genoemde (sub)doelstellingen. Per doelstelling geven we aan wat in 2005 beoogd werd en wat gerealiseerd kon worden.

2.4.3.1 > Beroepsvoorbereidende vorming

Om de kansen van jongeren op de arbeidsmarkt te verhogen zijn verbeterde randvoorwaarden nodig: vaktraining, hoger onderwijs en trainingsfaciliteiten (doelstelling 1). In deze paragraaf wordt inzicht gegeven hoe we in 2005 gewerkt hebben aan de realisatie van deze randvoorwaarden. Daarbij wordt steeds het beoogde resultaat uit het jaarplan als uitgangspunt genomen en gerapporteerd over de realisatie.

Voortgang voorheen aanvaarde investeringsprojecten:

- > De bouw van de vakschool door CSS in Khulna, Bangladesh (16.82.005) kon eind 2005 nog niet geheel afgerond worden. Het is de bedoeling dat de eerste cursussen juli 2006 zullen beginnen.
- > De renovatie van het trainingscentrum Flon, Haïti (21.82.024) door P&A kon worden afgerond, zodat in de tweede helft van 2005 de eerste cursus van start kon gaan.
- > In Colombia verhuisde het PTI (beroepstrainingcentrum) in oktober naar een geheel gerenoveerd pand (32.82.015).

1.1 Vakgerichte training en studiebeurzen

Beoogd resultaat 1.1.1: Trainen van 3.300 jongeren en volwassenen op jaarbasis

Gerealiseerd (budgetlijn 1.0):

Door middel van vakscholing en -cursussen in 11 landen (India, Filippijnen, Sri Lanka, Thailand, Colombia, Guatemala, Haïti, Zuid-Afrika, Botswana, Burkina Faso, Ethiopië) werden ruim 2700 jongeren en volwassenen getraind in diverse soorten technische vaardigheden.

Het beoogde aantal werd niet gehaald, maar t.o.v. 2004 steeg het aantal ondersteunde leerlingen wel met 600. Dat het totaal van 3.300 leerlingen niet werd gehaald, kwam doordat verschillende nieuwe vakscholen in 2005 nog niet van start gingen (zoals in Khulna, Bangladesh en in Cartagena, Colombia) of minder leerlingen in hun programma opnamen dan gepland (Filippijnen, Haïti, Umtata/Zuid-Afrika). Het is onze verwachting dat in 2006 deze doelstelling alsnog gerealiseerd zal worden. Daartegenover staat ook de ontwikkeling dat boven de planning ca. 475 studenten extra een studiebeurs kregen (zie doelstelling 1.1.2.).

Nieuwe ontwikkelingen/veranderingen waren er bij de volgende organisaties en projecten:

› In Sri Lanka heeft Word&Deed Lanka besloten ook vaktraining te gaan organiseren voor hun doelgroep. De plannen zullen gerealiseerd worden in 2006. We steunden wel de opstart van 4 nieuwe cursussen (80 studenten) op de vakschool van CSI (17.73.003) in het oosten van Sri Lanka.

› De vakschool van AMG-Filippijnen (18.73.001) heeft haar lesprogramma in 2005 ingrijpend aangepast. Zo werd de cursusduur verlengd van 6 maanden tot een jaar en werden de vaardigheden beter toegespitst op de arbeidsmarkt. Vanwege de overgangssituatie waren er het eerste halfjaar van 2005 uiteindelijk maar 55 studenten i.p.v. 200. De eenjarige training is gestart in juli 2005 met ca. 250 studenten (planning). De JBC-gegevens eind 2005 laten een duidelijk positieve ontwikkeling zien, zodat het erop lijkt dat de aanpassingen effectief zijn geweest.

› Door ernstige management- en financiële problemen binnen de VTC Zenzele in Zuid-Afrika (waarmee in 2003 de relatie door Woord en Daad werd verbroken), kwam ook de vaktraining Ubuntu (70.73.005), die begin 2005 nog onder Zenzele viel, in de problemen. Ubuntu is inmiddels organisatorisch onder Mfesane komen te vallen en er is een eigen bestuur benoemd voor Ubuntu. We gaan ervan uit dat de veranderingen binnen Ubuntu in de loop van 2006 goede resultaten gaan opleveren.

› In 2005 werd in Burkina Faso een mooie mijlpaal bereikt: de eerste klas van de technische school in Léo (vierjarige opleiding na de lagere school) deed eindexamen; 88% slaagde, een percentage ver boven het landelijke niveau. Een andere verheugende ontwikkeling was de start in oktober 2005 van een tweede centrum voor technisch onderwijs in de stad Bobo (76.73.011). Ook hier kunnen kinderen uit het basisonderwijs nu verder leren, terwijl de geslaagde leerlingen uit Léo hun opleiding hier af kunnen ronden met een tweejarige technische vervolgopleiding. De opleiding startte met 70 studenten.

› In de tweede helft van 2005 opende het gerenoveerde trainingscentrum Flon (21.73.019, P&A, Haïti) de deuren voor de eerste 30 studenten. Het werkbezoek in oktober liet een goede start zien, maar maakte ook duidelijk dat effectieve vaktraining in Haïti veel uitdagingen heeft om hun training ook daadwerkelijk om te zetten in werkgelegenheid.

VTC-coördinator in Afrika (budgetlijn 7.0), Wim Simonse, speelde een belangrijke rol bij de opzet van de vakschool in Bobo. Hij verhuisde daar ook heen vanuit Léo, waar hij de afgelopen jaren heeft gewoond en gewerkt. Buiten Burkina Faso gaf hij advies, na een oriëntatiemissie naar Benin, voor mogelijke steun aan een vakschool van DEDRAS in Parakou. Verder werd Mfesane, Zuid-Afrika, bezocht voor follow-up aan een eerdere consultancy missie in 2004.

Beoogd resultaat 1.1.2.: Verstrekken van ca. 3.400 studiebeurzen op jaarbasis aan jongeren die secundair/hoger onderwijs volgen.

Gerealiseerd (budgetlijn 2.1/2.2):

In 8 landen (India, Bangladesh, Burkina Faso, Haïti, Guatemala, Nicaragua, Honduras en Colombia) werd steun gegeven aan 3.925 (eind 2004: 3.120) jongeren om een vervolgopleiding te doen, waardoor de overstap naar de arbeidsmarkt wordt vergemakkelijkt. Van het genoemde aantal volgden 2.295 jongeren een 'gewone' middelbare school (met name in Colombia, Guatemala, Haïti en Burkina Faso) en 1.630 jongeren volgden beroepsgericht middelbaar en hoger onderwijs.

Deze doorstudeeroptie is een paralleltraject naast een VTC-training. In de praktijk blijkt in een groot aantal gevallen, dat leerlingen uit het basis-/middelbaar onderwijs bij voorkeur doorgaan in het middelbaar/hoger onderwijs. Daarbij vindt Woord en Daad het net als bij VTC belangrijk dat doorstuderen ook leidt tot passende werkgelegenheid na afstuderen. Met betreffende partnerorganisaties ontwikkelt Woord en Daad een leerlingvolgsysteem om de effectiviteit van het onderwijs op werkgelegenheid ook inzichtelijk te maken. De praktijk leert dat het best lastig is om afgestudeerden goed te volgen.

Vrijwel alle partners geven al begeleiding aan studenten die studiebeurzen ontvangen. De komende jaren wil Woord en Daad deze begeleidingstrajecten gericht ondersteunen, zodat leerlingen aan het eind van hun studie naast hun opleiding voldoende vaardigheden (life-skills) hebben ontwikkeld om succesvol hun gang verder op de arbeidsmarkt te maken.

1.2 Nieuw vakonderwijs helpen realiseren

Beoogd resultaat 1.2.1.: Er zijn 3 nieuwe VTC's gerealiseerd.

Gerealiseerd (budgetlijn 3.0):

In het jaarplan 2005 was een bedrag gereserveerd voor 3 nieuwe vakscholen nl. in Bangladesh, Colombia en Burkina Faso. De bouw van de vakschool in Bangladesh (16.82.005) werd eind 2004 al goedgekeurd en werd in 2005 grotendeels uitgevoerd. Financiering voor het trainingsgebouw voor CDA in Cartagena, Colombia (32.82.016) werd eind 2005 toegekend. De bouw zal in 2006 plaatsvinden. Door de drukte van de bouw van de vakschool door CREDO in Bobo Dioulasso (76.82.004) werd (nog) geen werk gemaakt van steun voor de bouw van een ander VTC in Burkina Faso. Woord en Daad wil wel haar steun in Burkina Faso uitbreiden naar andere scholen, maar dit zal in de loop van 2006 en 2007 verder zijn beslag krijgen.

Naast bovengenoemde activiteiten werden nog fondsen ter beschikking gesteld aan:

- AMG-Filippijnen (18.82.001) om de kantine en laswerkplaats van de vakschool af te maken. Verder werden daar additionele gereedschappen voor de werkplaatsen aangeschaft.
- P&A Haïti om het trainingscentrum Flon af te ronden en om een generator te kopen.
- CREDO voor aanvullende fondsen voor de vakschool in Bobo. Een groot deel van de gereedschappen werd in Nederland ingekocht door een speciaal opgerichte werkgroep uit het Business Platform. Deze groep wist op vakkundige wijze een container te vullen, terwijl er flink bespaard werd op het beschikbaar gestelde fonds. Daarmee kunnen andere uitbreidingen bekostigd worden in 2006.

Beoogd resultaat 1.2.2.: Er is een onderwijskundig plan voor 3 nieuwe VTC's gereed.

Gerealiseerd (budgetlijn 7.0):

Bij de opstelling van het jaarplan werd er nog vanuit gegaan dat zowel voor Burkina Faso als voor Bangladesh ondersteuning van buiten (door Woord en Daad) nodig zou zijn bij de opstelling van het curriculum voor beide vakscholen. De praktijk heeft uitgewezen dat in Burkina Faso toch nauwere aansluiting is c.q. moest worden gezocht bij het bestaande curriculum van de overheid. Overigens is CREDO na een seminar in oktober 2005 wel betrokken bij een nationale discussie hoe het curriculum er in de (nabije) toekomst uit moet komen te zien. Ook Bangladesh sluit aan bij bestaande praktijken binnen Bangladesh.

1.3 Kwaliteitsverbeteringen van het vakonderwijs

Beoogd resultaat 1.3.1.: Er zijn infrastructurele verbeteringen uitgevoerd bij 2 organisaties.

Gerealiseerd (budgetlijn 3.0):

Er waren twee projecten gepland. Het eerste was de uitbreiding/nieuwbouw VTC Linge Lethu in Kaapstad, Zuid-Afrika. Hierover is overleg geweest tussen Linge Lethu/Mfesane en Woord en Daad. In eerste instantie leek een uitbreiding geschikt en mogelijk op het terrein van de doven(vak)school Noluthando in Khayelitsa, Kaapstad. Eind 2005 bleek echter dat de overheid Noluthando wil helpen met forse uitbreiding van hun opleiding. Gekoppeld met onzekerheid rond de toekomst van Zenzele vakschool (in dezelfde regio) is gezamenlijk besloten om beslissingen rond dit project pas te nemen als bovengenoemde ontwikkelingen duidelijk zijn in de loop van 2006. Voor het goedgekeurde project 'uitbreiding gebouwen PTI' in Bogotá, was in 2005 geen aanvullende financiering nodig. Daarom werd geen gebruik gemaakt van het gereserveerde bedrag voor dit doel.

Beoogd resultaat 1.3.2.: Bij 4 organisaties is het vakonderwijsprogramma verbeterd.

Gerealiseerd (budgetlijn 7.0):

De volgende activiteiten zijn uitgevoerd in het kader van verbetering van het vakonderwijsprogramma van 4 partners.

- De vakschool van AMG-Filippijnen heeft op verschillende manieren gewerkt aan verbetering van hun kwaliteit (18.96.601/.602): er is een nieuw curriculum ontwikkeld, afgestemd op de arbeidsmarkt. Trainers hebben geleerd hoe ze hun lesmethoden kunnen aanpassen, en vakinhoudelijk hebben verschillende trainers aanvullende studies gevolgd of ze zijn daar nog mee bezig. Daarnaast is er door 3 mensen uit management en staf van VTC en JBC een bezoek gebracht aan vergelijkbare projecten van Hope Enterprises in Ethiopië. Dit bezoek heeft zeer stimulerend gewerkt om door te gaan met het kwaliteitsverbeteringsprogramma dat wordt uitgevoerd.
- De trainers en staf van de VTC, Linge Lethu in Kaapstad hebben verschillende trainingen gevolgd om hun vaardigheden en kennis te verbeteren (70.96.601). Dit heeft bijgedragen aan het leerproces van het trainingscentrum om de output van hun trainingen te verbeteren.
- Door Wiebe Salverda, Business Supporter van Woord en Daad, werd een kort bezoek gebracht aan de vakscholen van CREDO in Burkina Faso en van Hope Enterprises in Ethiopië om te zien op welke vlakken zowel technisch als methodo-

logisch verbeteringen kunnen worden doorgevoerd (76.96.202/81.96.204). In 2006 wordt verdere follow-up verwacht.

- Door INDEF werd een organisatie analyse en training georganiseerd om o.a. hun studentenbegeleidingsprogramma te verbeteren (65.96.601). Hieruit kwamen bepaalde keuzes naar voren die het programma meer focus gaven.
- CDA Colombia is in 2005 bezig geweest met een capaciteitsopbouwtraject, waarin o.a. materialen zijn ontwikkeld voor het vakonderwijs (32.96.602). Dit project was eind 2005 nog niet helemaal afgerond.

Beoogd resultaat 1.3.3.: Praktische handreikingen voor ethiek en morele ontwikkeling in curriculum vakonderwijs.

Gerealiseerd:

In eerste instantie is een paper geschreven voor discussie op het Woord en Daad-seminar in april 2005. Hieruit bleek dat meerdere organisaties op dit punt ervaring en visie hebben. Tegelijkertijd bleek dit punt bijzonder contextgevoelig te zijn. Er bleek een duidelijke wens om van elkaar te leren als het gaat om het inwerken van ethische waarden en normen in het onderwijs. Woord en Daad heeft toegezegd om in de loop van 2006 een digitaal uitwisselingsplatform op te zetten.

Beoogd resultaat 1.3.4.: Bij 2 organisaties in Afrika is een netwerk ontstaan op het gebied van vakonderwijs in hun land.

Beoogd resultaat 2.1.2.4: Opzet van nationale en regionale netwerken van VTC's.

Gerealiseerd:

In het jaarverslag over 2004 werd al melding gemaakt van de betrokkenheid van Hope Enterprises bij een nationale raad voor vakonderwijs waarin overheid, kamer van koophandel, bedrijfsleven en onderwijswereld participeren. De verwachting was dat in 2005 gewerkt kon worden aan veranderingen in het vakonderwijs en dat een brede inventarisatie van vraag en aanbod nodig zou zijn. Specifiek betekende dat dat Hope het initiatief wilde nemen in het opzetten van een database die voor een regio (als pilot) vraag en aanbod van stageplaatsen bij bedrijven en vakscholen zou kunnen matchen. Hiervoor zou een Business Supporter uit Nederland worden ingeschakeld (die inmiddels ook Ethiopië heeft bezocht tijdens een reis van het Business Platform). Door politieke spanningen in Ethiopië heeft dit nog geen follow-up gekregen. De vakonderwijsraad leidt op dit moment een sluimerend bestaan in afwachting van meer

politieke stabiliteit.

In oktober 2005 heeft CREDO, financieel ondersteund door Woord en Daad, een breed seminar (76.96.607) gehouden in Ouagadougou, Burkina Faso, met hetzelfde thema als het in april gehouden Woord en Daad-seminar 'Jeter un pont entre l'Education et l'Emploi'. Zo'n 80 deelnemers vanuit overheid, bedrijfsleven en vakonderwijs namen hieraan deel. Het seminar heeft belangrijke conclusies en aanbevelingen opgeleverd, die eind 2005 en begin 2006 uitgewerkt worden in taakgroepen. Mede door dit seminar is het belang van de afstemming van het vakonderwijs op de arbeidsmarkt bij meerdere partijen goed op de agenda gezet.

Beoogd resultaat 1.3.5.: De expertise binnen Woord en Daad t.a.v. vakonderwijs is aantoonbaar verbeterd.

Gerealiseerd:

In 2005 hebben een tweetal onderzoeksprojecten, uitgevoerd door de studenten Visser en Hoogerwaard van de Universiteit Twente, Toegepaste Onderwijskunde, de nodige input gegeven voor interne kennisontwikkeling van Woord en Daad. Deze onderzoekers richtten zich respectievelijk op de brede positionering van het vakonderwijs in de internationale (donor)wereld en de ontwikkeling van een kwaliteitsmodel voor het vakonderwijs. In het kader van deze laatste studie heeft er in november een expert meeting plaatsgevonden, waardoor de belangrijkste elementen naar voren zijn gehaald. Een veldstudie in Ethiopië in het begin van 2006, maakt hier ook onderdeel van uit.

2.4.3.2. > Economische Empowerment

Naast het werken aan essentiële randvoorwaarden om toegang te krijgen tot de arbeidsmarkt, moeten er ook daadwerkelijke bruggen geslagen worden tussen vaktraining/hoger onderwijs en lokale bedrijven. Alleen dan kan de zelfstandigheid van de afgestudeerde bevorderd worden (doelstelling 2). Verschillende partnerorganisaties werken inmiddels met Job & Business Centres (JBC's). Woord en Daad geeft aan deze JBC's voor personeels- en andere operationele kosten initiële steun. Op termijn moeten deze bemiddelingsbureaus financieel zelfstandig kunnen draaien. Een enkele organisatie benoemde in 2005 een Business Development Manager (BDM-er), maar de positionering en begeleiding van deze personen kwam in 2005 nog onvoldoende uit de verf. Met de benoeming van een Coördinator MKB-ontwikkeling eind 2005, kan hier in 2006 echter actief aan gewerkt worden.

2.1 Arbeidsbemiddeling voor een baan bij overheid of een bedrijf

Beoogd resultaat 2.1.1: 11 partners zijn actief in het begeleiden van (afgestudeerde) leerlingen bij het vinden van een baan.

Gerealiseerd (budgetlijn 4.0)

Er zijn inmiddels 10 JBC's draaiende/in opstart-fase:

- > Bij AMG-India liepen in 2005 75 studenten (die afstudeerden in 2004) een jaar stage. Eind 2005 vonden van deze groep 28 een baan in de industrie/fabrieken, 28 kregen een stageplaats bij de overheid (met baangarantie) en 19 vonden ander relevant werk. Eind 2005 begon een nieuwe groep van 80 ex-studenten aan hun stagejaar.
- > AMG Thailand probeert ex-adoptiekinderen te helpen aan een inkomen. Job bemiddeling voor deze doelgroep is niet eenvoudig, aangezien deze kinderen weinig opleiding hebben genoten. AMG biedt de doelgroep nu eenvoudige vaktrainingen aan of men verwijst door naar bestaande trainingsmogelijkheden en helpt om inkomensgenererende activiteiten op te zetten. In 2005 werden 7 microbedrijfjes met hulp van het JBC opgezet (5 al goedgekeurd in 2004).
- > P&A Haïti heeft zich in 2005 beziggehouden met het up-to-date houden van de database van (ex-)studenten van de 25 scholen van P&A, die (potentieel) werkzoekend zijn. In samenwerking met de afdeling Onderwijs van P&A worden seminars georganiseerd voor ex-studenten om ze voor te bereiden op de arbeidsmarkt (bijv. over het schrijven van een CV). Verder is er gewerkt aan een netwerk van contacten met bedrijven en overheidsinstellingen. Echter, het politieke en sociaal-economische klimaat van Haïti heeft niet bijgedragen aan een positief resultaat voor het JBC.
- > In de Filippijnen worden jongeren van de vakschool geholpen bij het vinden van een stageplaats en een baan. Van de 55 jongeren die in juni 2005 het vakonderwijs afrondden, vonden er 39 een baan binnen 6 maanden (71%). Dit is een sterke verbetering t.a.v. eerdere resultaten. Van de 116 studenten die eind 2004 afstudeerden, hadden er in december 2005 slechts 45 een baan; in juni 2005 waren dat er nog 28 (is 39% in 1 jaar, 24% in 6 maanden).
- > In Colombia zijn er twee JBC's. De doelgroep zijn studenten die op de vakschool van CDA een training hebben gevolgd. In Bogotá werden in 2005 10 nieuwe microbedrijfjes met krediet gestart (31 personen). Verder werden deze bedrijfjes begeleid bij de opstart. Alle ondernemers zijn vooraf getraind in business skills en hebben zelf een business plan

geschreven. In totaal werden 673 personen getraind in business skills (deels studenten van vakschool, deels van middelbare scholen van CDA). Het arbeidsbemiddelingswerk moet nog beter van de grond komen. Dit jaar werden 39 mensen aan een baan geholpen.

- › Het JBC in Cartagena heeft 279 personen getraind in business skills. In totaal zijn 7 bedrijfjes/25 personen gefinancierd met microkrediet. De bedrijfjes worden begeleid bij de opzet. Dankzij de vak- en business skills training bij CDA werkt 60% van de personen die geen bedrijfje startten, zelfstandig met de opgedane vaardigheden. In Cartagena zijn er nu met hulp van het JBC in totaal 23 bedrijfjes opgezet (sinds de start in 2004). Drie van de 23 bedrijfjes zijn niet actief. Daarnaast zijn 5 kleine bedrijfjes in de mode gefuseerd om de productiecapaciteit te vergroten.
- › Bij het JBC van Linge Lethu in Zuid-Afrika werden dit jaar 277 studenten geregistreerd. Van deze groep vond 45% een baan binnen 6 maanden. In januari 2005 heeft Geke Bakker, een expert o.g.v. job bemiddeling uit Nederland, Linge Lethu geholpen met een actieplan om het job bemiddelingswerk praktisch op poten te zetten (70.96.205). Daarnaast heeft Linge Lethu zich beziggehouden met opzet MKB en het opzetten van microbedrijfjes als experiment. In totaal werden in 2005 13 kredieten voor opzet van microbedrijfjes verstrekt voor een totaalbedrag van R. 76.764. Het experiment is begin 2006 gestopt o.a. vanwege hoge kosten van mentoring. Er is voor gekozen alleen met opzet MKB verder te gaan. Dit gebeurt in een aparte business development unit, los van het JBC (zie MKB-ontwikkeling).

› Het arbeidsbemiddelingswerk voor ex-studenten van het vakonderwijs (momenteel in Addis Abeba en Dessie) in Ethiopië draait al jaren met veel positieve resultaten. Van de jongeren die in juli 2004 in Addis Abeba afstudeerden had in december 2004 72% werk (binnen 6 maanden), in juni 2005 was dat 94% (binnen een jaar). In Dessie vond 34% werk binnen 6 maanden (44% studeerde verder na de opleiding). Jongeren die geen baan vinden, wordt de mogelijkheid geboden een eigen MKB te starten (zie opzet MKB). Gepland was om in 2005 een netwerk tussen diverse VTC's op te zetten met het doel onderling kennis uit te wisselen en gezamenlijk training te organiseren. Dit is uitgesteld naar 2006.

› Dit jaar keurden we een bedrag goed waarmee een VTC-netwerk in Burkina Faso kon worden uitgebouwd, door middel van het organiseren van bijeenkomsten voor kennisuitwisseling. Verder worden binnen dit project contacten met de overheid over vakonderwijs geïntensifieerd. Dat is voor een deel ook breder opgepakt door CREDO (Zie resultaat 1.3.4/2.1.2.4). Verder vindt vanuit het JBC de coördinatie van stageplaatsen plaats (in 2005 was planning 60 stageplaatsen voor leerlingen vakschool Léo). Alle studenten gingen doorstuderen in 2005, dus job bemiddeling was (nog) niet aan de orde.

› Bangladesh : Het JBC in Bangladesh richt zich tot nu toe alleen op bedrijfsontwikkeling, in 2005 was dat de opzet van verschillende waterfabriekjes (zie onder resultaat 2.2.1.2). Onder het JBC valt ook een service unit voor watercontrole en onderhoud van de waterfabriekjes.

Beoogd resultaat 2.1.2.1: JBC's leggen hun resultaten nauwkeurig vast (d.m.v. leerlingvolgsysteem).

Gerealiseerd:

Verschillende partners hebben een eigen database waarin ze de resultaten van hun bemiddelings- en begeleidingswerk vastleggen. Het lag in de bedoeling dat er door Woord en Daad software zou worden ontwikkeld voor JBC's om rapportage/monitoring/evaluatie te vergemakkelijken, maar dat is nog in proces.

Beoogd resultaat 2.1.2.2: Door relatie JBC-bedrijfsleven komt up-to-date informatie beschikbaar, waardoor vakrichtingen en curricula kunnen worden aangepast.

Beoogd resultaat 2.1.2.3: Partners verantwoordden zich over de implementatie van JBC-adviezen in het vakonderwijs.

Gerealiseerd:

Het is bekend dat meerdere partners actief bezig zijn om/nadenken over hoe vakonderwijs relevanter te maken (CDA Colombia, Linge Lethu Zuid-Afrika, Ethiopië, Filippijnen, WD/AMG India (bijv. toevoegen business skills/aanpassen of uitbreiden bestaande vakrichtingen etc.). De relatie met het bedrijfsleven is en blijft een belangrijk aandachtspunt. Vandaar dat we in de toekomst nog meer op dit resultaat willen investeren.

2.2 Coaching en ondersteuning bij de opzet van (micro)bedrijven

Beoogd resultaat 2.2.1.1: Opzet van 80 microbedrijven via 6 JBC's.

Gerealiseerd (budgetlijn 4.0):

In 2005 werden 39 microbedrijfjes gefinancierd en opgezet via een 4-tal JBC's. Door de JBC's van CDA (Colombia) in Bogotá en Cartagena werden met de doelgroep, die een cursus heeft gevolgd in het trainingscentrum van CDA, 17 bedrijfjes opgezet (planning 30). Dat de doelstelling niet is behaald, heeft te maken met juridische aspecten. CDA moest voor grootschaliger aanpak van opzet microbedrijfjes een aparte juridische unit opzetten. Dit veroorzaakte vertraging in de voortgang. Bovendien vond een verhuizing plaats die mede voor vertraging zorgde. JBC AMG-Thailand heeft in 2005 9 bedrijfjes helpen opzetten (planning 15). Dat de doelstelling niet is gehaald heeft onder meer te maken met opstartproblemen: 2005 was het eerste jaar waarin AMG startte met de opzet van bedrijfjes. Verder waren er problemen met de aanvraag, waardoor de fondsen laat in het jaar bij de partner terechtkwamen. Bij Linge Lethu (Zuid-Afrika) werd krediet gegeven t.b.v. 13 microbedrijfjes (planning 10). Door wijzigingen in de organisatie en strategie van Linge Lethu (concentratie op MKB-ontwikkeling) zal dit onderdeel in 2006 niet verder ontwikkeld worden.

De planning was om 80 microbedrijfjes op te zetten in 2005. Voor een deel was hiervoor al financiering toegezegd in 2004, maar zou de uitvoering in 2005 plaatsvinden. In totaal werden daarom voorstellen aanvaard voor de opzet van 55 bedrijfjes (realisatie: 39). Dat het geplande aantal van 80 niet werd gehaald had te maken met de volgende ontwikkelingen: Ubuntu, Mfesane, Zuid-Afrika: de plannen konden niet worden uitgevoerd i.v.m problemen met overheidsfinanciering, waardoor de uitvoering van het project werd belemmerd, en vanwege managementproblemen, waarbij de JBC-manager

het algemeen management over moest nemen en niet zijn taken kon uitvoeren.

Word & Deed-India: in 2005 zijn mogelijkheden voor het opzetten van bedrijfjes onderzocht. Ze lopen tegen problemen aan: zo mogen ze zelf geen krediet verstrekken, en is het werken via lokale banken moeilijk, omdat de doelgroep geografisch verspreid is.

AMG-India: in 2004 zijn 13 naaibedrijfjes opgezet. Het slagingspercentage is gering: ca. 30% was succesvol. Eerst wilde men de resultaten afwachten voordat besloten zou worden wel/niet verder te gaan met opzetten microbedrijfjes. In 2005 zijn daarom geen bedrijfjes opgezet.

Beoogd resultaat 2.2.1.2: Opzet van 27 MKB's + 25 waterfabriekjes via 6 JBC's.

Gerealiseerd (budgetlijn 6.1/7.0):

In totaal werden in 2005 in totaal 7 MKB-bedrijfjes opgezet (Zuid-Afrika 4, Ethiopië 3). Verder werden in Bangladesh 7 waterfabriekjes opgezet, naast de 2 die in 2004 als proefproject zijn opgezet. In de loop van 2005 werd steeds duidelijker dat Woord en Daad meer capaciteit moet inzetten en strakker moet aansturen om bedrijfsontwikkeling een substantiële plek in het werk te geven. In nauw overleg met het Business Platform en op basis van aanbevelingen uit externe evaluaties is eind 2005 de structuur aangepast en werd een fulltime coördinator MKB-ontwikkeling (Gert Wiggelinkhuijsen) benoemd. Hij werkte aan een nieuw plan van aanpak en een vernieuwde strategie die in 2006 zijn beslag zal krijgen.

Als vervolg op jaarverslag 2004 zijn verder regionaal de volgende ontwikkelingen te melden: Vanwege tegenvallende resultaten, werd in juli door Hans Heijstek, Business Supporter van Woord en Daad, en in september door een taskforce van ondernemers en staf van Woord en Daad een bezoek gebracht aan Zuid-Afrika (70.96.206/207), om de bestaande business cases en de business aanpak en begeleiding kritisch tegen het licht te houden. De belangrijkste conclusies waren dat er meer (sector)focus in de business cases en betere professionele begeleiding ter plekke nodig zijn. Als gevolg hiervan zijn inmiddels een aantal veranderingen doorgevoerd.

In Ethiopië heeft Hope Enterprises een drietal bedrijfjes opgestart (vanuit het in 2004 goedgekeurde kredietfonds), waarin vooral oud-studenten een plek hebben gekregen. Dit vroeg bij de opstart wel veel begeleiding omdat ondernemerscapaciteit onvoldoende aanwezig was. Inmiddels is gezamenlijk naar deze aanpak gekeken en zijn aanbevelingen gedaan om bedrijfjes sneller vrij te krijgen van begeleiding. In dit kader werd door Theo Dijkstra een bezoek

gebracht aan een opgestart restaurant in Dessie (81.96.203).

Het was de bedoeling dat dit jaar in Bangladesh 27 waterfabriekjes zouden worden gerealiseerd. Het zijn er maar 7 geworden, omdat de aanleverende fabriek door management- en productieproblemen niet kon opleveren wat was toegezegd. Inmiddels zijn contacten gelegd met een andere leverancier en is een pilot met 2 nieuwe waterinstallaties in voorbereiding. Intussen is in Bangladesh een Business Development unit en een BDM-er van start gegaan voor het verder uitbreiden van MKB-ontwikkeling. Momenteel zijn diverse business cases in behandeling. Omdat het landbouwproject in India (12.80.004) onvoldoende productie en afzet ontwikkelde, is, in overleg met Word&Deed-India, besloten om het project tijdelijk te versterken met ervaring vanuit Nederland. In 2005 werden in totaal 4 expertmissies (12.96.201-204) uitgevoerd. Om ten minste een halfjaar het project intensiever te begeleiden, werd in november Willem de Kloe als vrijwilliger aangenomen. Hij bracht in december een eerste bezoek, samen met Business Supporter Krijn Buitelaar. Willem zal ook in de eerste helft van 2006 enkele bezoeken brengen om het project een stap verder te helpen.

In de Filippijnen ontstond een zelfstandige business ontwikkelingsorganisatie, TEKTON genoemd. In het bestuur van deze organisatie hebben verschillende Filippijnse ondernemers een plaats. De relatie tussen onze partner AMG-Filippijnen en TEKTON verliep in eerste instantie wat stroef, maar kon begin 2006 uiteindelijk opgehelderd worden. Hiermee is tevens de basis gelegd voor verdere ontwikkeling van de gestarte prefab betonfabriek.

In Sierra Leone heeft partnerorganisatie Cotton Tree Foundation (CTF) de afgelopen jaren ervaring opgedaan met de opzet van een gember productketen (met ondersteuning van CordAid en in samenwerking met een Nederlandse product-afnemer). Voortbouwend op die ervaring willen we in een ander gebied de landbouwproductie stimuleren en afzetkanalen ontwikkelen. In het kader van de voorstudie voor dit project werd door landbouwdeskundige Jacob Dogterom een bezoek gebracht aan Sierra Leone en aanbevelingen gedaan (88.96.201). In 2006 zal een kleinschalig proefproject worden opgestart, dat bij succes uit kan groeien tot een grootschaliger aanpak.

Met de overstap van Corstiaan van Aalsburg naar de organisatie PAC in Nicaragua en door de contacten met deze organisatie tijdens een werkbezoek, zijn voorstellen opgesteld en besproken om landbouwketenontwikkeling te ondersteunen in dat land. Daarbij zal in eerste instantie specifiek steun worden gegeven in het Papalonal-gebied,

waar i.s.m. INDEF eerder steun op landbouwkundig gebied werd verleend. In 2006 zal duidelijk worden of er brede mogelijkheden liggen om agri-business ontwikkeling te steunen.

2.3 Stimuleren van informeel ondernemerschap via microkredietprogramma's

Beoogd resultaat 2.3.1.: verbetering van capaciteit, efficiëntie en effectiviteit van ondersteunde kredietprogramma's.

Gerealiseerd (budgetlijn 4.0 en 5.2):

In Burkina Faso steunen we een onderdeel van een groter kredietprogramma. Dit onderdeel, een kredietloket, is gericht op de ondersteuning van twee projecten die ook door ons worden gefinancierd (GED/CFPA). In 2005 steunden we 1/3 van de exploitatiekosten van dit kredietloket, de laatste fase van een afbouwtraject.

Onze partnerorganisatie CDA in Colombia besloot in de loop van 2005 toe te werken naar een juridisch onafhankelijke organisatie voor verlening van microkrediet. Verschillende stafleden volgden een speciale training op dit terrein (32.96.603). Inmiddels is CDA-Forjar opgericht en is een voorstel ingediend bij Woord en Daad voor steun in de opstartfase. Nadat de organisatie aantoonbaar ervaring heeft opgedaan in microkrediet liggen er mogelijkheden om gebruik te maken van overheidsfondsen voor uitbreiding van het microkredietprogramma.

Een bijzondere ondersteuning werd in 2005 geboden aan CSS, Bangladesh. Het bestaande kredietfonds wordt met steun van Woord en Daad over een periode van 2 jaar met € 750.000 uitgebreid (16.79.006). Hierdoor kan het programma uitbreiden met 15.000 klanten. De uitbreiding van het fonds is gekoppeld aan een traject van gerichte capaciteitsopbouw, dat verzorgd en bekostigd wordt door de Rabobank Foundation. Door deze beide vormen van steun kan CSS in de komende jaren toegroeien naar een organisatie die ook gebruik kan maken van internationale fondsen voor microkredietprogramma's.

T.b.v. monitoring en evaluatie van microfinancieringsinstellingen (z.g. MFI's) is een krediethandleiding in ontwikkeling, waarmee partners in staat worden gesteld hun eigen programma te evalueren (zowel op de kortere als op de langere termijn). Een eerste versie werd voor commentaar aan diverse partners gegeven om zodoende met de gekregen feedback de handleiding in 2006 te completeren.

Binnen de Job & Business Centers van CDA Colombia (Bogotá en Cartagena) richt de aandacht zich in het bijzonder op het opzetten van microbedrijfjes. Hiervoor is een kredietfonds van COP¹ 58,9 miljoen beschikbaar en worden de salarissen voor begeleiding van de bedrijfjes betaald. Inmiddels zijn 41 bedrijfjes opgestart.

In zowel Cartagena als Bogotá wordt een bedrijfje opgezet met gemiddeld 3 personen. Iedere persoon kan een krediet krijgen van gemiddeld COP 500.000 (€ 192). Het maximumbedrag dat op heden voor een bedrijfje is uitgeleend is COP 3.000.000 (iets meer dan € 1000), aangezien het bedrijfje uit zes personen bestaat.

› Opzet microbedrijfjes JBC Colombia

In de maand oktober werden in Bogotá 9 nieuwe microbedrijfjes gestart met krediet en begeleiding van CDA. Wat de begeleiding van zo'n bedrijfje betekent illustreert het verhaal van één van deze bedrijfjes, Rikipan.

Rikipan, een bakkerij. De trotse eigenaar is Ricardo Rincón een student van de Santafe school in Bogotá. Het gezin waaruit Ricardo komt, bestaat uit een vader, moeder, Ricardo van bijna 18 jaar, en zijn broertje van 11 jaar die ook door CDA wordt gesponsord. De moeder van het gezin is christen, evenals Ricardo zelf.

Ricardo heeft, naast de reguliere schoolopleiding waarbij vanaf grade zes (sinds drie jaar) ook business skills onderdeel is van het lesaanbod, bij de vakschool van het CDA, in negen maanden een bakkerscursus gevolgd.

De cursus stond niet alleen open voor Ricardo maar ook voor zijn vader. Het was echter de jonge Ricardo die het initiatief nam Rikipan te starten. Zijn vader en moeder doen mee. Het leuke van de aanpak van CDA is dat via leerlingen als Ricardo vaker hele gezinnen bij de opzet van een bedrijf betrokken worden.

De school stimuleert dat ook omdat in principe elke middelbare scholier met een groepje medestudenten in het laatste jaar een businessplan moet kunnen schrijven. Tijdens het schrijven van het plan is Rikipan 'geboren'.

Leerlingen sluiten in het businessplan vaak aan bij de kennis en vaardigheden van ouders. Dan ligt het voor de hand dat net als bij Ricardo de ouders ook bij het op te zetten bedrijfje betrokken worden.

De bakkerij van familie Rincón is bijna een maand geleden van start gegaan. Een neef van Ricardo is bij hen in dienst gekomen en verdient COP 15.000 per werkdag van 12 uur, een basaal inkomen.

De neef had zelf al in een bakkerij gewerkt en had al wat machines. Met een krediet ad COP 2.000.000 zijn primair materiaal, een werktafel, een machine waarin het deeg kan rijzen en tafels en stoelen voor de lunchroom aangeschaft. Het Job and Business Center van CDA verstrekke het krediet.

Op dit moment is de omzet ongeveer COP 1.000.000 per week. De materiaalkosten bedragen zo'n COP 250.000 per week. Naast deze inkomsten verkoopt de vader van het gezin kranten (El Tiempo). De moeder van het gezin werkte af en toe als kok in een ziekenhuis, maar is daarmee gestopt.

Met de winst die Ricardo en de zijnen maken willen zij graag het pand, waarin ze wonen en werken kopen. Dat scheelt weer huur.

Woord en Daad heeft het bedrijfje bezocht. Het zag er goed uit. En gezien het aantal klanten waren we niet de enigen die er zo over dachten! De bakkerij staat in een nieuwbouwwijk, waar het gezin pas is komen wonen. Juist door de bakkerij kon het gezin vanuit de achterstandswijk Altos de Cazuca naar deze wijk verhuizen. Altos de Cazuca werd steeds bedreigender door de tegenstellingen tussen groepen 'strijders'. In Altos de Cazuca had het gezin alleen een klein winkeltje met kruidenierswaren.

Ricardo verkoopt allerlei soorten brood en koekjes. Er is best wat concurrentie van kleine bakkerijen in de buurt. Maar Ricardo weet met zijn lunchroom extra klanten te trekken. Ricardo wil zelf doorstuderen: bedrijfsadministratie en criminologie. Hij denkt zijn bijdrage aan het bedrijfje en zijn studie goed te kunnen combineren. Ricardo droomt ervan meerdere bakkerijen op te zetten.

¹ Euro 1,- = COP 2.730,-

2.5.1 > Algemeen

Woord en Daad heeft geen vooropgezet jaarplan wat betreft humanitaire hulpverlening. Er wordt ieder jaar 10% van de totale begroting voor projecten en programma's gereserveerd voor dit doel. In 2005 maakt humanitaire hulpverlening bijna 23% uit van de totale uitgaven. In 2004 was dat ongeveer 9%. Deze omvang komt geheel voor rekening van de tsunami. We konden in Sri Lanka en India snel en grootschalig reageren, doordat Woord en Daad in de door de tsunami getroffen gebieden een uitgebreid netwerk van partners heeft. Zij kennen de lokale situatie door en door. Dat maakte onze reactie slagvaardig. Toch is Woord en Daad geen gespecialiseerde noodhulporganisatie. We kennen onze beperkingen en beperken noodhulp tot plaatsen waar we meerwaarde kunnen bieden via onze lokale partners.

Doordat humanitaire hulpverlening niet een gepland onderdeel vormt in het operationeel jaarplan, lopen besluiten over uitgaven in principe nog via het bestuur. Om snelheid te garanderen bij directe noodhulp heeft het bestuur in 2005 het kantoor mandaat gegeven om projecten beneden de € 20.000 zelf goed te keuren, met een maximum van € 100.000 aan projecten die op deze manier aangenomen worden. Achteraf worden deze projecten via het koersrapport alsnog door het bestuur gefiatteerd. Bij grotere (vervolg)projecten wordt na ruggespraak met en goedkeuring van het bestuur een beslissing genomen.

2.5.2 > Hulpacties 2005

Het jaar 2005 stond in het teken van de noodhulp en wederopbouw die werd verleend in de door de tsunami getroffen gebieden in Sri Lanka en India. Doordat de inkomsten voor hulpverlening in 2004 en 2005 meer dan € 5 miljoen bedroegen, konden onze partners voldoende in staat gesteld worden steun te verlenen. In Sri Lanka spitste dit toe op het oostelijke gebied rond Batticaloa. In India werd voornamelijk geholpen in de kuststreken van Andhra Pradesh, Tamil Nadu en op kleinere schaal in Kerala. Na hulp in de eerste levensbehoeften werd al snel steun verleend voor economische activiteiten (visnetten, reparatie/vervanging van vissersboten) en huizenbouw.

Door het grote aanbod van de hulp werden door de overheden de minimumstandaarden voor de huizen (soms zelfs verschillende malen) hoger gesteld dan wat ter vervanging nodig was. Nu is dat voor een deel te rechtvaardigen in het bredere kader van armoedebestrijding, maar soms werd er uitgegaan van stedelijke normen, met onvoldoende oog voor de context. Daarbij werden de materialenprijzen door een schaarste op de markt vooral in Sri Lanka sterk opgedreven. Dat maakte de huizen duurder dan onder 'normale' omstandigheden het geval zou zijn. Nadat in 2004 al voor bijna € 117.000 werd goedgekeurd voor eerste noodhulp, werden in 2005 de hulpprojecten zoals vermeld in onderstaande tabel goedgekeurd.

Vanwege de grote werkdruk op CSI in Sri Lanka bij de uitvoering van het huizenbouwproject, werd personele assistentie geboden door middel van het vrijwilligersechtpaar Niek en Ria Hoffius, die een waardevolle ondersteuning

Type hulp	Bedrag (Euro's)	Fase
Eerste noodhulp (India en Sri Lanka - 13.000 families)	200.012	Voltooid
Materialen voor werkgelegenheid (India en Sri Lanka - 3.500 families)	634.798	Voltooid
Schooluniformen, boeken, schoenen (Sri Lanka - 5.000 scholieren)	89.085	Voltooid
Opleiding 125 jongeren in Sri Lanka voor huizenbouw	85.145	In proces
Huizenbouw India via IREF, W&D-India, GSPI - 833 huizen	1.922.474	In proces
Huizenbouw India i.s.m. overheid, die 80% betaalt - 1.500 huizen	206.290	In proces
Huizenbouw Sri Lanka (CSI - 300 huizen)	1.168.303	In proces
TOTAAL	4.306.107	

gaven aan het management van dit project. Door ziekte moesten zij helaas begin 2006 repatriëren.

Andere belangrijke hulpacties in 2005 waren:
bij voedseltekorten

- Zowel aan Hope Enterprises, Ethiopië (81.97.003), GCPDO, Zambia (79.97.002) als aan CREDO, Burkina Faso (76.97.004) werd steun verleend voor voedseldistributie in regio's die te lijden hebben van de droogte en daarmee gepaard gaande voedseltekorten.

na orkanen en overstromingen

- In Guatemala werd steun gegeven aan getroffen gemeenschappen na de orkaan Stan via onze partnerorganisatie AMG. Eerste noodhulp werd verleend (62.97.001). M.b.t. de wederopbouw zijn nog gesprekken gaande over het 'hoe' en 'wat'.
- In Haïti werden resterende fondsen bestemd voor wederopbouw na de overstromingen in 2004 (21.97.004). Door de instabiele toestand in het land liep de uitvoering van eerdere projecten vertraging op. In de loop van 2006 zullen de verschillende rehabilitatieprojecten worden afgerond.
- In oktober werden door hevige regenval verschillende dorpen in Andhra Pradesh, in het werkgebied van AMG en IREF, getroffen door overstromingen. Beide partners verleenden noodhulp.

ter preventie van cyclonen

- Al eerder werden door CSS in Bangladesh schuilplaatsen tegen cyclonen gebouwd. Men wilde daar graag nog enkele schuilplaatsen aan toevoegen. M.b.v. steun van EO Metterdaad kon hier uitvoering aan gegeven worden.

wederopbouw na de oorlog

- Wederopbouw na de oorlog in Liberia i.s.m. ZOA kon ook in 2005 ondersteund worden (89.97.001). De steun richtte zich op wederopbouw van scholen.
- Een laatste project voor wederopbouw in Afghanistan i.s.m. ZOA werd in 2005 goedgekeurd en wordt naar verwachting in maart 2006 afgerond.

na branden

- Drie keer werd geholpen met acute hulpverlening na grote branden in Khulna (16.97.016), Hyderabad (12.97.004) en Repalle (08.97.006). Bij elk van deze branden raakten tientallen arme mensen hun schaarse bezittingen kwijt. Door het verstrekken van voedsel, keukenmateriaal en kleding werd tegemoetgekomen in deze verliezen.

2.5.3 > Overzicht van de uitgaven

In de volgende tabel geven we een samenvattend overzicht van de uitgaven aan noodhulpprojecten in 2005. Specificaties van de projecten zijn te vinden op de bijgevoegde cd-rom.

Budgetlijn	Omschrijving	2005	
		Begroting	Realisatie
4.0	Noodhulpprojecten	1.800.000	5.295.962

Voorheen goedgekeurde, maar nog niet afgeronde projecten uit 2004:

- 06.97.001: Wederopbouw Bam (via Medair) - kon afgerond worden.
- 12.97.003: Hulp na aardbeving in Gujarat door W&D-India; in 2005 zijn wateropslagplaatsen en irrigatievoorzieningen gemaakt. In 2006 zullen nog waterputten worden aangelegd.
- 18.83.010: na brand werd het Agape Child Care Center (AMG-Filippijnen) in Manilla herbouwd.
- 80.97.001: Het geïntegreerde hulpprogramma van IESA kon na vertragingen worden uitgevoerd en afgerond.
- 81.97.004: Een vervolgproject voor landbouwhulp in Ethiopië (Hope) liep ernstig vertraging op door miscommunicatie en dreigt niet uitgevoerd te kunnen worden door het niet afkomen van overheidsvergunningen. Wellicht wordt het nu naar een ander projectgebied verplaatst, waar de nood ook hoog is.
- 87.97.001: herbouw van 5 scholen in Liberia (ZOA) kon in 2005 afgerond worden.

➤ *Humanitaire Hulpverlening*

'Ik zie mijn vrouw nog de kerk uit rennen met onze zoon op haar arm. Buiten riepen mensen dat er watergevaar was. Met 70 gemeenteleden vluchtte zij uit de kerk. Allen kwamen om. De mensen in de kerk hebben het allemaal overleefd. Het leven na de tsunami is veranderd. Iedereen in ons dorp mist wel een familielid. We hebben elkaar nodig. Mijn taak in het dorp is duidelijk: er voor de ander zijn en laten zien dat het leven toch weer verder gaat.'

Dominee Selvantha (30) uit Periyaneelavanai in Sri Lanka vertelt ruim één jaar na de tsunami zijn verhaal. CSI, een partnerorganisatie van Woord en Daad in Sri Lanka, helpt de bevolking van Selvantha's dorp het leven weer op te pakken. In plaats van bij de pakken neer te zitten, werkt dominee Selvantha uit alle macht mee om het dorp weer op te bouwen.

De impact van de tsunami is enorm. Een verschrikkelijke humanitaire ramp die honderdduizenden mensenlevens heeft gekost. De eerste noodhulp vanuit Woord en Daad kwam direct na de ramp op gang, doordat Woord en Daad met lokale partners werkt die ter plekke aanwezig waren. Hierop volgde de langetermijnhulp. Trouw aan de doelgroep is van levensbelang. Daar waar de schijnwerpers van de media verdwijnen wil Woord en Daad er (nog steeds) voor de getroffen zijn.

Wederopbouw lijkt vaak een tamelijk eenvoudige zaak: een kwestie van spullen uitdelen, en ingestorte gebouwen en kapotte wegen herstellen of herbouwen. Echter, schijn bedriegt. Sri Lanka heeft een periode van burgeroorlog achter zich liggen. Sinds 1983 voeren Tamils strijd voor een onafhankelijke staat: Tamil Eelam. In de tijd dat de Engelsen het in Sri Lanka voor het zeggen hadden, had de Tamilbevolking de beste banen. In 1948 werd Sri Lanka onafhankelijk en wilden de Singalezen meer macht. Veel Tamils verloren hun banen. De Tamils voelden zich hierdoor tweederangs burgers. Toen ze niet dezelfde rechten kregen als de Singalezen startte de strijd tussen deze twee groepen. Oorlog had het land in de greep. In 2002 leek het keerpunt te komen en kwam het tot een wapenstilstand.

De onrusten laaiden enkele maanden na de tsunami weer op omdat de overheid Tamils in de hulpverlening achterstelde. Een jaar na de tsunami staat Sri Lanka weer op de drempel van een oorlog.

De burgeroorlog heeft in het projectgebied zijn sporen nagelaten. Veel mannen zijn omgekomen in deze oorlog waardoor vrouwen met kinderen alleen achterbleven. De tsunami die hier overheen kwam, heeft mensen in een uitzichtloze toestand gebracht. Niet verwonderlijk dat het aantal zelfdodingen toeneemt. De hulpverlening van de Singalese overheid aan de Tamils bleef grotendeels achterwege. Bevolkingsgroepen van de Tamils verblijven nog steeds in vluchtelingkampen en wachten op bouwgrond die de overheid hun nog steeds moet toewijzen. Tegen deze achtergrond is het voor te stellen dat wederopbouw veel ingewikkelder is dan het op het eerste gezicht lijkt.

Partnerorganisatie CSI heeft hierop ingespeeld door een groot aantal crèches op te zetten. Ook alleenstaande moeders hebben zo voldoende tijd hun leven weer op poten te zetten, zonder de hele tijd op kleine kinderen te hoeven letten. Ook zijn er veel mensen in de gemeenschap actief die pastorale gesprekken met de mensen voeren. Zij kunnen zo hun verhaal kwijt en het opgelopen trauma wordt wat minder. Deze 'trauma counsellors' zijn overigens opgeleid door ZOA Vluchtelingenzorg. Een mooi staaltje van samen optrekken van hulporganisaties.

De overheid probeert de noodhulp te coördineren, vooral de huizenbouw. Dit is in principe positief: anders zou er nog meer dubbel gebeuren in sommige gebieden. Echter de overheid stelt wel zeer hoge eisen aan de te bouwen huizen. Is er bouwgrond beschikbaar, dan moet de NGO eerst de regels van de overheid ondertekenen. Deze worden per district opgesteld. De minimale wettelijk verplichte oppervlakte van een huis is 46,5 vierkante meter. De prijs van de huizen ligt hierdoor op ongeveer 4000 euro. Dit is hoog als je kijkt naar de toekomstige bewoners die vroeger soms in hutten woonden. Deze keuze is politiek gemaakt omdat de prijzen van dit gebied overeen moeten komen met de prijs in het zuiden waar mensen welvarender zijn. CSI is in Periyaneelavanai gestart met een huizenproject van 300 woningen. Woord en Daad besloot behalve deze woningen in Sri Lanka geen nieuwe huizen meer te bouwen. Naast de hoge eisen van de overheid zijn ook nog eens de bouwmaterialen en lonen van arbeiders gestegen. Alles bij elkaar stijgt de prijs van nieuwe huizen en worden de kosten te hoog.

Voor wederopbouw van het project is menskracht nodig. In de huidige situatie is er schreeuwende behoefte aan vaklui die in staat zijn een huis te bouwen.

CSI traint de plaatselijke bevolking in mobiele vaktrainingscentra. Drie maanden lang worden er intensieve praktische cursussen gegeven. Na een maand met bouwmodellen in de mobiele centra te oefenen, gaan de cursisten onder begeleiding naar het werkveld waar ze ingezet worden bij de huizenbouw. Na drie maanden ontvangen ze een certificaat dat door de overheid wordt erkend en zijn ze in staat betaald werk aan te nemen. Deze manier van werken zorgt op lokaal niveau voor betrokkenheid op elkaar en werkt samenbindend. Voor Singalese bouwers is het moeilijk in een getroffen Tamilgebied werk te zoeken. Ze weten dat er weinig waardering is voor hun bevolkingsgroep en dat ze niet worden geaccepteerd. Zeker als de strijd tussen overheid en Tamil Tijgers weer opblaast, worden ze soms bedreigd.

Terugkijkend naar het jaar 2005 constateren we dat er in deze moeilijke omstandigheden veel werk is verzet. Het leven in Sri Lanka wordt door de inwoners weer opgepakt. De eerste 150 nieuwe huizen in Periyaneelavanai worden al bewoond. De bouw van de volgende 150 woningen is in volle gang. Vissers startten de visserij weer op hun nieuwe boten. Echter, wederopbouw is een lang proces en vraagt tijd. Woord en Daad rekent er dan ook op nog tot 2007 actief te zijn in dit gebied.

› Beleidsbeïnvloeding

In het verlengde van het werk van Woord en Daad op het terrein van armoedebestrijding in het Zuiden, en voorlichting en bewustwording in Nederland, probeert Woord en Daad ook actief het beleid van lokale overheden in het Zuiden en zo nodig het Nederlandse beleid op het gebied van ontwikkelingsamenwerking positief te beïnvloeden.

Woord en Daad doet dat vanuit de gedachte dat met goed beleid meer mensen worden bereikt. Het beïnvloeden van beleidsmakers (bijvoorbeeld nationale overheden en internationale donoren in Nederland, de EU en ontwikkelingslanden) vormt een bescheiden maar belangrijk onderdeel van ons werk. Daar waar het werk van onze partners in het Zuiden bemoeilijkt wordt door factoren of beslissingen op 'hoger' (nationaal, internationaal) niveau, tracht Woord en Daad door middel van beleidsbeïnvloeding verandering op deze niveaus te bewerkstelligen. Ook proberen we een stem te zijn voor armen en een lans te breken voor kansarme en achtergestelde groepen. Belangrijke voorwaarde hierbij is dat beleidsbeïnvloeding (of 'lobby') duidelijk gekoppeld is aan heldere doelen en het werk en beleid van onze lokale partners.

In 2005 werden voor het eerst doelstellingen geformuleerd op het terrein van beleidsbeïnvloeding. Onderstaand een beknopt overzicht van de behaalde resultaten.

2.6.1 › Haïti: primair onderwijs en de particuliere sector

Doelstelling: Bevorderen dat de Haïtiaanse overheid en internationale donoren (betrokken bij Haïti) de rol van civil society organisaties op het terrein van onderwijs in Haïti erkennen, met als doel dat de toegang tot het onderwijs en de kwaliteit van het onderwijs voor de allerarmsten in Haïti verbetert.

Beoogde resultaten:

1. In 2005 heeft zich in Haïti een brede onderwijscoalitie gevormd (waaronder FONHEP en CRECH) die als doelstelling heeft gezamenlijk de Haïtiaanse overheid en internationale donoren te benaderen.
2. In 2005 heeft de genoemde vertegenwoordiging van onderwijsorganisaties in Haïti lijnen uitgezet ten aanzien van onderwijsbeleid gericht op de allerarmsten in Haïti, inclusief een inventarisatie van behoeften op het terrein van capaciteitsopbouw, kennisontwikkeling, infrastructuur, financiering, etc.
3. In 2005 zijn aantoonbaar contacten gelegd met de grote internationale donoren.

2.6

Beleidsbeïnvloeding

Gerealiseerd:

In Haïti wordt ruim 80% van het onderwijs georganiseerd door de particuliere sector (zoals NGO's, kerkelijke organisaties). De overheid geeft geen subsidie aan het particuliere onderwijs. Dit betekent dat de financiële kosten vooral op de schouders van de (veelal arme) ouders drukken. Het particuliere Haïtiaanse onderwijs wordt daarnaast voor een deel gefinancierd door buitenlandse donoren zoals Woord en Daad. Sinds het vertrek van voormalig president Aristide (2004) uit Haïti hebben internationale donoren (zoals de Wereldbank en de EU) samen met de interim-overheid plannen ontwikkeld voor de onderwijssector. Concrete plannen om de particuliere sector hierin een duidelijke plaats te geven, ontbreken echter. Gezien de enorme omvang van de sector een gemiste kans. Sinds 2004 is Woord en Daad samen met een Engelse collega-organisatie, Tearfund UK, actief betrokken bij een lobby voor de positie van het particuliere onderwijs in Haïti. Zowel Woord en Daad als Tearfund UK ondersteunen projecten waarbij duizenden kinderen onderwijs ontvangen. Deze lobbycampagne zien we als ondersteunend aan deze concrete onderwijsprojecten. FONHEP, de brancheorganisatie voor het particuliere onderwijs in Haïti, is de partner die primair verantwoordelijk is voor dit project. In 2005 slaagde FONHEP erin een brede coalitie van particuliere organisaties, actief op onderwijs, bij elkaar te brengen en te organiseren in een platform. Bovendien bleek de coalitie in staat te zijn een gezamenlijke visie te formuleren. In een land, waar weinig samengewerkt wordt tussen NGO's, al een prestatie op zich. Binnen deze onderwijscoalitie zijn ook partners van Woord en Daad, Parole & Action en CRECH vertegenwoordigd. De laatste is lid van de stuurgroep van de coalitie. In 2005 zijn de eerste lijnen voor de lobbycampagne richting de overheid en internationale donoren uitgezet. FONHEP heeft een plan geschreven, en een grootschalige enquête onder onderwijsinstellingen uitgevoerd, om nog beter inzicht te krijgen in de situatie van het particuliere onderwijs. Beoogd was dat er in 2005 al concrete lobbyactiviteiten richting beleidsmakers zouden plaatsvinden, zowel in Haïti, als in Europa. Dit deel van de doelstelling is niet gehaald. De zeer instabiele politieke situatie in Haïti en de herhaaldelijk uitgestelde verkiezingen waren hier mede debet aan. De verwachting is dat de implementatie van het lobbyplan in 2006 -als Haïti na de presidentsverkiezingen hopelijk weer in een rustiger vaarwater terecht is gekomen- met volle vaart opgepakt kan worden.

2.6.2 > Colombia: humanitaire crisis en de Nederlandse overheid

Doelstelling: bevorderen dat Nederland een humanitair beleid krijgt voor Colombia, met als doel dat de positie van ontheemden in het land verbetert en versterkt wordt.

Beoogd resultaat: Uiterlijk 2006 is humanitaire hulp voor ontheemden in Colombia een onderdeel van het beleid van Ontwikkelingssamenwerking in Colombia. In 2005 zijn daarvoor de eerste concrete stappen gezet.

Gerealiseerd:

Woord en Daad is actief aanwezig in Colombia via haar partner CDA. De humanitaire crisis in het land is enigszins gematigd na dieptepunten in 2002 en 2003, maar is nog altijd zeer ernstig. De Colombiaanse regering geeft toe dat zij tekortschiet als het gaat om de opvang van de duizenden ontheemden die er jaarlijks bijkomen. De leefomstandigheden van ontheemden zijn, door het gebrek aan (inter)nationale aandacht ver onder de menselijke maat. Colombia staat al jarenlang in de top drie van landen met het hoogste aantal ontheemden. Hoewel Colombia een partnerland is in het Nederlands ontwikkelingsbeleid, was de Nederlandse overheid jarenlang niet bereid Colombia ondersteuning te

bieden bij de opvang van ontheemden. Woord en Daad heeft daarom vanaf 2004, samen met een aantal organisaties uit het Nederlandse Colombiaplatform en het Bureau Belevingsvorming Ontwikkelingssamenwerking (BBO) een lobby gevoerd richting de Nederlandse overheid. Doelstelling: actieve betrokkenheid van de Nederlandse overheid bij de miljoenen ontheemden in Colombia. Het resultaat van de druk vanuit organisaties als Woord en Daad, maar ook vanuit de Tweede Kamer, leidde in 2005 tot het besluit van de minister voor Ontwikkelingssamenwerking om humanitaire hulp te gaan verlenen aan Colombia, via de Verenigde Naties. Het beoogde resultaat (een 'gelabeld' bedrag voor humanitaire hulp aan Colombia binnen de begroting van Buitenlandse Zaken) is daarmee gehaald. Woord en Daad zal in de komende jaren de Nederlandse overheid kritisch blijven volgen op dit punt.

2.6.3 > Beroepsonderwijs in het Zuiden

Doelstelling: aandacht vragen voor de positie van vakonderwijs in het Zuiden, zodat deze vorm van onderwijs meer erkenning ontvangt.

Beoogde resultaten:

1. Verder uitbouwen van expertise t.a.v. vakonderwijs binnen Woord en Daad, met als doel dat we onze partners een handreiking kunnen bieden t.a.v. vakonderwijs;
2. Aandacht vragen voor de positie van vakonderwijs in het Zuiden, zodat (op langere termijn) deze vorm van onderwijs meer erkenning ontvangt.

Realisatie

Vakonderwijs neemt binnen de programma's van Woord en Daad een belangrijke plaats in. Voor jongeren uit achterstandsmilieus is praktisch gericht, kwalitatief goed onderwijs een goede mogelijkheid om kans te maken op de arbeidsmarkt.

Desondanks heeft het vakonderwijs in ontwikkelingslanden een slechte reputatie. Het beroepsonderwijs is veelal verouderd, kwalitatief onder de maat, en heeft bovendien in de maatschappij een lage status. Een ander probleem dat speelt is dat de stap van beroepsonderwijs naar arbeidsmarkt vaak niet succesvol gebeurt, en dat jongeren uiteindelijk toch geen baan vinden. Langzaam maar zeker begint het belang van beroepsonderwijs op agenda's van overheden in het Zuiden en van internationale donoren te komen. Tegelijkertijd blijkt er nog erg weinig kennis aanwezig te zijn, en wordt er nog onvoldoende prioriteit gegeven aan een goede investering in beroepsonderwijs.

Gezien de kennis en ervaring die partners van

Woord en Daad in de diverse landen op het terrein van beroepsonderwijs hebben, én het belang van brede aandacht voor deze vorm van onderwijs, besloot Woord en Daad hiervoor te investeren in kennisontwikkeling en lobby. Eerste doelstelling die Woord en Daad zichzelf stelde in dit kader was het verder uitbouwen van expertise ten aanzien van vakonderwijs, met als uiteindelijke doel het aanbieden van een praktische handreiking aan partners in het Zuiden.

Deze doelstelling is grotendeels gehaald. Twee studenten van de Universiteit Twente hebben een onderzoek gedaan. Jasper Visser naar het beleid van internationale donoren en vakonderwijs, Willemien Hoogerwaard naar kwaliteit en vakonderwijs. In dit kader is eind 2005 een expert meeting georganiseerd, waarbij experts van de Universiteit Twente, de onderwijsinspectie, bedrijven en organisaties die gespecialiseerd zijn in (Nederlands) vakonderwijs kennis en ervaringen hebben uitgewisseld. De praktische handleiding voor studenten is nog niet geschreven, omdat eind 2005 het onderzoek nog niet was afgerond.

De tweede doelstelling in dit kader –beroepsonderwijs op de agenda zetten bij Nederlandse beleidsmakers– is niet gehaald. Dit had te maken met het feit dat de beschikbare informatie in 2005 nog te algemeen was. De verwachting is dat dit in 2006 beter gestalte zal krijgen.

Een niet gepland resultaat is dat onze partner in Burkina Faso, CREDO, in oktober een conferentie heeft georganiseerd, waarbij diverse Burkinese ministeries, bedrijven, organisaties actief op vakonderwijs, en de Nederlandse ambassade aanwezig waren. Doelstelling van deze conferentie was om de Burkinese overheid concrete ideeën aan te reiken hoe zij het beroepsonderwijs kunnen hervormen. Aan het einde van de conferentie zijn aanbevelingen gedaan die in 2006 door werkgroepen verder uitgewerkt worden. Woord en Daad zal dit actief volgen.

'Groeten uit India. Missie volbracht!' Martijn Waaijberg (28) uit Wekerom wordt verwelkomd door directeur Emmanuel Rebba van hulporganisatie IREF in Andhra Pradesh. Martijn fietste 50.000 euro bij elkaar voor huizenbouw na de tsunami.

› Inleiding

In 2004 heeft Woord en Daad op een aantal terreinen een reorganisatie ingezet. Het betrof de opzet van een onderdeel Advies en Onderzoek, de digitalisering van processen van de projectcyclus in het computersysteem en een verdere versterking van de afdeling Projecten en Programma's. De consolidatie van die veranderingen vond plaats in 2005. Verder plukte Woord en Daad in 2005 de vruchten van externe evaluaties. Deze vonden plaats in het kader van de subsidie die wij van het ministerie ontvingen. Daarnaast werd de organisatie doorgelicht in verband met de intensivering van de samenwerking met ZOA Vluchtelingen zorg en TEAR fund.

Het seminar met onze partners was tevens ons eerste experiment op het gebied van grootschalig en gestructureerd meedenken en meebeslissen van onze partners in ons beleid. Een laatste niet onbelangrijke ontwikkeling is de introductie van de Code Goed Bestuur voor Goede Doelen. Ook deze Code had zijn weerslag op de keuzes en ontwikkelingen in 2005.

› Directie

Binnen de directie en het directiesecretariaat vonden geen wisselingen plaats. Een belangrijke nevenfunctie van de directeur van Woord en Daad is het directeurschap van de Vereniging Prisma. Hij oefent deze nevenfunctie voor 10 uur per week uit. Tevens participeerde de directeur van Woord en Daad op hoog niveau in overleg rond het beleidskader Medefinancieringssysteem (MFS). De directeur is vice-voorzitter van de stuurgroep Thematische Medefinanciering, lid van het bestuur van Partos (branchevereniging voor internationale samenwerking) en lid van de Administrative Council van EU Cord (European Union Christian Organizations in Relief and Development).

› Projecten en Programma's

De afdeling kreeg in 2005 eigen secretariële ondersteuning. Tevens vond een uitbreiding van de staf plaats in de persoon van drs. Marike de Kloe (onderwijskundige). De afdeling heeft samen met de afdeling

Administratie veel tijd geïnvesteerd in de perfectionering van het computerprogramma dat inhoudelijke rapportage, voortgang van fondsenwerving en financiële administratie aan elkaar koppelt. In de loop van 2006 zal de implementatie van dit computerprogramma worden voltooid.

Eind 2005 werd het werk voor financiële adoptie opgesplitst in een buitenlands gedeelte (Hilda de Vries) en een Nederlands gedeelte (Mija den Hartog, samen met Heleen den Breems, Janneke Bulten en Leneke Meijdam).

› **Advies en onderzoek**

De kennisfunctie is in 2005 geëvalueerd. De externe evaluaties én het seminar met de partners maakten duidelijk dat de behoefte aan advies en onderzoek de komende jaren sterk zal groeien.

Bovendien is een stevige positie van advies en onderzoek ook nodig om het hoge kwaliteitsniveau dat Woord en Daad in haar werk ambieert, te kunnen handhaven. Daarom is eind 2005 besloten vanaf 2006 de kennisfunctie als afdeling Advies en Onderzoek een plaats binnen de organisatie te geven. De nieuwe afdeling is ook verantwoordelijk voor de proceskant voor planning, monitoring en evaluatie. Aandacht voor een goede coördinatie van monitoring en evaluatie zijn bij een snel groeiende organisatie als Woord en Daad van belang. Ze geven inzicht in dingen die anders of beter kunnen en de mogelijkheid tijdens de uitvoering nog de richting en inhoud van werk bij te sturen.

Drs. Dicky Nieuwenhuis wordt hoofd van de afdeling. Ir. Wouter Rijnveld, die tijdelijk op de afdeling Projecten en Programma's werkte, is verantwoordelijk voor planning, monitoring en evaluatie.

› **Bedrijfsontwikkeling**

Uit het seminar in april 2005 en het evaluatie-onderzoek, uitgevoerd in de tweede helft van 2005, werd de behoefte aan een eigenstandige afdeling Bedrijfsontwikkeling duidelijk. Deze afdeling staat los van de afdeling Projecten en Programma's. In december is Gert Wiggelinkhuijsen begonnen met het opzetten van deze afdeling. De afdeling werkt samen met lokale Business Development Managers in het Zuiden en richt zich behalve op ontwikkeling van bedrijvigheid ook op aansluiting op lokale markten en op de aansluiting op marktketens voor producten.

Ondernemers uit het Business Platform dragen in projectteams hun kennis en ervaring over aan toekomstige ondernemers in het Zuiden. Gert is verantwoordelijk voor sturing en begeleiding van de projectteams.

› **Fondsenwerving en Communicatie; ondersteuning Fondsenwerving en Communicatie**

Alle drie de fondsenwervingsgroepen (particulieren, bedrijven en institutioneel) groeien. Eind 2005 verviel door deze groei het voordeel om de secretariële ondersteuning voor deze drie groepen gezamenlijk in de afdeling ondersteuning te houden. Elke groep heeft nu haar eigen secretariële ondersteuning (voor particulieren is dat Karin Prins, voor bedrijven Willemien Vos en voor institutioneel Engelen Willemsen). De logistieke kant van de fondsenwerving en het beheer van de database valt blijvend onder de afdeling ondersteuning Fondsenwerving en Communicatie. Bij de afdeling fondsenwerving bedrijven werd Gerrit Prosman opgevolgd door Mariëlle Weerheim.

› **Personeel en financiële administratie**

In vervolg op het onderzoek van stagiaire Marianne Lock en in het licht van de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt is in 2005 besloten tot een grondige aanpassing van de arbeidsvoorwaarden. Met name de pensioenlasten zijn evenwichtiger over werkgever en werknemer verdeeld. De 13^e maand is vervangen door een eindejaarsuitkering van 3% en de werkweek is teruggebracht van 40 naar 36 uur. Voor personeel, dat per 31 december 2005 in dienst was is een overgangsregeling getroffen.

De aanpassingen maken eventuele aansluiting op de arbeidsvoorwaarden, die we wellicht in de samenwerking met ZOA VluchtelingenZorg en TEAR fund gaan hanteren, makkelijker. Bovendien sluit het hele pakket nu ook beter aan bij BBRA, het salarissysteem voor ambtenaren in overheidsdienst.

› **Personeelsbeleid**

Woord en Daad vraagt veel van haar medewerkers. Op het gebied van inzet, kwaliteit en samenwerken. In de visie van Woord en Daad is het belangrijk dat mensen en processen op elkaar betrokken zijn. Daarom willen we 'eilanden' binnen de eigen organisatie zo veel mogelijk voorkomen.

Mensen die binnen processen met elkaar te maken hebben, worden dan ook gestimuleerd met elkaar te werken en met elkaar te overleggen. De open inrichting van het kantoor werkt daar stimulerend op.

Woord en Daad durft vanuit haar missie hoge eisen aan haar personeel te stellen.

Daartegenover staat dat Woord en Daad vanuit haar karakter én vanuit goed werkgeverschap zich ook verplicht voelt een goed personeelsbeleid te voeren.

Dat uit zich in de goede werkomgeving, maar ook in een salarissysteem dat afgestemd is op

het niveau van de werkzaamheden en de mate van inzet die gevraagd wordt.

De salariering is in overeenstemming met het systeem dat bij de overheid gehanteerd wordt (BBRA). In vergelijking met de totale markt is de salarishoogte gemiddeld. De functies worden net als bij de overheid via het functiewaarderings-systeem FUWASYS gewaardeerd en vallen binnen BBRA tussen schaal 2 en schaal 15. Tot 31 december 2005 kende Woord en Daad een 40-urige werkweek. Aan het einde van het jaar kreeg het personeel een 13e maand.

Woord en Daad verzet veel werk met relatief weinig mensen, en stelt daarbij, zoals eerder vermeld, hoge eisen aan haar medewerkers. Hoewel we ons bewust zijn van het feit dat cijfers niet alles vertellen, is de verhouding tussen de totale inkomsten en het aantal fte's een indicator in hoeverre een organisatie efficiënt werkt en de mate waarin medewerkers verantwoordelijkheid dragen. Voor Woord en Daad levert dit in 2005 het volgende beeld op:

Aantal fte's per 31/12/2005	25,06
Totale inkomsten in 2005	€ 23.813.000
Verhouding inkomsten/fte	€ 950.000/1fte

Binnen de Nederlandse organisatiekosten vormen de salariskosten als gevolg van de aard van ons werk een behoorlijke post.

Voor een compleet beeld tussen prestatie en kosten publiceert Woord en Daad de totale personeelskosten. Separaat leggen we verantwoording af over het salaris van de directeur.

In 2005 was het beeld als volgt:

Totale personeelskosten Woord en Daad	
Bruto jaarsalarissen, sociale lasten	€ 990.348
Pensioenlasten	€ 134.373
Overige personeelskosten	€ 54.885
Reiskosten	€ 50.590
Totale werkgeverslasten	€ 1.230.196

De directeur van Woord en Daad heeft binnen het systeem geen eigen salarispositie. Ook zijn functie wordt via FUWASYS beoordeeld. Voor 2005 viel zijn functie in schaal 15, trede 8. De directeur heeft inkomsten uit nevenfuncties (directeur van vereniging Prisma). Deze inkomsten draagt hij af aan Woord en Daad.

Binnen de goede doelen branche geldt de adviesregeling salarissen directeuren goede doelen als richtinggevend. Bij toepassing van deze regeling zou het salaris van de directeur van Woord en Daad op €105.000 uit mogen komen. Het niveau van het bruto jaarsalaris van directeur lag daar met € 81.958 in 2005 ruim onder.

Totale personeelskosten directeur

Bruto jaarsalaris	€	81.958
Sociale lasten	€	3.755
Pensioenlasten	€	8.160
Overige personeelskosten	€	3.090
Reiskosten	€	3.437
Totale werkgeverslasten	€	100.400
Terug: vergoeding uit nevenfuncties	-/- €	26.722
Totale kosten ten laste van Woord en Daad	€	73.678

3.2.1 > Algemeen

In communicatie en fondsenwerving is afstemmen op de doelgroep belangrijk. Daarom heeft Woord en Daad voor particuliere gevers, bedrijven en institutionele fondsen (overheid, vermogensfondsen en derden) aparte afdelingen. Het wervingsbeleid onder particulieren beperkt zich tot de achterban die zich bij Woord en Daad betrokken weet. Daarbij wordt gebruik gemaakt van advertenties in dagbladen en tijdschriften die door de achterban gelezen worden. Internet is in toenemende mate belangrijk. Verder is Woord en Daad actief op voorlichtingsbijeenkomsten op scholen en in kerken. Het type projecten dat Woord en Daad aan de brede achterban aanbiedt, is afgestemd op de interesses van deze achterban. Een in 2004 uitgevoerd onderzoek toont aan dat Woord en Daad naar het inzicht van de achterban juiste keuzes doet.

De werving is afgestemd op concrete projecten. Ze sluit één op één aan op de uitvoering van de projecten, zoals vastgelegd in projectcontracten.

Hetzelfde geldt mutatis mutandis voor de werving onder bedrijven. Wel richt Woord en Daad zich bij de werving onder bedrijven vooral op projecten en programma's die gekoppeld zijn aan haar programma arbeid en inkomen. Bovendien is persoonlijk contact en het aangaan van één-op-één relaties in de benadering van het bedrijfsleven van groot belang.

Bij de institutionele fondsen maakt Woord en Daad een koppeling tussen de concrete werving op projectniveau en de beleidsmatige samenhang tussen projecten.

Met het oog op het laatste wordt er tussen de drie genoemde afdelingen nauw samengewerkt. De medewerker van institutionele fondsen is verantwoordelijk voor de coördinatie van de fondsenwerving. Hiermee wordt overlap van projectinkomsten voorkomen en is het mogelijk de projecten afhankelijk van de doelgroep op maat aan te bieden. Het doel om de afstemming en planning van projectinkomsten in 2005

Omschrijving kostensoort	Beleidsnorm Woord en Daad	Norm CBF	Realisatie 2005 in euro's	Realisatie 2005 in procenten
Kosten Nederlandse organisatie in € en % van de totale inkomsten	10%	n.v.t.	€ 2.079.245	8,73%
Kosten Advies en onderzoek t.b.v. partners in € en % van de totale inkomsten	1,6%	n.v.t.	€ 78.100	0,33%
Totaal	11,6%		€ 2.157.345	9,07%
Totaal kosten fondsenwerving als % van de totale inkomsten en in €	5%	n.v.t.	€ 903.330	3,79%
Kosten eigen fondsenwerving als % van de eigen fondsenwerving en in €	n.v.t.	25%	€ 784.959	4,42%

te automatiseren is niet gehaald. In 2006 zal dit door het aantrekken van een systeemanalist doorgevoerd worden.

In haar communicatie wil Woord en Daad transparant zijn. Om dat extern te laten beoordelen dingt Woord en Daad mee naar de transparantprijs. In 2005 werd Woord en Daad voor haar jaarverslag 2004 genomineerd voor de prijs.

Het verslagjaar was een goed jaar. De totale inkomsten zijn in 2005 met 20% gestegen. Een groot deel van de stijging valt te verklaren uit de grote giftenstroom voor de noodhulp na de tsunami. De particuliere giften voor structurele projecten hebben nauwelijks onder de giften voor de noodhulp na de tsunami geleden.

De kosten die Woord en Daad maakt, zijn onverdeeld in kosten voor de Nederlandse organisatie (maximaal 10% van het totale budget) en kosten die we in Nederland maken voor onze partners in het Zuiden (in 2005 maximaal 1,6% van het totale budget.)

De kosten eigen fondsenwerving mogen volgens de CBF-norm op 25% liggen. Zie voor resultaten in 2005 de bovenstaande tabel.

In 2005 is Woord en Daad op alle niveaus ruim binnen de interne en externe normen gebleven. Dat heeft te maken met de efficiënte werkwijze én de groei in inkomsten op vrijwel alle fronten. Uiteraard leidt dit resultaat tot het beschikbaar komen van meer middelen voor de doelgroepen in het Zuiden. Door de efficiënte werkwijze kan Woord en Daad dus ook meer voor hen betekenen.

3.2.2 > Fondsenwerving particulieren

Partnerplan

Particuliere gevers kunnen op twee manieren Woord en Daad structureel steunen: via partnerplan en financiële adoptie. In 2005 was het doel 1000 deelnemers te werven voor het partnerplan. De eerste helft van het jaar is er in het kwartaalblad geadverteerd. Totaal heeft het 492 deelnemers opgeleverd, minder dan verwacht. De tsunami bracht activiteiten met zich mee die niet waren voorzien. Hierdoor zijn enkele activiteiten uitgesteld zoals het jongerenpartnerplan. Hier is eind 2005 een start meegemaakt. In 2006 zal het product bij jongeren onder de aandacht gebracht worden.

Financiële adoptie

De groei van het aantal adopties bleef vooral het eerste halfjaar achter op de doelstelling. Veel donateurs moesten om een financiële reden stoppen. We stelden daarom als doel 600 adoptiesponsors binnen te halen. Eind 2005 noteerden we 641 nieuwe aanmeldingen. Persoonlijke benadering bij fondsenwerving scoort hoge ogen. Medio oktober benoemden we vier vrijwilligers als adoptieambassadeur. Zij zullen in een afgebakende regio geheel op adoptiesponsors werven. De website blijft een belangrijke rol spelen bij het opgeven van financiële adoptie.

In onderstaande tabel zijn de inkomsten van particulieren weergegeven.

Fondsenwerving Particulieren	€ 2005	€ 2004	stijging
Totale inkomsten	€ 15.875.000	€ 13.135.000	20%
Inkomsten projecten	€ 3.519.000	€ 3.772.722	0%
Inkomsten noodhulp	€ 4.304.000	€ 1.233.752	248%
Inkomsten adoptie	€ 7.714.000	€ 7.760.434	0%
Inkomsten partnerplan	€ 338.000	€ 322.000	5%
Nieuwe adopties	641 adopties	719 adopties	n.v.t.
Nieuwe aanmeldingen partnerplan	492 PP's	452 PP's	n.v.t.

Projectinkomsten

De projectinkomsten groeiden in 2005. Scholen en comités maken bij het realiseren van project-inkomsten in toenemende mate gebruik van het aanvragen van NCDO-subsidies (zie 3.3.3. Institutionele fondsen). Het is opvallend dat de 'gewone' inkomsten voor projecten tegen de verwachting in een sterke groei lieten zien. Dat toont opnieuw de trouw van de Woord en Daad-achterban aan de projecten en programma's die zij steunen. Een ramp als de tsunami kan rekenen op extra steun, bovenop de betrokkenheid die de achterban al heeft voor de 'gewone' projecten en programma's. Dit stemt tot dankbaarheid.

Noodhulp

De inkomsten van noodhulp waren op € 1.944.000 gesteld. Uiteraard is deze doelstelling moeilijk te bepalen omdat het sterk afhankelijk is van de rampen die werelddelen kunnen treffen. Het jaar 2005 stond in het teken van de noodhulp die in tsunamigebieden in Zuidoost-Azië werd verleend. Door de grote betrokkenheid brachten de particuliere gevers € 4.304.000 bijeen. Woord en Daad probeert mensen niet alleen in de eerste tijd na de ramp te doen overleven, maar wil mensen ook in staat stellen weer een bestaan op te bouwen. Daarom werden er in 2005 ook wederopbouwprojecten uitgevoerd in Afghanistan, Liberia, Haïti en Guatemala. Noodsituaties waarvoor de aandacht inmiddels uit de media is verdwenen.

3.2.3 > Fondsenwerving bedrijven

De resultaten van de afdeling bedrijven treft u in onderstaande tabel aan.

Algemeen

Sinds de verzelfstandiging van fondsenwerving bedrijven binnen Woord en Daad vanaf 1 januari 2004 is het werk onder bedrijven sterk uitgebreid. Woord en Daad biedt bedrijven de mogelijkheid vorm te geven aan betrokken ondernemerschap door middel van vier verschillende productlijnen; het Business Platform, de Business Partner, CompanyKids en RegioOndernemers.

Business Platform

Het Business Platform biedt bedrijven de mogelijkheid zich in te zetten voor bedrijfsgerichte projecten in ontwikkelingslanden door het door-

geven van kennis, geld en expertise. Doel was in 2005 te groeien van 72 naar 90 leden. Per eind 2005 telde het Business Platform 82 leden maar in de laatste maanden van het jaar waren er al 8 toezeggingen voor lidmaatschap per 1 januari 2006.

Business Partners

Business Partners zijn bedrijven die voor een bedrag van minimaal € 100.000 drie jaar betrokken zijn bij het werk van Woord en Daad. De Business Partners hebben de mogelijkheid gerichte projecten te steunen en krijgen de gelegenheid mee te denken bij het beleid van Woord en Daad tijdens de zogenaamde strategiemeeting. Doel was in 2005 te groeien van 7 naar 10 Business Partners. Per eind 2005 had Woord en Daad nog altijd 7 Business Partners, maar de contacten voor 3 nieuwe Business Partners in 2006 zijn eind 2005 gelegd.

CompanyKids

In september 2005 is het adoptieprogramma voor bedrijven van start gegaan. Bedrijven hebben de mogelijkheid een groepje (vanaf vijf) kinderen financieel te adopteren. Doel was 100 kinderen via dit programma onder te brengen. Eind 2005 zijn 260 kinderen door bedrijven financieel geadopteerd.

RegioOndernemers

In 2003 is in Katwijk een regionale groep ondernemers onder de naam Betrokken Ondernemers Katwijk (BOK) opgezet. De ondernemers geven presentaties en werven fondsen voor het werk van Woord en Daad. In 2005 heeft Woord en Daad de basis gelegd voor het verder uitrollen van deze formule in andere delen van het land onder de naam RegioOndernemers. Er is een naam, een logo en een slogan ("actief voor armen wereldwijd") ontwikkeld. Doel was in 2005 een tweede groep RegioOndernemers op te starten. De tweede groep is nog niet opgestart, de contacten voor 3 nieuwe groepen zijn gelegd.

3.2.4 > Institutionele fondsen

Een samenvatting van de resultaten van de afdeling institutionele fondsen vindt u in de tabel op de volgende bladzijde:

Fondsenwerving Bedrijven	€ 2005	€ 2004	stijging
Totale inkomsten	1.916.736	1.608.211	19%
Business Platform	82 leden	72 leden	13%
Business Partners	7 leden	7 leden	0%
CompanyKids	260 adopties	0 adopties	n.v.t.
RegioOndernemers	1 groep	1 groep	0%

3.3

Externe communicatie en bewustwording

Institutionele fondsen	€ 2005	€ 2004	stijging
Totale inkomsten	5.789.215	4.400.171	34%
Prisma-ICCO	880.440	603.000	46%
Min. Van Buitenlandse Zaken/DGIS/TMF	2.778.393	3.146.000	-12%
PSO	368.181	343.400	7%
NCDO	149.124	120.521	
<i>Bijdragen derden in het kader van de tsunami</i>			
Kerkinactie	500.000	0	100%
EO-Metterdaad	437.978	0	100%
Deputaatschap Geref. Gem. in Ned.	64.200	0	100%
Provincie Zeeland	100.000	0	100%
<i>Overige donoren</i>			
Happy Gift (Happietaria)	131.490	0	100%
Ned. Leprastichting	7.496	0	100%
Deputaatschap voor Bijzondere Noden	29.992	22.680	32%
Dienstenbureau Chr. Ger. Kerken	5.134	13.598	-62%
EO-Metterdaad	190.800	0	100%
Stichting KOOK	4.987	0	100%
Reformatorisch Dagblad	141.000	150.000	-6%

Algemeen/totale inkomsten

De afdeling Institutionele Fondsen heeft een goed jaar achter de rug. De totaalinkomsten van de afdeling bedroegen € 5.789.215. Een groei van ongeveer 31% ten opzichte van 2004. Een groot deel van het werk van de afdeling werd naast de reguliere fondsenwerving besteed aan het voorbereiden van een nieuwe subsidieaanvraag voor Buitenlandse Zaken en evaluaties van de huidige subsidieaanvraag (TMF-subsidie).

Prisma-ICCO

Woord en Daad ontving in 2005 € 880.440 van de medefinancieringsorganisatie ICCO via de vereniging Prisma. Met dit geld werden projecten voor particulieren verdubbeld.

Ministerie van Buitenlandse Zaken/DGIS en TMF

Vanuit het programma Thematische Medefinanciering financiert Woord en Daad projecten en programma's op het gebied van Arbeid en inkomen en Basisvoorzieningen.

PSO

PSO financiert op programmabasis die elementen in ons programma die met capaciteitsopbouw te maken hebben.

NCDO

De NCDO is een commissie die subsidies verstrekt om lokale initiatieven op het terrein van ontwikkelingssamenwerking te stimuleren en bewustwording te bevorderen. Woord en Daad diende 21 aanvragen in t.b.v. Woord en Daad-comités, bedrijven en scholen. Een aantal aanvragen is nog in behandeling.

Donaties in het kader van de tsunami

In het kader van de tsunami ontvingen we een groot aantal donaties van derden (onder andere Kerkinactie voor een project in Sri Lanka, EO-Metterdaad voor een noodhulpproject in India en 'deputaatschap' Geref. Gemeenten in Nederland).

Overige donoren

Wij ontvingen verder donaties van Happy Gift, een organisatie die studentenrestaurants opzet voor fondsenwerving, de Nederlandse Leprastichting (leprawerk India), het deputaatschap voor Bijzondere Noden van de Gereformeerde Gemeenten, het dienstenbureau van de Christelijke Gereformeerde Kerken, EO-Metterdaad (shelters Bangladesh) en de stichting KOOK (Komitee Ontwikkelingssamenwerking Overdie en Kooimeer te Alkmaar).

3.3.1 > Algemeen

Jaarthema

In september 2005 startte het thema: 'Met een beurs op zak leren voor een vak'. Kinderen die het reguliere onderwijs hebben doorlopen, worden door middel van vaktraining of een studiebeurs in staat gesteld te bouwen aan hun eigen toekomst. Comités die geen NCDO-subsidie voerden sloten zich bij dit thema aan.

Beurs

In oktober stonden we op de beurs Wegwijs in Utrecht. Het land Haïti kreeg de volle aandacht doordat de stand was omgebouwd in een Haïtiaans dorp. Jongeren konden gratis op de foto in Haïtiaanse sferen en zich gratis opgeven voor het blad Grenzeloos en de E-letter.

Magazines en adressenbestand

Het kwartaalblad van Woord en Daad verscheen in een oplage van ruim 64.000. Het lezersbestand groeide met 3.062 adressen die voornamelijk binnenkwamen via giften voor noodhulp na de tsunami. Het jongerenkwartaalblad Grenzeloos verscheen in een oplage van ruim 20.000. Er kwamen via een mailing naar de groepen 8 van de basisscholen en tijdens de beurs Wegwijs ruim 1.450 lezers bij. Daadkracht, het halfjaarlijks magazine voor betrokken ondernemers, verscheen in een oplage van ruim 2500. In 2005 kwamen er 400 lezers bij.

Mailings

Bij noodhulp wordt er geadverteerd en ook vaak een mailing verstuurd. Iedere maand worden donateurs die ons 20 en 12,5 jaar steunen, bedankt. Grote gevers, donateurs die giften doen bij speciale gelegenheden alsook kleine kinderen krijgen een bedankbrief toegestuurd. Twee keer per jaar ontvangen onze adoptiesponsors een groet van hun adoptiekind. Naar een deel van de sponsors van groepsadoptie is een groepsadoptierapport verstuurd.

Klachten

Zeer incidenteel uit men kritiek. Klachten worden binnen Woord en Daad altijd heel serieus genomen. Wanneer een klacht geuit wordt, wordt die geregistreerd en zo snel mogelijk afgehandeld. Alle klachten (ook de afgehandelde) komen ter sprake in het MT-overleg. Dit is naast de goede afhandeling van de klacht ook belangrijk als leerelement. Uit de onderstaande tabel blijkt dat er een daling van 56% is van het aantal geuite klachten. We blijven streven onze donateurs nog beter van dienst te zijn.

Contacten met de pers

Woord en Daad is in 2005 ruim 60 keer in de landelijke pers verschenen en verstuurd 17 persbe-

richten. Drie keer werd er een opiniërend artikel op naam van Woord en Daad in de krant geplaatst en acht keer leverden we een opiniërende of informerende bijdrage op de radio. Tien keer leverde Woord en Daad een column aan bij o.a. CV.Koers. De bijdragen aan de pers werden door verschillende personen aangeleverd vanuit eigen vakgebied. Er werd een persprotocol opgesteld zodat binnen de organisatie de contacten naar de pers toe helder zijn.

Website

De website neemt een steeds grotere plaats in. In 2005 is de website opnieuw opgemaakt. De projecten zijn aan de site gekoppeld. Dit geeft de nodige technische problemen en zal in 2006 een belangrijk aandachtspunt zijn. Elke maand werd de site door ongeveer 130.000 mensen bezocht.

Voorlichting

Het werk van Woord en Daad werd door middel van voorlichting op diverse plaatsen onder de aandacht gebracht. In 2005 werden er 100 voorlichtingen op basisscholen gehouden, 27 op middelbare scholen, 58 in kerkelijke gemeentes. Er werden 112 zangavonden/concerten gehouden die veelal door comités werden georganiseerd. Lokaal vonden er 64 evenementen plaats, zoals een fietstocht of verkoping. Dit alles zorgde voor draagvlak en naamsbekendheid ter plekke.

3.3.2 > Comités

Comités zijn voor veel mensen van de achterban het gezicht van Woord en Daad. Lokaal zijn de comitéleden onze ambassadeurs die veel werk verzetten. Niet alleen op het gebied van fondsenwerving maar ook ten aanzien van het vergroten en onderhouden van naamsbekendheid.

Woord en Daad hecht grote waarde aan de ruim 750 actieve comitéleden. Vanuit het kantoor onderhoudt Henk de Pater als coördinator van comités het contact met hen.

NCDO-aanvragen werden begeleid door Pascal Ooms, medewerker Institutionele Fondsen. In september werd de jaarlijkse comitédag in Nijkerk gehouden. Voor het eerst had deze dag alleen een ochtendprogramma, tot tevredenheid van de comitéleden.

Deze morgen stond het jaarthema centraal. Een medewerker van onze partnerorganisatie CDA in Colombia en een restauranthouder, die voorheen via financiële adoptie door Woord en Daad werd gesteund, waren aanwezig. Een levend 'bewijs' van het effect van ons werk op de kwaliteit van het leven van mensen.

Voor de tweejaarlijkse markt Houten en de regioavonden die in 2006 plaatsvinden, werden voorbereidingen getroffen.

Aantal klachten	2005	2004	ontwikkeling	
ontvangen	15	34	-56%	
naar tevredenheid afgehandeld	11	27		
niet naar tevredenheid afgehandeld	2	7		
nog af te handelen per 31-12	2	0		

Ontvangen klachten per afdeling	2005		2004	
Fondsenwerving Part. en Communicatie	8	53%	13	38%
Adoptie	4	27%	13	38%
Bedrijven	3	20%	3	9%
Ondersteuning Fondsenwerving	0	0%	5	15%
totaal	15	100%	34	100%

Klachten ingedeeld naar type	2005		2004	
identiteit en geloofsbeleving	7	47%	8	24%
werkwijze W&D en/of partners	7	47%	20	59%
kosten Nederland	1	7%	6	18%
totaal	15	100%	34	100%

In 2005 werd de comitésite gemiddeld 360 keer per maand bezocht. Een groep (vooral oudere) comitéleden blijft de voorkeur hebben voor informatie via papier. Omdat via de site de inbreng van comitéleden bij keuzes gemakkelijk kan worden meegenomen zal er blijvend aandacht op gevestigd worden.

In 2005 haalden comitéleden in directe zin ruim € 1,2 miljoen op. Dit was vrijwel gelijk aan de inkomsten in 2004.

Er kwamen in 2005 twee comités bij: Wilnis en in Gaasterland. Daarmee komt het totale aantal comités op 86.

3.3.3 > Jongeren

Middelbare scholieren en individuen

Woord en Daad hield een jongerenonderzoek via de site, het jongerenblad Grenzeloos en de E-letter. Uit dit onderzoek bleek dat de jongeren tevreden zijn over de eerste stappen die gezet zijn bij de organisatie van jongerenactiviteiten. Vooral het jongerenblad Grenzeloos scoorde hoog. De overige activiteiten vragen om verdere uitbouw en verdieping. In 2005 vertrokken twee jongerenambassadeurs van het Jacobus Fruytier College in Apeldoorn naar India waar ze kennismaakten met leeftijdgenoten in het Zuiden.

Na de reis gaven ze diverse presentaties aan de jongeren uit eigen omgeving. De eerste contacten met twee middelbare scholen voor het volgende Young Ambassadorprogramma zijn gelegd.

In 2005 hadden er 19.700 jongeren een abonnement op Grenzeloos. De E-letter voor jongeren werd aan 533 e-mailadressen verstuurd. De jongerensite werd gemiddeld 1.800 per maand bezocht. Totaal werden er ruim 500 werkstuk- en spreekbeurtpakketten aan scholieren gestuurd.

Just Care en WWkidz

Onder de naam Just Care treffen Woord en Daad, TEAR fund en ZOA-Vluchtelingen zorg voorbereidingen voor het ontwikkelen van lesmateriaal voor het middelbaar onderwijs met als centrale thema's barmhartigheid en gerechtigheid vanuit christelijk perspectief.

Daarin werken de drie organisaties samen met 16 reformatorische, protestants-christelijke, gereformeerde, en evangelische scholen. Een projectmanager schreef in 2005 het business plan dat in 2006 definitief wordt gemaakt.

Met TEAR fund, ZOA-Vluchtelingen zorg en Uitgeverij Jongbloed heeft Woord en Daad in 2005 gekeken naar het uitgeven van kinderboeken waarin Nederlandse kinderen kennismaken met kinderen in het Zuiden. Onder de naam WWkidz zijn de eerste voorbereidingen voor het lanceren van deze boekenreeks getroffen.

Studenten

De christelijke studentenverenigingen in Groningen en Utrecht startten de voorbereidingen voor een Happietaria. Groningen opende rond kerst de deuren en Utrecht zal in 2006 de deuren openen. De winst van Happietaria Groningen ging o.a. naar een vakonderwijsproject in Bangladesh van Woord en Daad.

Op individueel niveau werden er door studenten afstudeeropdrachten en onderzoeksopdrachten uitgevoerd.

Vakonderwijs

Woord en Daad richt zich in het Zuiden steeds meer op vakonderwijs. Met het vakonderwijs in Nederland is in 2005 een brainstormsessie geweest om de mogelijkheden verder te bekijken. Het Calvincollege in Krabbendijke gaf aan een scholenband op te willen zetten met Sri Lanka. De eerste oriënterende gesprekken en ontmoetingen in Nederland vonden eind 2005 plaats met de partnerorganisatie in Sri Lanka en het Calvincollege. Met het Hoornbeeckcollege in Amersfoort is gekeken naar de mogelijkheden voor een buitenlandstage.

3.3.4 > Bedrijven

Naast het magazine Daadkracht, de website, contacten met de pers en de bedankmailing voor grote gevers (zie 3.3.1) heeft Woord en Daad in 2005 op nog een aantal manieren contact gehad met de doelgroep bedrijven.

Daadkracht Nieuwsmail

Elke maand is de Daadkracht Nieuwsmail per e-mail naar veel betrokken ondernemers gestuurd. Het adressenbestand is in 2005 gegroeid met 35 adressen naar een totaal van 235.

Bijeenkomsten Business Platform

Het Business Platform vergadert twee keer per jaar met haar leden en belangstellenden. Op 27 april vond de eerste bijeenkomst van 2005 plaats in hotel 'De Werelt' in Lunteren. In de week van de bijeenkomst waren een groot aantal buitenlandse partners van Woord en Daad voor het seminar 'Job & Income' in Nederland. Tijdens de bijeenkomst van het Business Platform ontmoeten de leden van het Business Platform en de lokale partners van Woord en Daad elkaar. Uitwisseling van kennis en ervaringen stond centraal. Er waren 150 ondernemers aanwezig en 50 buitenlandse gasten. De buitenlandse partners voelden zich erg bemoedigd door deze bijeenkomst. De meerwaarde van het Business Platform werd hen nu duidelijk. De Nederlandse gasten vonden het directe contact met de buitenlandse partners inspirerend en waardevol.

Op 10 november vond de najaarsbijeenkomst plaats in het gebouw van het Reformatorisch Dagblad in Apeldoorn. In het kader van de pilotsamenwerking met TEAR fund en ZOA-Vluchtelingen zorg (zie paragraaf 3.4) is de bijeenkomst gezamenlijk met deze twee organisaties opgezet en uitgevoerd. Ruim 130 ondernemers waren aanwezig. De bijeenkomst zorgde voor drie nieuwe leden en één toezegging van een Business Partner.

Strategiebijeenkomst Business Partners

Op 31 augustus vond de strategiebijeenkomst met de zeven Business Partners en een delegatie van het management en de directie van Woord en Daad plaats. Met elkaar is nagedacht over de uitbreiding van het werk van Woord en Daad in Afrika en het beleid op het gebied van Business Development.

Ondernemersreis

Van 19 tot en met 28 september 2005 vond de ondernemersreis van het Business Platform plaats. Een groep van 10 ondernemers en 2 journalisten reisde af naar Ethiopië. De groep bezocht projecten van het Business Platform in Addis Ababa en Dessie en bracht een bezoek aan twee Nederlandse ondernemers en de Nederlandse ambassade. Het zicht op de werkwijze van Woord en Daad door middel van de ketenbenadering is sterk verbeterd door de reis, met als resultaat actieve betrokkenheid en participatie van deelnemers in projectgroepen. Verschillende ondernemers zien naar aanleiding van de reis ook mogelijkheden eigen ondernemersinitiatieven in Ethiopië te ontplooiën.

Evaluatieavonden RegioOndernemers Katwijk

De RegioOndernemers Katwijk hebben in 2005 twee keer een evaluatieavond gehouden. De eerste werd in het voorjaar en de tweede in het najaar gehouden. Op de evaluatieavonden waren alle betrokken RegioOndernemers aanwezig en diverse potentiële leden. De lopende acties in Nederland en de projecten waar actie voor werd gevoerd, zijn op de avonden besproken.

Beurzen en presentaties

Naast diverse bedrijfsbezoeken heeft Woord en Daad in 2005 drie keer bij bedrijven een presentatie gegeven. Ook heeft Woord en Daad in oktober een presentatie verzorgd bij de Rotaryclub in Harderwijk. In november presenteerde Woord en Daad de mogelijkheden voor betrokken ondernemerschap op de beurs 'Het Nieuwe Ondernemen' van MVO Nederland in de Van Nelle Ontwerfabriek in Rotterdam. In december verzorgde Woord en Daad een presentatie over haar werk voor de Nederlandse gasten in het Viktoria Hotel in Zwitserland.

3.4 > Samenwerking en netwerken

In hoofdstuk één is de toenemende betekenis van netwerken in het werk van Woord en Daad al benoemd. De samenwerking in Nederland is daar een voorbeeld van. Zo zijn al netwerken rond vakonderwijs, bedrijfsleven en onderwijs benoemd. Dat zijn werkcontacten die zich kenmerken door het informele, vraaggerichte karakter. Daarnaast participeert Woord en Daad in meer formeel getinte samenwerkingsverbanden. Zowel de groeiende informele netwerken als de formele netwerken spelen een rol. Dat geldt overigens niet alleen in Nederland maar ook in het Zuiden (zie hoofdstuk twee).

Samenwerking Woord en Daad, TEAR fund en ZOA-Vluchtelingen zorg

In 2005 lieten we door Deloitte & Touche een haalbaarheidsonderzoek uitvoeren in het kader van de start van een Shared Service Center. Naast het onderzoek liep de samenwerking op een aantal terreinen gewoon door. De samenwerking betreft Human Resource Management, noodhulp (intensief in het kader van de tsunami), ICT en kwaliteit. De resultaten van het haalbaarheidsonderzoek worden begin 2006 verwacht.

Verheugend is ook de samenwerking in het kader van het Just Care project. In dat project ontwikkelen Woord en Daad, ZOA-Vluchtelingen zorg en TEAR fund in samenwerking met scholen materiaal voor het middelbaar onderwijs. Opvallend is dat zo een netwerk weer een netwerk creëert.

Sinds 1 juli 2005 participeren TEAR fund en ZOA-Vluchtelingen zorg in het Business Platform. Tussen de projectgroepen van de drie organisaties vindt kennisuitwisseling plaats en de directies van de drie organisaties participeren bij de vergaderingen van de coördinatiegroep van het Business Platform. De pilotsamenwerking loopt tot 1 juli 2007.

Universiteiten

Vanuit de afdeling Bedrijven zijn er informatieve gesprekken geweest over het werk van Woord en Daad en de betrokkenheid daarbij van ondernemers. De samenwerking met universiteiten en hogescholen betreft verder het geven van gastcolleges (Vrije Universiteit Amsterdam, Christelijke Hogeschool Ede), doen van onderzoek (Universiteit Twente) en participatie in begeleidingscommissie (Universiteit van Tilburg, participatie in de begeleidingscommissie Levensovertuiging en maatschappelijk ondernemen).

EU-Cord

Woord en Daad is actief lid in EU-Cord, een organisatie voor christelijke, niet kerkelijk gebonden Europese organisaties, actief in noodhulp en ontwikkelingssamenwerking. EU-Cord informeert

leden over subsidiemogelijkheden in Brussel, communiceert standpunten van EU-Cord richting de Europese Commissie en het Europese Parlement en ondersteunt partners van leden bij het vinden van hun weg richting Europese delegaties in de hoofdsteden van de landen waarin we werken. De directeur van Woord en Daad is bestuurslid van EU-Cord.

ICCO

De samenwerking tussen Woord en Daad en ICCO verliep in 2005 grotendeels via Prisma. Vanuit de afdeling Bedrijven waren er wel rechtstreekse contacten met ICCO ten aanzien van economische ontwikkeling. Via Prisma is veel geïnvesteerd in het verder uitwerken van een strategische samenwerking op het gebied van onderwijs, hiv/aids en basisgezondheidszorg. Woord en Daad participeert via Prisma in deze samenwerking. De samenwerking op het gebied van economische ontwikkeling is wel direct tussen ICCO en Woord en Daad. Deze samenwerking richt zich met name op de ontwikkeling van lokale markten.

Solidaridad

In het kader van productketenontwikkeling zijn er vanuit Woord en Daad oriënterende gesprekken over nauwe samenwerking tussen bedrijfsontwikkeling van Woord en Daad en Solidaridad.

Oikokredit

De samenwerking met Oikokredit kon in 2005 helaas niet verdiept worden. Dat heeft te maken met het feit dat er via reguliere banken (o.a. het netwerk van de Rabobank) doelstellingen rond garantiestelling e.d. ook te realiseren zijn.

Christelijke Hogeschool Ede

In het kader van de ontwikkeling van het Hope University College in Addis Ababa werkt Woord en Daad samen met de CHE.

Partos

Sinds 6 oktober 2004 is er een branchevereniging voor organisaties actief op het gebied van ontwikkelingssamenwerking. Woord en Daad was betrokken bij de oprichting van Partos en is ook lid van Partos geworden. De directeur van Woord en Daad is in het eerste bestuur van Partos gekozen. Partos richt zich naast belangenbehartiging in de brede zin van het woord ook op een gemeenschappelijk kwaliteitsbeleid voor de hele branche. De directeur van Woord en Daad was in 2005 voorzitter van een werkgroep, die op het gebied van bedrijfsprocessen, kwaliteit en resultaat een advies uitbracht aan de leden van Partos. Verder presenteerde tijdens een ledenvergadering van Partos Anita Vogelesang het kwaliteitsbeleid van Woord en Daad.

Prisma

Woord en Daad is een actief lid van Prisma, een koepel voor reformatorische en evangelische organisaties, actief in werelddiaconaat en ontwikkelingssamenwerking. Woord en Daad participeert in alle secties van Prisma: hiv/aids, technische assistentie, noodhulp en institutionele fondsen. Daarnaast had Woord en Daad haar inbreng in de door Prisma en het Instituut voor Cultuur Ethiek (ICE) georganiseerde workshops rond de inhoudelijke bezinning van Prisma op het thema ontwikkelingssamenwerking.

De directeur van Woord en Daad is tevens directeur van Prisma (nevenfunctie).

In 2005 voerde Prisma een campagne in de strijd tegen hiv/aids. In dat kader werd een reis voor bekende Nederlanders uit de christelijke wereld georganiseerd. Vanuit Woord en Daad werd mr. Kees van der Staaij voorgedragen. De campagne leidde onder andere tot het vrijmaken van extra middelen in de strijd tegen de om zich heen grijpende ziekte.

PSO

Woord en Daad is lid van de vereniging PSO. PSO financiert ons werk op het gebied van capaciteitsopbouw. Leen Stok vertegenwoordigt Woord en Daad in de algemene ledenvergadering van PSO.

TMF-platform

Woord en Daad is actief lid van het TMF-platform, een informele organisatie, die de belangen van ontvangers van Thematische Medefinanciering behartigt. De directeur van Woord en Daad participeert namens Woord en Daad en Prisma in de stuurgroep van het TMF-platform. Hij is vicevoorzitter. In die hoedanigheid was er regelmatig overleg met het ministerie van Buitenlandse Zaken en de minister voor Ontwikkelingssamenwerking (onder andere in het kader van het TMF-beleidskader, de beleidsdialog en het MFS-beleidskader). In 2005 is er onder leiding van prof. dr. Arie de Ruijter een grote evaluatie van de Thematische Medefinanciering uitgevoerd. Woord en Daad participeerde in de evaluatie van het programma Economische Ontwikkeling en die van Monitoring & Evaluatie. De resultaten van de evaluatie worden in 2006 gepubliceerd.

De stuurgroep van het TMF-platform fungeert als adviesraad voor de Stuurgroep Evaluatie TMF (SET). Samen met de voorzitter van het platform was de directeur van Woord en Daad aanspreekpunt voor de SET.

VFI

Sinds de oprichting van de Vereniging Fondsenwervende Instellingen is Woord en Daad lid van deze brancheorganisatie voor fondsenwerpers. Rina Molenaar vertegenwoordigt Woord en Daad in de algemene ledenvergadering van VFI.

4.1 › Missie, Doelstelling

Inleiding

Het bestuursverslag gaat in op de bestuurlijke verantwoordelijkheid en legt verantwoording af over de wijze van besturen, de wijze waarop het gevoerde beleid tot stand komt en de wijze waarop bestuurlijk de uitvoering van het beleid gevolgd wordt.

Dat betekent dat in dit verslag tevens de belangrijkste onderwerpen, die tijdens bestuursvergaderingen passeerden, aan de orde komen. Ook gaat dit verslag kort in op de werkzaamheden van bestuurlijke vertegenwoordigingen.

Missie en doelstelling

Woord en Daad (1973) wil vanuit christelijk perspectief armoede bestrijden in Afrika, Azië en Midden-Amerika. Via lokale organisaties streven we ernaar armen een menswaardig bestaan te bieden. Hierbij doen wij een appèl op ieders verantwoordelijkheid, zowel hier als daar. Woord en Daad wil hierin een sterke en betrouwbare schakel zijn tussen haar donoren en de armen in ons werkgebied.

Visie

Onze missie voeren we uit binnen de volgende visie (zie uitgebreid hoofdstuk 1):

- in bijbels perspectief;
- zonder aanzien des persoons;
- met oog voor de hele mens;
- vanuit verantwoordelijkheid over en weer;
- samen met christelijke lokale partners;
- op een betrouwbare, open en eerlijke wijze.

Strategie

Het werk van Woord en Daad betreft drie aspecten (zie uitgebreider hoofdstuk 1):

- armoedebestrijding in ontwikkelingslanden;
- bewustwording van de achterban;
- opkomen voor de belangen van de allerarmsten.

4.2 > Bestuurlijke verantwoordelijkheid

Statutaire naam

Stichting Reformatorische Hulpactie Woord en Daad, gevestigd te Gorinchem.

Verslagleggende eenheid

Stichting Woord en Daad is tevens de verslagleggende eenheid voor de volgende onder haar bestuur vallende stichtingen:

- Stichting Woord en Daad Water (verstrekken van hulp in de vorm van toegankelijk maken van water);
- Stichting Woord en Daad Bijbels en geestelijke lectuur (verstrekken van Bijbels en geestelijke lectuur);
- Stichting Woord en Daad Kindertehuizen (verstrekken van hulp aan kindertehuizen);
- Stichting Woord en Daad Voedselhulp (verstrekken van voedselhulp);
- Stichting Woord en Daad Noodhulp (verstrekken van noodhulp);
- Stichting Woord en Daad Scholenbouw (verstrekken van hulp in de vorm van scholenbouw);
- Stichting Woord en Daad Landbouwwerk (verstrekken van landbouwkundige hulp);
- Stichting Woord en Daad Werkgelegenheid (verstrekken van hulp in de vorm van toegankelijk maken van betaalde arbeid);
- Stichting Woord en Daad Medisch werk (verstrekken van medische hulp);
- Stichting Woord en Daad Onderwijs (verstrekken van onderwijskundige hulp);
- Stichting De Bijbel in Elk Huis (verstrekken van Bijbels, bijbelgedeelten, evangelisatie- en toerustingsmateriaal).

De bovengenoemde 10 stichtingen zijn substichtingen van Woord en Daad. Ze zijn opgericht met het doel de inkomsten te verdelen, waardoor bij grotere giften bij elk van deze substichtingen gebruik kan worden gemaakt van de vrijstelling voor het schenkingsrecht. De uitgaven van deze stichtingen vinden plaats binnen het kader van de doelstelling via de projecten van de hoofdstichting.

Stichting De Bijbel In Elk Huis (BIEH) treedt naar buiten met een eigen jaarverslag. Deze stichting heeft eigen projecten in het kader van haar afwijkende doelstelling ten opzichte van de hoofdstichting. Volgens de richtlijn fondsenwervende instellingen worden echter de cijfers tevens geconsolideerd met de hoofdstichting.

Het bestuur vult haar functioneren in op basis van de cyclus beleid – operationeel jaarplan – implementatie en evaluatie (zie verder bestuurlijk functioneren).

Bestuur

Het bestuur bestaat per 31/12/2005 uit negen personen. Een verslag van de samenstelling en de nevenfuncties van het bestuur zijn opgenomen als bijlage 1.

Tijdens de laatste bestuursvergadering van het jaar vindt verkiezing van bestuursleden plaats. Ingeval van kandidaatstelling voor herverkiezing vindt vooraf een functioneringsgesprek tussen het aftredende bestuurslid en de overige leden van het bestuur plaats. Daarin brengen bestuursleden en directie hun visie op het functioneren van het te herkiezen bestuurslid naar voren.

Tijdens de laatste bestuursvergadering van 2005 zijn functioneringsgesprekken met de bestuursleden J. Plaisier RA en mr. drs. D. Vergunst gevoerd. Op basis van deze gesprekken vond herverkiezing van beiden plaats.

Directie en functioneren directie

Statutair heeft de directeur een beleidsvoorbereidende, beleidsadviserende en beleidsuitvoerende taak. Hij geeft tevens leiding aan de uitvoerende organisatie van Woord en Daad. In 2005 is definitief besloten om benoeming van personeel tot en met salarisschaal 10 in het mandaat van de directeur op te nemen. De directie wordt gevoerd door ir. J. Lock. Het bestuur evalueert jaarlijks het functioneren van de directeur. Daartoe maakt zij gebruik van de resultaten van het functioneringsgesprek, dat het managementteam jaarlijks met de directeur houdt én de eigen waarneming van de bestuurders over het functioneren van de directeur. Ook in 2005 is dit gesprek gevoerd.

4.2

Bestuurlijke verantwoordelijkheid

4.3 > Bestuurlijk functioneren

Bestuurlijke betrokkenheid bij het werk
Het bestuur werkt met portefeuillehouders.
Binnen het bestuur zijn de portefeuilles als volgt verdeeld.

- Onderwijs: drs. Marja van de Lagemaat
- Arbeid en Inkomen (bedrijvigheid, microkrediet, vaktraining, job & business centres): dr. Roel Jongeneel
- Basisvoorzieningen en humanitaire hulpverlening: dr. Dirk Jan Bac
- Begroting, budget inclusief financiële en fiscale zaken, personeel en organisatie: (penningmeester) Jan Plaisier RA
- Juridische zaken: mr. drs. Dirk Vergunst
- Institutionele fondsenwerving, fondsenwerving bedrijven en particuliere fondsenwerving: dr. Roelof Bisschop
- Lobby en advocacy: dr. Gerben Nooteboom
- Bijbelverspreiding (met het oog op de BIEH): ds. H.H. Klomp

De voorzitter, ds. M.A. van den Berg, is geen portefeuillehouder. Hij is het primaire aanspreekpunt voor identiteitsgebonden zaken en algemene beleidszaken.

Bij beleidsvoorbereiding of ontwikkelingen op de beleidsterreinen van de betreffende portefeuillehouders betreft de directie de betreffende bestuursleden.

De portefeuillehouders zijn ook aanwezig bij activiteiten, die met hun portefeuille te maken hebben. Zo nemen de bestuursleden ds. Van den Berg, dr. ir. Jongeneel en dr. ir. Nooteboom deel aan het jaarlijks overleg met de Business Partners en was het bestuur vrijwel in haar geheel aanwezig tijdens het ondernemerssymposium in april 2006, tijdens de partnerconsultatie in april 2005

Drs. Van de Lagemaat participeert als onderwijskundige in de klankbordgroep voor curriculumontwikkeling CRECH Haïti.

Dr. Bisschop is samen met de staf betrokken bij de jaarlijkse bezinningsdag, die personeel en bestuur van Woord en Daad met elkaar houden. Portefeuillehouders worden ook betrokken bij de selectie van personeel, voorzover dat benoemd moet worden in het werkgebied dat met hun portefeuille te maken heeft.

Portefeuillehouders adviseren ook stafleden en bestuur op ontwikkelingen rond het werkterrein van hun portefeuille. Zo was dr. Bac betrokken bij advisering rond hiv/aids en bij het inhoud geven aan het Woord en Daad-beleid zoals dat in Prismaverband gestalte krijgt.

Daarnaast zijn bestuursleden verplicht eens per jaar een buitenlands bezoek aan partners af te

leggen. Op die wijze kunnen zij kennisnemen van ontwikkelingen in het veld en hun bestuurlijke rol verder reliëf geven.

In het binnenland participeren bestuursleden in de regionale ontmoetingen met comités en zijn de meeste bestuursleden aanwezig tijdens de jaarlijkse comitédag. Een aantal bestuursleden participeert ook in de voorlichting naar de achterban.

In 2005 is voor het eerst in formele zin een beleidssessie gehouden waarbij én bestuur én staf aanwezig waren. De input die tijdens deze beleidssessie is gegeven vormde samen met de input van het seminar met de partners in april, een belangrijk gegeven voor het nieuwe beleidsdocument dat de periode 2007 – 2010 gaat bestrijken.

> Bestuurscommissies

In het verslagjaar was er één bestuurscommissie actief. Het betreft een delegatie van het bestuur, die met andere bestuursdelegaties (vanuit ZOA-Vluchtelingzorg en TEAR fund) bestuurlijk betrokken is bij de vormgeving van de samenwerking tussen Woord en Daad, TEAR fund en ZOA-Vluchtelingzorg. Namens het bestuur van Woord en Daad participeren ds. M.A. van den Berg, mr. drs. D. Vergunst en dr. R. Bisschop in deze commissie. Directiesecretaresse Florence Goossens ondersteunt de commissie secretariael.

De commissie gaf groen licht om Deloitte & Touche een haalbaarheidsonderzoek naar een shared service center (SSC) te laten doen. Dat onderzoek is in de tweede helft van 2005 uitgevoerd. Begin 2006 zal de commissie op basis van het rapport van Deloitte & Touche een advies aan de drie besturen uitbrengen. Daarmee heeft de besluitvorming enige vertraging opgelopen. Die vertraging heeft vooral te maken met een aanvankelijk verschil in de interpretatie van bedrijfsgegevens door Deloitte & Touche enerzijds en de directeuren van de drie organisaties anderzijds.

In principe omvat de samenwerking de automatisering, de administratiesystemen, human resource management en productontwikkeling op het gebied van communicatie, noodhulp en institutionele fondsen.

De leden van de commissie rapporteren aan hun besturen over de voortgang van de besprekingen.

> Bestuursvergaderingen; besluitvorming rond Code Wijffels

Het bestuur vergaderde in 2005 negen keer. Daarnaast belegde het bestuur samen met de staf in juli 2005 de eerder genoemde beleidsdag.

Tijdens bestuursvergaderingen komen die documenten op tafel, die voor het bestuur van belang zijn voor inhoudelijke kennisname van het werk en de invulling van haar bestuurlijke rol. Het bestuur van Woord en Daad bestuurt op hoofdlijnen.

De centrale documenten, die tijdens de vergaderingen relevant zijn:

- koersrapporten;
- bezoekerapporten (betreft concrete informatie over ontwikkelingen in het veld);
- een diepteboring in een programma of project. Een dergelijke diepteboring wordt gepresenteerd door de betrokken medewerker van de afdeling Projecten en Programma's.

Daarnaast kent bijna elke vergadering wel een aantal punten rond bijvoorbeeld personeelsbeleid die om een specifiek bestuursbesluit vragen.

In 2005 kwamen behalve deze punten tijdens de vergaderingen de volgende zaken aan de orde: Er werd besloten de directeur volledig mandaat te geven in de benoeming van personeelsleden die bij de start van hun baan in schaal 10 of lager ingeschaald worden.

Tijdens de vergaderingen in augustus, september en oktober nam de discussie over beleid en operationalisering van beleid veel tijd in beslag.

In de laatste vergaderingen van 2005 is uitvoerig gesproken over de code Wijffels en de implementatie van de code Wijffels, een Code voor Goed Bestuur Goede Doelen. De Code gaat uit van het principe: pas toe of leg uit.

Na de eerste vergadering is richting de VFI aangegeven dat Woord en Daad als een organisatie met een specifieke achterban niet kan voldoen aan het criterium dat het bestuur in haar samenstelling rekening houdt met een afspiegeling van de Nederlandse samenleving. Het bestuur van Woord en Daad is een vertegenwoordiging van de achterban en kijkt bijvoorbeeld ten aanzien van etniciteit af van de samenstelling van de Nederlandse samenleving. Dit punt is naar het VFI gecommuniceerd. Woord en Daad pleitte voor een genuanceerdere formulering van dit onderdeel van de code. Het Woord en Daadvoorstel is niet overgenomen, waarop Woord en Daad besloot dit punt niet toe te passen en de achtergrond van dat standpunt uit te leggen. Voor het overige heeft het bestuur de implementatie van de code aanvaard. Daartoe is een implementatieschema opgesteld. In dat kader werden de volgende besluiten genomen:

- de leeftijdsgrens voor een bestuurder gaat vervallen. Daarvoor in de plaats komt een maximale bestuursperiode van drie termijnen van ieder vier jaar;
- het vrijwilligersbeleid zal explicieter geformuleerd worden;

- er komt een externe evaluatie van bestuur en directie door externe betrokkenen. Dit betreft in het geval van Woord en Daad een vertegenwoordiging van de comités, een vertegenwoordiging van het Business Platform (in casu de coördinatiegroep) en de partners in het Zuiden. De evaluatie heeft betrekking op het beleidsterrein waarop de betrokkenheid gestalte krijgt. De wijze van evaluatie en de wijze waarop de externe betrokkenen in de evaluatie zullen participeren zal in het voorjaar van 2006 verder uitgewerkt worden.

Tijdens de laatste bestuursvergadering van het jaar, die in december, vond de bestuursverkiezing en bestuursevaluatie plaats en was er een eerste ronde omtrent het functioneren van de directeur.

› Onkostenvergoedingen

Het bestuur krijgt alleen een onkostenvergoeding. In de praktijk betreft dat een vergoeding voor de verreden kilometers en vergoeding voor porti en telefoonkosten. De vergoeding bedraagt per gereden kilometer € 0,28. Voor porti en telefoonkosten krijgt de voorzitter € 250 per jaar en de penningmeester € 136. Totaal werd in het verslagjaar aan onkosten € 1.711 uitgegeven. Per bestuurslid is dat een gemiddelde van € 220.

4.4 > Verantwoording over 2005, de koers in 2006

Jaarverslag

Het voorafgaande jaarverslag geeft een goed beeld van het werk van Woord en Daad. Het gaat in op zowel het werk in Afrika, Azië en Zuid- en Midden-Amerika als op het werk in Nederland en Europa. Woord en Daad beschikte in 2005 over voldoende middelen om haar werk grotendeels volgens de voorgenomen plannen en langs de strategische lijnen uit te voeren. De afwijkingen van de plannen hadden deels te maken met de onvoorziene omvang van de tsunamihulp.

Woord en Daad stelt budgetten vast in lokale valuta. De euro was in het verslagjaar iets zwakker dan op basis van de jaarplannen werd aangenomen. Daardoor was er sprake van koersverlies. Daardoor en door het uitvoeren van de plannen in overeenstemming met het geraamde budget teerde Woord en Daad in op de reserves. Door de verplichtingensystematiek is er zelfs sprake van een negatief algemeen hulpverleningsfonds ten behoeve van de programma's. Binnen het geheel van de vermogenspositie acht het bestuur de omvang van het vermogen aanvaardbaar.

Aan de inkomstenkant was er alleen sprake van een achterblijvende groei in het aantal adopties en het aantal deelnemers in het partnerplan. Tijdens het jaar zijn aanvullende maatregelen genomen om het groeiniveau voor adoptie weer op ca. 800 per jaar te krijgen. Aan het eind van het verslagjaar wierpen die maatregelen vruchten af.

Jaarrekening

Voor gedetailleerde financiële gegevens wordt verwezen naar de jaarrekening met toelichting. In het operationeel jaarplan voor 2005 werd een stijging onderbouwd van € 20.136.000 (2004) naar € 20.650.000 (+2,55%) in 2005.

In 2004 realiseerde Woord en Daad een inkomstenniveau van € 19.296.000.

In 2005 realiseerden we een inkomstenniveau van € 23.813.000 (+23,4%). Aanzienlijk meer dan begroot door de inkomsten uit de tsunami en de extra inkomsten voor projecten.

Begroting 2006, meerjarenbegroting en beleidsvoornemens

Na de jaarrekening is de begroting over het jaar 2006 en de meerjarenbegroting opgenomen. De beleidsvoornemens zijn vastgelegd in hoofdstuk 6 van dit jaarverslag.

4.5 > Overige beleidsuitgangspunten, van belang voor de bestuurlijke verantwoordelijkheid

Vermogen

Het vermogen van de stichting is opgesplitst conform de regels van het CBF in besteedbaar vermogen en vastgelegd vermogen.

Besteedbaar vermogen

Woord en Daad streeft naar een evenwicht tussen inkomsten en uitgaven. De opbouw van het operationeel jaarplan is daarop afgestemd: tegenover bestedingen dienen via fondsenwerving inkomsten te staan.

Bij het definitief aanvaarden van projecten en programma's door de directie wordt rekening gehouden met het besteedbare vermogen en het vastgelegde vermogen in bestemmingsfondsen.

Dit is in principe de financiële ruimte waarbinnen aanvragen goedgekeurd worden. Het koersrapport geeft de directie inzicht in de verhouding tussen beschikbare middelen en de uitgaven.

In incidentele gevallen kan tot een hoger bedrag dan beschikbaar goedgekeurd worden. In die gevallen moet Woord en Daad echter met een redelijke mate van zekerheid kunnen aannemen dat de fondsen in het lopende boekjaar binnenkomen.

Onderdeel van het besteedbaar vermogen is de continuïteitsreserve. Het doel van deze reserve is tweeledig:

- het garanderen van liquiditeiten om tijdig aan de projectverplichtingen te kunnen voldoen
- opvang voor de organisatiekosten bij terugloop van de inkomsten

De continuïteitsreserve heeft het niveau van 7,5% van de inkomsten van het volgend budgetjaar. Dit was per 31 december 2005 € 1.599.000.

Vastgelegd vermogen

De bestemmingsfondsen zetten we overeenkomstig de bestemming in bij de uitvoering van de projecten. Indien er bij projecten in aanvang nog te weinig fondsen binnen zijn, vullen we per balansdatum het tekort aan vanuit het algemeen fonds. Deze gelden boeken we op een later tijdstip terug naar het algemeen fonds, indien alsnog via fondsenwerving dekking voor het project gevonden wordt.

Zoals voorzien, werden in 2005 de in 2003 en 2004 opgebouwde reserves voor projecten grotendeels besteed.

Tot de bestemmingsfondsen behoren ook de adoptiefondsen. Omdat het beleid is dat de voor adoptie ontvangen gelden na aftrek van 10% kostendekking beschikbaar zijn voor de kosten van de adoptieprojecten, worden de verschillen toegevoegd of onttrokken aan de adoptiefondsen. Tijdelijk zijn enkele van deze fondsen negatief door de koersontwikkelingen in de achterliggende jaren. Ultimo 2005 waren bij vijf organisaties de fondsen nog negatief terwijl bij negen organisaties het fonds positief was.

Beleggingsbeleid

Doordat aanvaarde projecten meestal in termijnen betaald worden en het opstarten van nieuwe projecten tijd vergt, zijn er tijdelijke liquiditeiten aanwezig. Deze worden risiceloos belegd in deposito's en spaarrekeningen. De laatste obligaties zijn in februari van het verslagjaar uitgeloot zodat Woord en Daad geen beleggingen in effecten meer heeft. Verder zijn er contracten met de belangrijkste bankrelaties, waarbij een rentepercentage afgesproken is voor gelden in rekening-courant, dat enkele tienden van procenten onder het tarief ligt van 1-maands deposito's.

Procesbeheersing

Stichting Woord en Daad streeft transparantie na bij de uitvoering van de werkzaamheden. De toekenning van de fondsen, de besteding van de fondsen, de bewaking van project- en programma-uitvoering en de rapportage vonden plaats volgens de procedures en processen, zoals vastgesteld door de stichting.

In dit jaarverslag beschrijven we in hoofdstuk zes in hoofdlijnen de wijze waarop Woord en Daad aan procesbeheersing gestalte geeft. In een afzonderlijke verklaring van onze accountant geeft hij een oordeel over de beheersing van deze processen. Het doel van deze beschrijving is het afleggen van verantwoording over de wijze waarop de aan Woord en Daad toevertrouwde middelen beheerd en besteed worden. Daarnaast borgen we de processen via het in 2002 verkregen en in 2005 zonder bemerkingen verlengde ISO 9001 - 2000 certificaat.

De tienprocentnorm

Woord en Daad gaat er in haar planning en monitoring van uit dat circa 10% van haar budget uitgegeven mag worden aan de overheadkosten voor de Nederlandse organisatie. Voor 2005 kwamen deze kosten uit op 8,73% (begroot 10,0%). Deze relatief gunstige prestatie heeft te maken met de meevallende inkomsten. Maar ook in absolute termen bleven de uitgaven door de kosten Nederlandse organisatie binnen de begroting: volgens de begroting zou er € 2.082.000 besteed mogen worden. De werkelijke uitgaven bleven op € 2.080.000 steken. Gezien de extra inspanningen rond de tsunami een resultaat waar het bestuur dankbaar voor is. Daarnaast maakt Woord en Daad budget vrij voor advisering aan en onderzoek voor partners. Formeel mag hier maximaal 2,5% voor vrijgemaakt worden. In het jaarplan 2005 betrof het niveau 0,61%. In de daadwerkelijke bestedingen bleef dit onderdeel van de uitgaven beperkt tot 0,33%.

Stichting De Bijbel in Elk Huis

Met ingang van 1 januari 1999 valt de Stichting De Bijbel in Elk Huis (BIEH) onder het bestuur van Stichting Woord en Daad.

Gelet op de specifiek op bijbelverspreiding gerichte doelstelling komt deze stichting uit met een eigen jaarverslag waarin tevens een bestuursverslag is opgenomen.

Dit jaarverslag is voor belangstellenden op aanvraag verkrijgbaar. Voor verdere gegevens verwijzen wij u naar dit jaarverslag.

5.1 › Gericht werken in de toekomst

Het verslagjaar was een jaar voor 'groot onderhoud'. Het beleidsplan dat uit 2001 stamde, was, ondanks vernieuwingen, aan vervanging toe. Bovendien daagden ontwikkelingen in het eigen werk en externe ontwikkelingen ons uit opnieuw naar ons beleid te kijken. Daarom is Woord en Daad in 2005 door een uitgebreide beleidscyclus gegaan. Dat leidde tot een aantal principe-uitspraken die het hart van het werk van Woord en Daad raken. Deze uitgangspunten zullen verder verwerkt worden in het nieuwe beleidsplan. Dat beleidsplan krijgt een andere opzet dan voorheen. De tekst van het beleidsplan zal kort en bondig zijn. De onderbouwing van beleidsstandpunten wordt vastgelegd in visiedocumenten. In die documenten schetst Woord en Daad de achtergronden en ontwikkelingen in het kader van het betreffende beleidsstandpunt en licht ze verder haar beleidsstandpunt toe. Er zullen visiedocumenten ontwikkeld worden op het gebied

van onder andere armoedebestrijding, religie en ontwikkeling, beleidsbeïnvloeding, jongeren, bedrijven, netwerken.

In het algemene beleidsdocument zullen de concrete beleidsdoelstellingen op lange termijn benoemd worden. Het beleidsplan omvat de periode 2007 – 2010 en zal in maart 2006 definitief vastgesteld worden.

Woord en Daad hecht ook voor de toekomst veel waarde aan een consistente samenhang in haar werk. Dat geldt niet alleen voor het werk in het Zuiden maar ook het werk in Nederland. Het denken in netwerken, waarbinnen de benodigde expertise aanwezig is, neemt een steeds belangrijker rol in. De mogelijkheden voor netwerken in Nederland (bijvoorbeeld met ondernemers) bieden kansen voor het aangaan van strategische samenwerkingsverbanden zowel in het Zuiden als hier. Concreet gaat Woord en Daad werken aan netwerken rond

productketens, ontwikkeling van lokale markten, netwerken met vakscholen etc.

Dat leidt op termijn tot een verdere uitbreiding van de netwerkfunctie van het Business Platform, de uitbreiding en verdieping van netwerken met scholen, de opzet van een afdeling Advies en Onderzoek. Met dit laatste hangt samen de intensivering van de samenwerking met universiteiten, het stimuleren van netwerken van vakscholen in het Zuiden, de samenwerking met andere actoren (waaronder lokale overheden en ambassades) en het stimuleren van lokale businessnetwerken.

Uiteraard heeft deze benadering consequenties voor het werken op alle niveaus.

5.2 > Toekomst van Projecten en Programma's

Basisvoorzieningen: Het programma omvat ongeveer 20% van het werk van Woord en Daad. De komende jaren zullen twee thema's een belangrijkere rol in dit programma gaan spelen: hiv/aids en water. Deze keuze heeft te maken met de toenemend kritische rol van water in de ontwikkeling van bijvoorbeeld het platteland en de ernst van de hiv/aids epidemie.

Onderwijs: Woord en Daad kiest ervoor haar onderwijsprogramma de komende jaren het grootste programma te laten zijn. Blijvend zal het programma ca. 50% van het hele werk van Woord en Daad uitmaken. In omvang zal het budget bescheiden groeien (ca. 10% per jaar). De focus binnen het onderwijsprogramma zal verschuiven. De aandacht komt meer te liggen op de aansluiting tussen formeel onderwijs (op primair en secundair niveau) en op de beroepsgerichte opleidingen. Daarnaast zal er gewerkt worden aan vermindering van drop-outs en de kwaliteit van onderwijs. Met het oog op het laatste zal er verder geïnvesteerd worden in curriculumontwikkeling en trainingen van onderwijzers.

Arbeid en inkomen: Dit programma maakt ca. 30% van het werk van Woord en Daad uit. Voor een belangrijk deel is het gericht op een verhoging van de effectiviteit van het onderwijsprogramma, zodat het onderwijs aan de jongeren hun uiteindelijk ook daadwerkelijk een baan of inkomen oplevert. Daarnaast biedt dit programma aan volwassenen kansen op economische zelfstandigheid. Het programma voor arbeid en inkomen omvat een aantal onderdelen:

Beroepsgerichte opleidingen: vanuit dit programma zal in de komende jaren meer input geleverd worden over de hiaten in de aansluiting tussen basisonderwijs en beroepsgericht onderwijs en formeel voortgezet onderwijs. Het

programma levert dus weer informatie voor het onderwijsprogramma van Woord en Daad. Verder krijgt in de vaktrainingen de aansluiting tussen de opleidingen en de arbeidsmarkt in toenemende mate de aandacht. Uit de ervaringen in het verleden blijkt dat niet alleen beleid op sector maar ook op landenniveau belangrijk is voor een doeltreffende en relevante opzet. Woord en Daad werkt in samenwerking met partners en onder andere de Universiteit van Twente aan landendocumenten, die de context voor bedrijven en beroepsgerichte opleidingen schetsen.

Voor de toekomst moeten deze documenten handvatten geven voor een gerichte beleidsbeïnvloeding op lokaal niveau. Een dergelijke beleidsbeïnvloeding krijgt al gestalte in landen als Ethiopië en Burkina Faso.

Job & Business Centers: de JBC's worden in de toekomst steeds belangrijker. De aanpak van hun hoofdtaak – het bemiddelen van jongeren naar een werkplek of het assisteren bij het opzetten van een eigen bedrijfje – wordt verder ontwikkeld in samenspraak met lokale bedrijven en klanten van de centra. De centra leveren belangrijke input voor de inrichting van de beroepsgerichte opleidingen. Ook zullen de centra in toenemende mate input leveren voor het gericht beïnvloeden van lokale overheden.

Opzet MKB in het Zuiden: binnen Woord en Daad is er sinds december 2005 een aparte MKB-unit om de opzet van bedrijvigheid in het Zuiden verder te ontwikkelen. Een dergelijke aanpak wordt ook doorgevoerd bij de partners. Op basis van beleidsevaluaties blijkt er in toenemende mate behoefte aan de opzet van bedrijvigheid op het platteland. Met het oog daarop wil Woord en Daad participeren binnen netwerken, die kunnen faciliteren bij de opzet van productketens voor landbouwproducten. Daarbij wordt gebruikgemaakt van de kennis en contacten van de ondernemers uit het Business Platform.

5.3 > Toekomst van Fondsenwerving

Woord en Daad heeft vanaf het begin van haar bestaan grote waarde gehecht aan haar achterban. Door plannen en cijfers helder te publiceren wil ze eerlijkheid en betrouwbaarheid waarmaken. Gevers vragen terecht om transparantie. De komende jaren willen we hierin blijvend investeren.

5.3.1 > Fondsenwerving particulieren

De trouwe particuliere achterban is tegelijkertijd nauw betrokken bij het werk van Woord en Daad. De achterban verdient heldere communicatie. Dat is alleen mogelijk als Woord en Daad haar achterban kent en rekening houdt met de verschillen binnen de achterban. Om dit zo goed mogelijk te doen, zal Woord en Daad in het komende jaar een analyse van de eigen achterban uitvoeren en opnieuw de communicatiemiddelen tegen het licht houden.

Per sector binnen de doelgroep neemt Woord en Daad zich het volgende voor:

Participanten in het programma voor financiële adoptie: het concept van financiële adoptie vraagt om vernieuwing. Daarom wordt in 2006 een evaluatie van het programma uitgevoerd. Daarbij wordt aan de hand van concrete punten de tevredenheid van deelnemers in het programma gemeten. Daar komen leerpunten uit en op basis van deze punten zal er een nieuw communicatieplan met de participanten in het adoptieprogramma opgesteld worden. De evaluatie moet leiden tot het terugbrengen van het groeivolume van financiële adoptie op een peil van 800 nieuwe deelnemers per jaar.

Comités: steeds meer comités van Woord en Daad verjongen. Daarmee komt er in comités een nieuw elan en is er ook ruimte voor de start van nieuwe comités. In de komende vier jaar willen we per jaar een nieuw lokaal comité starten. Het persoonlijk contact met de comités blijft een centrale factor.

Jongeren: de activiteiten onder jongeren zullen verder worden verdiept en jongerengroepen zullen lokaal opgestart worden. Met het ontwikkelen van het jongerenpartnerplan wil Woord en Daad het geefgedrag van jongeren vergroten. De mogelijkheden van samenwerking met World Servants worden concreet gemaakt waardoor werkvakanties voor jongeren mogelijk worden gemaakt. Op het niveau van de middelbare scholen zullen de Young Ambassadors de komende jaren een grotere rol krijgen. Ook bij kennisuitwisseling zullen vmbo- en mbo-jongeren betrokken worden. Met de contacten die met studenten o.a. door Happietaria's ontstonden, willen we een verdiepingsslag rond bewustwording maken.

Communicatie algemeen: met de groei van Woord en Daad wordt een goede interne en

externe communicatie een steeds belangrijkere factor. Het helder en beknopt communiceren over het groeiende werk vraagt meer dan alleen inhoudelijke kennis van het werk. Bovendien levert de groei van het werk ook steeds meer inhoudelijke ontwikkelingen op die de moeite van het melden waard zijn. Woord en Daad wil daarom werken aan de aanstelling van een medewerker, die vrijgesteld is voor externe communicatie, contacten met de pers en andere media.

5.3.2 > Fondsenwerving bedrijven

Fondsenwerving onder bedrijven vraagt om een gedifferentieerde benadering. De ene ondernemer wenst meer betrokken te zijn dan de andere. Woord en Daad zet met de vier productlijnen Business Platform, Business Partners, CompanyKids en RegioOndernemers in op de verschillende niveaus van gewenste betrokkenheid. Er zal blijvend aandacht zijn voor bedrijven die alleen financieel betrokken willen zijn. Daarnaast zal het begrip 'partnership' een belangrijke plaats in de fondsenwerving richting bedrijven innemen. Hiermee speelt Woord en Daad in op het groeiende besef bij NGO's en het bedrijfsleven dat beide partijen bij het uitwisselen van kennis, ervaring en netwerken veel voor elkaar kunnen betekenen. Persoonlijk contact en het ontwikkelen van één-op-één relaties zal bij het verder ontwikkelen van 'partnership' centraal staan. Het Business Platform zal steeds meer een netwerkfunctie krijgen. Doel van het netwerk is het delen van kennis op het snijvlak van bedrijven en NGO's ten opzichte van business development in ontwikkelingslanden.

In het kader van de netwerkfunctie van het Business Platform is de samenwerking tussen Woord en Daad, ZOA-Vluchtelingenzorg en TEAR fund opnieuw tegen het licht gehouden. De samenwerkingsovereenkomst die in juli 2005 is getekend, is eind 2005 geëvalueerd. De evaluatie leidde tot een nieuwe toekomstige rol voor het Platform: een faciliterend en stimulerend orgaan waarbinnen christelijke ondernemers zich kunnen vinden en ervaringen over ontwikkelingssamenwerking kunnen uitwisselen. Iedere organisatie blijft overigens de eigen ondernemersachterban benaderen en communiceert over het eigen werk. Met het oog op de netwerkfunctie van het Platform naar de onderscheiden kringen van de eigen ondernemers binnen de drie organisaties krijgen de directeurs van Woord en Daad, ZOA-Vluchtelingenzorg en TEAR fund een adviserende rol binnen de coördinatiegroep.

In 2005 is in een uitgebreide externe evaluatie de rol van de bedrijven in het werk van Woord en Daad aan de orde gekomen. Uit deze evalu-

atie bleek dat de oude opzet een aantal beperkingen heeft. Die beperkingen betroffen de nog gebrekkige rol van netwerken in het Zuiden en de werkgroepen, die niet altijd effectief en efficiënt bleken. Bovendien bleken de groeimogelijkheden niet optimaal benut te worden door gebrek aan capaciteit.

Op basis daarvan is eind 2005 tot een herstructurering van de rol van ondernemers in het werk van Woord en Daad besloten. Deze herstructurering behelst:

- omzetten van de MKB-werkgroepen in flexibele en kleine projectteams van ondernemers. Deze teams worden tijdelijk op basis van een gerichte taakomschrijving ingezet voor projecten in businessontwikkeling;
- De werkgroepen VTC en JBC gaan op in een consultancygroep voor advies en het uitwisselen van kennis en ervaring. Daarnaast functioneren slagvaardige en flexibele projectteams voor het uitvoeren van concrete opdrachten;
- opzetten van een unit voor MKB-ontwikkeling, die op termijn een eigenstandige afdeling binnen Woord en Daad wordt. De coördinatiegroep van het Business Platform wordt een soort raad van commissarissen voor deze unit;
- de unit zal ook meer aandacht geven aan de lokale inbedding van initiatieven in het Zuiden.

5.3.3 > Fondsenwerving institutionele donoren

Ook bij institutionele donoren hecht Woord en Daad aan een transparante en heldere communicatie en rapportage. Om de relatie met donoren goed te kunnen onderhouden en vorm te kunnen geven, wordt het voor de afdeling Institutionele Fondsen steeds belangrijker dat aanvragen van partners, rapportages en projectcorrespondenties digitaal toegankelijk zijn. Een goed functionerend systeem van eindmemo's van projecten is een steeds belangrijkere voorwaarde voor een goede en snelle afwikkeling van rapportages naar donoren. Voor een effectievere planning en coördinatie van de

fondsenwerving binnen Woord en Daad is het noodzakelijk dat het softwarepakket verder wordt uitgebouwd. Daarnaast zal voor de planning van de fondsenwerving meerjarenplanningen van partners voor projecten steeds belangrijker worden.

Naast de eigen fondsenwerving van Woord en Daad, is er ook een trend zichtbaar van meer fondsenwerving door partnerorganisaties zelf. Woord en Daad wil hierin een faciliterende rol spelen. Wij denken hierbij aan ondersteuning bij het schrijven van aanvragen voor donoren (bijvoorbeeld de EU), maar ook aan het opzetten of uitbreiden van een systeem van eigen fondsenwerving.

Ten slotte richt de afdeling Institutionele Fondsen zich ook op subsidieaanvragen voor speciale projecten in Nederland. Hierbij kan gedacht worden aan een subsidieaanvraag in het kader van het jongerenbeleid, het opzetten van netwerken tussen (vak)scholen in Nederland en het Zuiden. Daarnaast wil Woord en Daad zich rond institutionele fondsenwerving nadrukkelijker richten op de samenwerking met collega-organisaties, zoals TEAR fund en ZOA.

5.4 > Toekomst van bestuur

In de lopende beleidscyclus heeft het bestuur zich uitgebreid bezonnen op haar positie in een groeiende organisatie. Daarbij is het huidige functioneren in het perspectief van het toekomstige Woord en Daad gezet.

Tegen de achtergrond van het groeiende Woord en Daad én het functioneren van Woord en Daad in een netwerkomgeving kwam het bestuur tot de overtuiging dat de doorstroming van bestuursleden beter geregeld dient te worden. Vanaf 2006 hebben bestuursleden maximaal drie perioden zitting in het bestuur. De vervanging van bestuursleden vindt plaats via het thans voorliggende schema van aftreden. Op die wijze vindt vervanging geleidelijk plaats.

Gestructureerde betrokkenheid van *stakeholders* (lokale comités, bedrijfsleven, zuidelijke partners) gaat vanaf 2006 een nog belangrijker rol spelen in de beleidsvorming en de beleidsevaluatie.

Het bestuur koos er bewust voor de positie van directeur ongewijzigd te laten. Het huidige managementinformatiesysteem is zo transparant dat het bestuur met vertrouwen de juridische eindverantwoordelijkheid voor de stichting wil houden. Het ligt in de bedoeling de positie van de directeur ten opzichte van het bestuur en vice versa in 2009 weer op de agenda te zetten. Over de samenwerking met ZOA-Vluchtelingen-zorg en TEAR fund neemt het bestuur in 2006 een besluit.

6.1 › Algemeen en de hoofdprocessen in de organisatie

Het werk van Woord en Daad wordt steeds omvangrijker. Dit vereist dat Woord en Daad steeds weer haar werkprocessen aanpast en optimaliseert. Het nakomen van onze beloften vinden we als organisatie erg belangrijk. Dit streven we na zowel in het Zuiden, bij de uitvoer van onze projecten, als in Nederland. Onze naam impliceert het al dat we naast onze daden ook aanspreekbaar zijn op ons woord.

In dit gedeelte van het jaarverslag vindt u in hoofdlijnen de wijze waarop wij de kwaliteit van ons werk handhaven. Daarnaast geven we door middel van een korte beschrijving per proces inzicht in onze processen. Binnen Woord en Daad zijn er twee hoofdprocessen te onderscheiden. Aan de ene kant is er het fondsenwervingsproces dat plaatsvindt op de afdelingen Fondsenwerving Particulieren en Communicatie, Institutionele Fondsenwerving, Fondsenwerving Bedrijven en

Adoptie. Het tweede hoofdproces is het fondsenbestedingsproces waar de afdeling Projecten en Programma's en de afdeling Bedrijfsontwikkeling zich mee bezighouden.

In het stroomschema dat op de cd-rom te vinden is, is de samenhang tussen deze twee hoofdprocessen weergegeven. Tevens is zichtbaar dat Woord en Daad een intermediair is tussen haar achterban en de andere fondsenverstrekkers aan de ene kant en haar doelgroep, via de partnerorganisaties, in het Zuiden aan de andere kant.

De interne procesbeheersing en controle zijn beschreven in het Handboek Organisatie. In het Handboek organisatie zijn o.a. opgenomen

- een overzicht van processtappen per proces en de onderliggende administratieve procedures;
- projecthandleiding en de adoptiehandleiding

Woord en Daad toetst haar processen aan de hand van drie kwaliteitssystemen. Elk systeem

heeft haar eigen invalshoek en juist de combinatie van systemen omvat de beide hoofdprocessen op verschillende niveaus.

- het CBF-keurmerk, op termijn gecombineerd met de Code Wijffels. Het keurmerk stelt eisen aan bestuur, beleid, fondsenwerving, voorlichting en communicatie, besteding van middelen en verslaggeving;
- ISO: dit kwaliteitskeurmerk gebruiken we voor een kritische beheersing, aanpassing en optimalisering van de processen. Sinds mei 2002 is *Woord en Daad* ISO 9001:2000 (categorie 35; het werven en besteden van fondsen ten bate van armoedebestrijding in ontwikkelingslanden) gecertificeerd. In 2005 werden we opnieuw getoetst. De toetsing leverde geen punten voor verbetering op en aan de verlenging werden daarom ook geen aanvullende voorwaarden gekoppeld.
- COSO: dit systeem is vooral gericht op een kritische beheersing van het fondsenwervings- en fondsenbestedingsproces en een betrouwbare verslaggeving in de jaarrekening.

In 2005 is de Code Wijffels als richtinggevend voor het besturen van de organisatie aanvaard. Implementatie vindt plaats in 2006.

6.2 > Procesbeheersing Nederland

Beleidsplan

Woord en Daad werkt normaal gesproken met een rollend beleidsplan. De aanpassing vindt plaats in een beleidscyclus die in de zomer start en in de herfst afgerond wordt. In 2005 is in verband met externe factoren besloten het beleidsplan voor 2006/2007 maar één keer aan te passen.

In april 2005 is er een brede beleidsconsultatie met onze partners gehouden. In juli 2005 is die opgevolgd door een beleidsdag, waaraan door bestuur en medewerkers werd deelgenomen. In augustus is er een beleidsessie met ondernemers (de zeven Business Partners) uit het Business Platform gehouden. Vanuit de verschillende invalshoeken is er vervolgens gewerkt aan het beleidsplan. Dit plan is ter validatie teruggekoppeld met bestuur, medewerkers (november, december 2005), Business Platform (februari 2006) en partners (februari 2006). Naar verwachting zal het nieuwe beleidsplan in maart/april 2006 vastgesteld worden. Aan een aangepaste versie (in het kader van het rollend beleidsplan) zal medio 2007 weer gewerkt worden. Daarna pakken we de jaarlijkse aanpassingscyclus weer op.

Operationeel jaarplan

Op basis van de doelstellingen van het beleidsplan wordt een operationeel jaarplan geschreven. Aan het operationele jaarplan is de begroting gekoppeld. Het operationele jaarplan

en het budget fungeren als uitvoeringskader voor de directie. Het jaarplan is opgesteld langs de lijnen waarin de uitvoerende organisatie is georganiseerd. Zo krijgt elk van de afdelingen (directie, kwaliteit, projecten en programma's, financiële adoptie, fondsenwerving particulieren en communicatie, institutionele fondsenwerving, fondsenwerving bedrijven, en personeel en administratie) haar eigen doelstellingen en activiteitenplan.

Het bestuur toetst in hoeverre de directie zich aan het operationele jaarplan als kader houdt. Daartoe maakt ook het bestuur gebruik van het koersrapport.

Koersrapport en lerend vermogen

Het in het jaarverslag genoemde koersrapport wordt elke twee maanden door de afdelingen opgesteld. Het koersrapport is onderdeel van de vergaderingen van het Management Team (MT). Het koersrapport heeft voor elke afdeling alle doelstellingen en activiteiten benoemd. Daarnaast is er een kolom waarin aangegeven wordt voor welk deel op het moment van toetsing de doelstelling inhoudelijk gerealiseerd moet zijn. Via markering geven de afdelingen aan of de realisatie van de doelstelling op koers ligt. Zo niet, dan wordt er een voorstel voor correctie gedaan (aanpassing doelstelling, andere inspanningen, extra inspanningen). Het MT en later het bestuur beoordelen in hoeverre de corrigerende maatregelen realistisch zijn c.q. passen in het vigerende beleid.

De koppeling tussen beleidsplan – operationeel jaarplan – koersrapport geeft op een eenvoudige en snelle wijze zicht op datgene wat er speelt, wat er gerealiseerd kan worden maar ook op datgene dat aanpassing behoeft. In de lijn *plan - do - check - act* dwingt dat om van de praktijk te leren. Tegelijkertijd beseft *Woord en Daad* dat met name ten aanzien van ons werk in het Zuiden er ook veel te leren valt uit de gesprekken met partners en de gesprekken met de doelgroep. Daarnaast staat *Woord en Daad* open voor de ontwikkelingen in de werkomgeving. Zowel het koersrapport als de bezoeken en externe contacten leveren *Woord en Daad* leerelementen die serieus genomen worden en doorvertaald worden in beleid en de organisatie.

Interne audits

In het verslagjaar zijn door onze medewerker kwaliteit op alle afdelingen interne audits uitgevoerd. De resultaten van de audits zijn onderwerp in de vergaderingen van het MT. Corrigerende maatregelen worden daar afgesproken en getoetst.

Algemene opmerkingen bij deelprocessen in Nederland

Fondsenwerving

Woord en Daad houdt zich bij de fondsenwerving aan de VFI gedragscode.

Uitgangspunt bij de samenstelling van het voorlichtingsmateriaal, inclusief dia-, powerpoint-, video-, dvd- en fotomateriaal, is dat de informatie overeenkomt met de werkelijkheid. De fondsenwerving vindt plaats door middel van kwartaalblad, website, advertenties, rapportages, voorlichting, mailings, en activiteiten van comités. Giften dienen 'vrijwillig' gedaan te worden. Voor de effectiviteit van de acties verwijzen we naar de cijfers in de jaarrekening met de toelichting. Door responsmeting gaan we steeds na welke wijze van fondsenwerving binnen de gegeven kaders het meest effectief is. Responsmeting bevordert zo de efficiëntie van onze fondsenwerving.

Bij de verwerking van de inkomende geldstroom volgen we de procedures uit het Handboek. Hierbij rekenen we de inkomsten toe aan het doel waarvoor ze gegeven zijn. Is geen doel aangegeven, dan vindt boeking plaats op het algemeen fonds. Dit fonds gebruiken we ter dekking van de projectkosten waarvoor onvoldoende middelen rechtstreeks ontvangen zijn.

Bij het opbouwen van de database van onze gevers houden we rekening met de regelgeving in het kader van de privacywetgeving. Dit betekent onder meer dat we alleen personen in onze database opnemen die daar geen bezwaar tegen hebben en dat deze gegevens alleen voor intern gebruik beschikbaar zijn.

Verslaglegging

De jaarrekening maken we op volgens de 'Richtlijn Verslaggeving Fondsenwervende Instellingen'. Conform deze Richtlijn bestaat het jaarverslag naast de balans en rekening van baten en lasten, uit een bestuursverslag en de begroting voor het volgende jaar.

Belastingwetgeving

Met betrekking tot de verkoop van goederen waarvan we de winst gebruiken voor de doelstelling, heeft de stichting te maken met omzetbelasting. Per maand worden de verschuldigde bedragen aangegeven en betaald. Er zijn afspraken gemaakt met de belastingdienst over de praktische invulling met betrekking tot de verkoop door comités.

Op de salarissen wordt loonbelasting ingehouden die we maandelijks afdragen.

Daarnaast is de stichting schenkingsrecht en successierecht verschuldigd over grotere giften en erfenissen. Binnen het kader van de wetgeving

en na overleg met de inspectie is besloten tot oprichting van een aantal (sub)stichtingen die elk een thematisch gericht deel van het werkgebied bestrijken. Door de giften conform de opdracht van de gever te spreiden, kan betaling van schenkingsrecht beperkt blijven. Voor de giften die boven de vrijstelling uitkomen, wordt jaarlijks aangifte gedaan en schenkingsrecht betaald. De gift wordt in deze gevallen netto verantwoord. Overigens komt het schenkingsrecht per 1 januari 2006 te vervallen.

Onze naam

Om te voorkomen dat mensen voor eigen doel eenzelfde naam gebruiken, als waarmee Woord en Daad zich vanaf 1973 siert, is onze naam beschermd. De naam Woord en Daad is gedeponeerd bij het Benelux-merkenbureau. Sinds begin 2002 is onze naam binnen het geheel van de Europese Unie een beschermde naam. Mocht er op een bepaald moment twijfel bestaan of mensen wel 'ons' Woord en Daad vertegenwoordigen, dan luidt ons advies dat na te vragen.

Bij het deelnemen aan samenwerkingsverbanden met andere organisaties gaat Woord en Daad altijd nauwkeurig na of en zo ja hoe de samenwerking past binnen onze doelstelling en bij onze doelgroep. Bovendien is het absolute voorwaarde dat we binnen zo'n samenwerkingsverband in alle vrijheid het eigen karakter van Woord en Daad en de reformatorische identiteit van onze stichting kunnen handhaven.

Bestuur en bestuursmutaties

Onze stichting is opgericht vanuit de behoefte voor de gereformeerde gezindte een kanaal tussen Nederland en de allerarmsten in het Zuiden te vormen.

Inmiddels zijn we meer dan 'alleen maar' een kanaal. Bewustwording en kwaliteit in de uitvoering worden steeds belangrijker. Desondanks speelt de oorspronkelijke motivatie bij de kandidaatstelling van bestuursleden een blijvend belangrijke rol: alleen degenen die zich verbonden weten met en staan in de gereformeerde gezindte en van daaruit de grondslag en het doel van de stichting van harte onderschrijven, komen als kandidaat in aanmerking. Daarnaast houden we rekening met specifieke deskundigheid op de verschillende vakgebieden binnen ons werk.

Personeelsbeleid

Wat gezegd is voor het bestuur geldt in gelijke zin ook voor ons personeel. Selectie vindt plaats door een selectiecommissie. In die commissie zitten behalve de directeur ook de betreffende portefeuillehouder en het betref-

fende afdelingshoofd. Tot en met schaal 10 benoemt de directeur het personeel, daarboven het bestuur. Bij de benoeming speelt, behalve kennis en kunde, ook de identiteit van de kandidaat een rol.

De bevoegdheid tot ontslag berust bij het bestuur, waarbij het bestuur zich uiteraard zal houden aan de wettelijke kaders.

Woord en Daad volgt ten aanzien van de salarisstructuur de BBRA-systematiek. Daarnaast is blijvend gekozen voor eigen arbeidsvoorwaarden.

Informatiesysteem

De administratieve en bedrijfsgegevens slaat Woord en Daad op in een geautomatiseerd informatiesysteem.

De programmatuur is gericht op de informatievoorziening op het gebied van:

- Management van de organisatie
- Relatiebeheer
- Inkomstenverwerking
- Financiële adoptie
- Projecten
- Publiciteit en Voorlichting

Bij de bouw van het systeem hebben twee uitgangspunten een rol gespeeld: snelle service aan onze relaties en het leveren van relevante managementinformatie.

Voor de boekhouding maakt Woord en Daad gebruik van het programma Exact. Er is voorzien in de koppeling tussen Exact en de andere programmatuur. De back-upprocedures worden in acht genomen waardoor we het risico van verlies van informatie zoveel mogelijk beperken. Dit systeem is in de praktijk effectief gebleken.

Klachtenprocedure

Het komt geregeld voor dat er vanuit de achterban vragen zijn over het beleid in het algemeen of de uitvoering daarvan in het bijzonder. Vaak zal er sprake zijn van een misverstand als gevolg van onvoldoende informatie. Mocht de vragsteller niet tevreden zijn met de afhandeling van zijn vraag door de betreffende afdeling, dan nemen de op- of aanmerkingen de vorm aan van een klacht. Woord en Daad vindt dat er dan de mogelijkheid moet zijn uiteindelijk bij het bestuur aan te kloppen. Die mogelijkheid is vastgelegd in een klachtenprocedure. Deze is er voor comitédid en vrijwilliger, begunstiger, en ook voor onze partnerorganisaties overzee. De procedure is op aanvraag beschikbaar. Het klachtenoverzicht is in hoofdstuk drie opgenomen.

Comités

De naam Woord en Daad wordt niet alleen uitgedragen door het bestuur en de medewerkers van het kantoor. Woord en Daad zou Woord en Daad niet zijn zonder het grote aantal comitédleden en vrijwilligers dat zich jaar in jaar uit, belangeloos voor het werk van de stichting inzet. Voor de comités is het Handboek Comités het uitgangspunt voor hun werkwijze en de verantwoording over hun werkwijze.

Overeenkomst voor leden van de comités

Met het sluiten van een overeenkomst met comitédleden neemt de stichting de aansprakelijkheid voor schade e.d. op zich.

Anderzijds verbindt het comitédid zich met zijn handtekening aan de werkwijze, zoals die in de richtlijn is aangegeven als passend bij het karakter van Woord en Daad. Wijkt een comitédid in leef- en handelwijze van de richtlijn af, dan heeft het lokale bestuur van een comité en het bestuur van de stichting de mogelijkheid de overeenkomst op te zeggen.

Werkwijze en financieel beheer in comités

Binnen de comités gaat heel wat geld om. Het is dus ook logisch dat we hoge eisen stellen aan de werkwijze, verslaggeving en controle binnen een comité. Ook als geld aan een comité wordt gegeven, moet de gever er in alle gevallen zeker van zijn dat het geld ook terecht komt bij het doel waarvoor hij of zij het geeft.

In het Handboek Comités worden richtlijnen gegeven voor de activiteiten van de comités. Het doel is de kwaliteit van de activiteiten en de controlebewustheid binnen de comités te bevorderen. Ook geeft het handboek richtlijnen over de verslaggeving

Na de afsluiting van het boekjaar stelt de penningmeester van het comité zijn jaarverslag op. Ook vindt binnen het comité een kascontrole plaats. Vervolgens wordt het jaarverslag, na voltooiing, mede ondertekend door de voorzitter en gaan de verslagen naar het kantoor van de stichting. Deze verslagen worden door de afdeling Administratie stuk voor stuk doorgewerkt en gecontroleerd.

De accountant betreft vervolgens de verslagen bij de controle. Bovendien worden enkele comités ter plaatse gecontroleerd.

Netwerken in Nederland

Aan het lidmaatschap van of participatie in samenwerkingsverbanden ligt altijd een bestuursbesluit ten grondslag. Woord en Daad participeert alleen in die netwerken die voor haar of haar partnernetwerk een toegevoegde waarde hebben.

6.3 > Procesbeheersing Zuiden

Canada joint venture overeenkomst

Naast Woord en Daad neemt de gelijknamige Canadese organisatie Word and Deed Ministries Canada en de Amerikaanse organisatie Word & Deed USA een eigen plaats in. Op veel terreinen is er sprake van een nauwe samenwerking met deze zusterorganisaties. De samenwerking is geregeld in een joint venture overeenkomst.

Het Zuiden

Wie ons jaarverslag over een reeks van jaren leest, zal ontdekken dat er maar weinig wisselingen in onze contacten in het Zuiden zijn. We gaan niet snel contacten met een nieuwe partner aan. Als een partnerorganisatie betrouwbaar blijkt te zijn en haar werk goed uitvoert, investeren we graag in de relatie. Overigens groeit ons partnernetwerk de laatste jaren wel (zie hoofdstuk twee van het jaarverslag). In 2005 is het partnernetwerk uitgebreid met Cotton Tree Foundation in Sierra Leone.

Aangaan van een partnerrelatie

Voor we een officiële relatie aangaan met een partnerorganisatie, vindt er eerst een onderzoek plaats. Hierbij komen diverse stukken op tafel. Een greep: statuten, een jaarverslag over de activiteiten, informatie over de legale status van de organisatie, informatie over de bestuursaanstelling, financiële jaarverslagen inclusief de accountantsverklaringen, documenten waaruit blijkt dat het om een organisatie gaat die haar christelijke identiteit gestalte geeft op een wijze die bij Woord en Daad past, enz. Als Woord en Daad uit de aanvraag een positief beeld krijgt, wordt vervolgens een bezoek afgelegd. Over dit bezoek wordt aan het bestuur van Woord en Daad verslag gedaan. Op grond van al deze informatie neemt het bestuur een besluit. Na definitieve acceptatie als partner tekenen Woord en Daad en haar partner een partnerovereenkomst.

Stoppen van een partnerrelatie; interne factoren

In de praktijk kan de samenwerking met een partner in het Zuiden toch tegenvallen. In zo'n geval bouwen we de relatie af. Hoe snel dat gaat, hangt af van de problematiek. Het zal duidelijk zijn dat, ingeval van corruptie of een andere besteding van geld dan het doel waarvoor het werd gegeven, sprake zal zijn van een snelle afbouw.

Als de kwaliteit van het werk tegenvalt, proberen we altijd eerst de partner te steunen in een verbetering van de werkwijze. Als dat niet lukt of de partner niet gemotiveerd is voor een verbetering van het werk, vindt ook afbouw plaats, maar minder snel dan ingeval van cor-

ruptie. Zeker als snel stoppen mensen uit de doelgroep treft, nemen we voor de afbouw een aantal jaren.

Stoppen van een partnerrelatie; externe factoren

Bij het afbouwen van een partnerrelatie kunnen ook heel andere zaken een rol spelen. Zo kan de noodzaak een partner te ondersteunen bijvoorbeeld door een verbeterde economische situatie, veranderend overheidsbeleid e.d. in de loop van de jaren afnemen. In dergelijke gevallen bouwen we een partnerrelatie geleidelijk af - meestal over een periode van vier à vijf jaar.

Functioneren van een partner op managementniveau

Zowel bij het beoordelen van aanvragen van nieuwe partners, als aanvragen vanuit partnerrelaties die allang bestaan, neemt Woord en Daad steeds het functioneren van het management mee. Een project of programma kan immers alleen maar goed uitgevoerd worden, als er ter plekke ook voldoende uitvoeringscapaciteit is.

Invloed van partners op ons beleid

Via werkbezoeken, seminars en partnerconsultaties overlegt Woord en Daad met haar partners over de richting en de inhoud van ons beleid. Op deze wijze geven we invulling aan ons partnerschap en proberen we de relatie duidelijk meer te laten zijn dan alleen een financieringsrelatie. In het in 2004 gehouden tevredenheidsonderzoek onder en interviews met partners komt dit ook als een element dat herkend wordt naar voren.

Project- en programma-aanvragen

In eigenlijk alle gevallen komen partnerorganisaties met hun eigen aanvragen. De aanvragen ontstaan dus in het Zuiden. In de motivatie van een aanvraag speelt de lokale situatie voor ons dan ook een cruciale rol.

In de formulering van het jaarplan van Woord en Daad wordt de voorhanden zijnde informatie van partners verwerkt binnen de programma's onderwijs, arbeid en inkomen en basisvoorzieningen. De definitieve goedkeuring vindt plaats op basis van de uiteindelijke aanvraag. Bij de goedkeuring adviseert de afdeling projecten en programma's de directeur.

Bij het advies aan directie of bestuur wordt nadrukkelijk getoetst of de voorgestelde interventie binnen de context past en naar verwachting doeltreffend (effectief) zal zijn. Daarnaast wordt bekeken of de middelen, die ingezet worden, doelmatig (efficiënt) zijn.

De directie neemt het advies als uitgangspunt

voor een besluit, waarbij ze vooral toetst of in het advies alle aspecten wel voldoende gewogen zijn.

Behalve het advies bekijkt de directie ook of de bestedingsruimte toereikend is voor goedkeuring.

Woord en Daad garandeert haar partner dat de financiële middelen beschikbaar zijn. Zodra een aanvraag goedgekeurd is, nemen we het op als een verplichting en zien we onze partner voor het betreffende project als een crediteur. Bij doorlopende projecten wordt de verplichting op basis van het matching-principe gerelateerd aan het boekjaar waarop de kosten betrekking hebben.

Projectovereenkomst

Over de projectuitvoering maken we met onze partner afspraken, die we vastleggen in een door Woord en Daad en de partner in het Zuiden te tekenen overeenkomst.

In die overeenkomst noemen we onder andere het concrete doel van het project, de doelgroep, het verwachte resultaat, de activiteiten, de context van het project en de activiteiten, die binnen het kader van de overeenkomst uitgevoerd moeten worden. Tot slot het bedrag dat voor het betreffende project beschikbaar is gesteld, het aantal termijnen waarbinnen het bedrag betaald wordt en de voorwaarden ten aanzien van uitvoering en rapportage, waaraan normaliter voldaan moet zijn voordat het geld overgemaakt wordt.

Meer en meer wordt overgestapt op programmaovereenkomsten.

Cofinanciering

Soms financieren we een project of programma samen met een andere organisatie. In zo'n geval is er sprake van cofinanciering. Per geval bekijken we welke afspraken er over rapportage e.d. gemaakt moeten worden en wie voor wat verantwoordelijk is.

Monitoring van de projecten

Door middel van rapportage informeren onze partners ons over de voortgang. Dat is een belangrijke eerste stap om te weten hoe het met een project of programma gaat.

Daarnaast hechten we veel waarde aan projectbezoek. Tijdens projectbezoeken spelen de projectovereenkomsten en de rapporten een belangrijke rol. Aan de hand van deze documenten gaan we na of in het uitgevoerde project bereikt is wat afgesproken is, of de rapportage aansluit bij de werkelijkheid en/of de cijfers in de administratie aansluiten bij de financiële rapportage over het project. In toenemende mate speelt externe evaluatie van resultaten een rol van betekenis.

Grotere partners worden jaarlijks bezocht, kleinere partners eenmaal per twee jaar. Daarnaast vinden er bezoeken plaats, gericht op het financiële management en het functioneren van de interne en externe controle. Deze bezoeken vinden eenmaal per vijf jaar plaats.

De bevindingen van de bezoeken worden vastgelegd in een verslag en bevestigd naar de partners. Bij geconstateerde knelpunten neemt Woord en Daad maatregelen, waarbij overlegd wordt met de partners. Bij de beschrijving van de activiteiten treft u ook informatie aan over deze bezoeken. Aan het einde van de projecten wordt een eindevaluatie geschreven door de projectmedewerker. Hiermee kunnen de leerelementen van een project gebruikt worden voor het volgende project.

Sturing op resultaat

In de projectovereenkomsten tussen Woord en Daad en haar partners worden afspraken gemaakt over de verwachte resultaten. De partners rapporteren op deze onderdelen ook aan Woord en Daad.

De partners van Woord en Daad zijn autonome organisaties met een eigen management. In het kader van de partnerovereenkomst overleggen Woord en Daad en haar partners regelmatig in hoeverre de voorzieningen op organisatieniveau voldoende de mogelijkheid van het behalen van de afgesproken resultaten kunnen borgen. Is dat niet of onvoldoende het geval dan biedt Woord en Daad capaciteitsversterking aan. Daarnaast bieden rapportage en werkbezoeken ook inzicht in het vermogen van partners om ambities waar te maken. De discussies over rapporten en tijdens bezoeken zijn ook van belang bij het al dan niet behalen van resultaten. Sturing op resultaat vindt dan ook plaats via overeenkomsten en gesprekken over de naleving van die overeenkomsten. Directe sturing op resultaat is door de aard van onze positie niet mogelijk en naar onze overtuiging ook niet wenselijk.

Vanuit haar overtuiging wil Woord en Daad niet alleen op kwantitatieve en meetbare resultaten sturen. Voor Woord en Daad is de betekenis van haar werk voor de kwaliteit van het leven van mensen even zo belangrijk. Gesprekken met de doelgroep en met de partners zijn daarbij middelen om te bezien of ons werk daadwerkelijk verschil mag maken in het leven van mensen.

6.4 > Risicomanagement & Bestuursverklaring

De werkomgeving in het Zuiden is niet altijd een stabiele werkomgeving. Omdat dit tot de externe factoren behoort, is het beleid van Woord en Daad erop gericht dit risico te spreiden. In dat kader streeft Woord en Daad naar spreiding van partners en programma's over landen en regio's. Per partner is een plafond in bestedingen vastgesteld. Ingeval het beleid van meerdere partners per land daadwerkelijk gestalte krijgt zal ook een maximum per land vastgesteld worden. Op project- en programmaniveau wordt per partner bovendien een inschatting gemaakt van risico's die spelen. Per contract worden die risico's in kaart gebracht en worden er eventueel te nemen maatregelen benoemd.

Een tweede risico dat Woord en Daad op organisatieniveau loopt, is het risico dat inkomsten achterblijven bij de uitgaven. Basaal wordt dit risico afgedekt door bij de liquiditeits- en vermogensplanning voldoende reserves aan te houden. Bovendien worden verplichtingen direct geboekt, zodat bij een positieve vermogenspositie Woord en Daad altijd in staat is haar aangegane verplichtingen na te komen.

Een derde risico ligt in de uitvoering van de groeistrategie. Omdat Woord en Daad hecht aan

een hoog kwaliteitsniveau is het niet eenvoudig nieuwe partners te vinden met dezelfde visie en het gewenste kwaliteitsniveau. De groei van de inkomsten brengt echter met zich mee dat structureel meer uitvoercapaciteit nodig is. Deels kan dit gevonden worden door uitbreiding bij de bestaande partners, deels door het aangaan van nieuwe partnerrelaties. Om dit risico te beheersen wordt door Woord en Daad ingezet op jaarlijkse uitbreiding van het aantal partners in de groeiregio Afrika en gerichte capaciteitsopbouw bij bestaande en nieuwe partners, gericht op versterking van het management en uitbreiding van de uitvoercapaciteit.

Verder is er bij de uitvoering van de programma's in andere landen altijd een koersrisico. Veel van de lokale valuta's volgen de trend van de dollar zodat de verhouding euro/dollar belangrijk is bij de koersrisico's. De koersrisico's neemt Woord en Daad gedurende het jaar voor zijn rekening. Door de sterke euro ten opzichte van de dollar is er in de laatste jaren een positief saldo ontstaan, wat de vermogenspositie versterkt heeft. Bij een omgekeerde beweging kan deze buffer weer ingezet worden om de uitvoering van de programma's zeker te stellen.

Tot slot hanteert Woord en Daad een crisismanagementplan.

Verklaring:

Woord en Daad heeft een systeem van interne controle en beheersing waarvan de hoofdlijnen hiervoor zijn aangegeven. Hierbij is waar mogelijk aansluiting gezocht bij de kwaliteitsnormen uit het rapport 'Internal Control Integrated Framework' van het Committee of Sponsoring Organizations (COSO).

Binnen de beperkingen van dit systeem garandeert het een goede beheersing van de processen Fondsenwerving en -besteding en een betrouwbare verslaglegging in de jaarrekening. Door de aanwezige controlepunten worden de risico's tot een minimum beperkt.

Ondergetekenden verklaren dat genoemde systemen per 31 december 2005 functioneerden en er gedurende het boekjaar 2005 volgens de hiervoor aangegeven processen is gewerkt.

Gorinchem, 10 maart 2006

Namens het bestuur van de stichting Woord en Daad,

Drs. M.A. van den Berg,
voorzitter

J. Plaisier RA,
penningmeester

ONDERZOEKSRAPPORT

Opdracht

Wij hebben een onderzoek ingesteld naar de opzet en de werking van de administratieve organisatie en het daarin opgenomen stelsel van interne controlemaatregelen zoals beschreven in hoofdstuk 'Procesbeheersing en kwaliteit'. Het bestuur van de stichting is verantwoordelijk voor de opzet en de doorlopend goede werking van een adequate, op de doelstellingen van de organisatie afgestemde, administratieve organisatie en daarin opgenomen stelsel van interne controlemaatregelen, waarbij zoveel mogelijk aansluiting gezocht is bij de kwaliteitsnormen uit het rapport 'Internal Control Integrated Framework' van het Committee of Sponsoring Organizations (COSO). Het is onze verantwoordelijkheid een onderzoeksrapport te verstrekken inzake die aspecten van genoemde maatregelen die ons inziens relevant zijn of kunnen zijn voor de informatieverschaffing ten behoeve van de beeldvorming van de gebruikers van het jaarverslag 2005 van de Reformatorische Stichting Word en Daad.

Werkzaamheden

Onze werkzaamheden bestonden in hoofdzaak uit het evalueren van de opzet van de administratieve organisatie en het daarin opgenomen stelsel van interne controlemaatregelen van de Reformatorische Stichting Word en Daad en een onderzoek door middel van deelwaarnemingen van de werking daarvan.

Onze werkzaamheden zijn beperkt tot de in de Nederlandse organisatie waarneembare controlemaatregelen. Met betrekking tot het monitoren van de projecten en de controlebezoeken bij de partnerorganisaties zelf hebben wij ons beperkt tot het vaststellen dat de genoemde bezoeken en rapportages plaatsvinden en dat de genoemde onderdelen object van onderzoek zijn geweest.

Oordeel

Op grond van ons onderzoek is ons niets gebleken op basis waarvan wij zouden moeten concluderen dat de opzet en de werking van bovengenoemde administratieve organisatie en het daarin opgenomen stelsel van interne controlemaatregelen niet in overeenstemming zijn met de in hoofdstuk 'Procesbeheersing en kwaliteit' opgenomen beschrijving.

Veenendaal, 28 maart 2006

ROZA ACCOUNTANTS

R. van de Geest RA

› Jaarrekening en begroting

Algemene toelichting

De jaarrekening is opgemaakt volgens de 'richtlijn verslaggeving fondsenwervende instellingen'.

Waarderingsgrondslagen

Balans:

Activa: immateriële en materiële vaste activa; opgenomen tegen aanschafwaarde verminderd met afschrijvingen op basis van verwachte levensduur tegen vast percentage van de aanschaffingswaarde.

Goederenvoorraad: tegen inkoopwaarde met een voorziening voor incurant.

Overige activa: tegen nominale waarden, zo nodig verminderd met voorziening voor oninbaarheid.

Geldmiddelen en verplichtingen: tegen nominale waarde, voor zover in vreemde valuta tegen de koers per 31-12.

Overige passiva: tegen nominale waarde.

Baten en lasten:

Ontvangsten en uitgaven: de ontvangsten en uitgaven worden toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. Voor de giften die

niet bestemd zijn voor adoptie en waarvoor geen overeenkomst is afgesloten is dat het moment waarop de giften ontvangen worden. Alle baten en lasten worden verantwoord in de staat van baten en lasten.

Baten uit nalatenschappen: de baten uit nalatenschappen worden opgenomen in het jaar waarin de omvang betrouwbaar is vast te stellen.

Projectverplichtingen: de projectverplichtingen worden geheel ten laste gebracht van het jaar waarin het besluit tot toekenning schriftelijk aan de partners in meegedeeld. Bij de kosten van doorlopende projecten en adoptieprojecten wordt het matchingsprincipe toegepast. De kosten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben.

Gemengde kosten: organisatiekosten die zowel betrekking hebben op fondsenwerving als op voorlichting en bewustmaking worden naar verhouding verdeeld. Salariskosten worden toegerekend op basis van tijdsbesteding.

Koersverschillen: koersverschillen met betrekking tot aangegane verplichtingen worden verrekend met het fonds. Koersverschillen van liquide middelen worden toegerekend aan het beleggingsresultaat.

› vervolg op pag 74

Balans per 31 december 2005

	2005		2004	
	€		€	
Activa				
Immateriële vaste activa		8.755		7.753
<i>Kosten website</i>				
Materiële vaste activa		166.908		169.759
<i>Kantoorinventaris</i>	160.533		161.684	
<i>Auto</i>	6.375		8.075	
Financiële vaste activa		57.535		57.535
<i>Leningen/voorschotten in het kader van de doelstelling</i>				
Vorraden		97.415		98.395
<i>Goederenvoorraad</i>				
Vorderingen		2.537.430		1.793.862
Liquide middelen		11.353.158		11.107.973
Totaal activa		14.221.201		13.235.277
Passiva				
Eigen vermogen				
Besteedbaar vermogen		1.325.932		1.604.098
<i>Stichtingskapitaal</i>	272		272	
<i>Algemeen hulpverleningsfonds</i>	-167.671		187.542	
<i>Negatieve adoptiefondsen div. organisaties</i>	-105.669		-25.716	
<i>Continuïteitsreserve</i>	1.599.000		1.442.000	
Vastgelegd vermogen		4.689.022		5.445.533
<i>Bestemmingsfondsen:</i>				
<i>Overige bestemmingsfondsen</i>	2.735.986		3.760.768	
<i>Garantiefonds Oikocredit</i>	730.822		480.822	
<i>Positieve adoptiefondsen div. organisaties</i>	949.136		928.036	
<i>Fonds activa bedrijfsvoering</i>	273.078		275.907	
Schulden				
Schulden op lange termijn		300.000		337.000
<i>Aangegane verplichtingen</i>				
<i>Hulpverleningsprojecten langlopend</i>				
Schulden op korte termijn		7.906.247		5.848.646
<i>Aangegane verplichtingen</i>				
<i>Hulpverleningsprojecten kortlopend</i>	6.708.193		4.608.670	
<i>Vooruitontvangen adoptiegelden</i>	679.612		798.876	
<i>Overige schulden en nog te betalen kosten</i>	518.442		441.100	
Totaal passiva		14.221.201		13.235.277

Staat van baten en lasten

		Lopend boekjaar	Begroot boekjaar	Voorgaand boekjaar
Omschrijving		€	€	€
Baten uit eigen fondsenwerving				
• Collecten		213.249		220.263
• Contributies, donaties, giften en schenkingen				
a. Kinderadopties:	7.895.465			
b. Ov. giften incl. doorleerfonds	9.195.470			
		17.090.935		13.865.206
• Nalatenschappen		438.394		611.649
Totaal baten uit eigen fondsenwerving		17.742.578	14.557.000	14.697.118
Kosten eigen fondsenwerving				
(In)directe verwervingskosten	350.338		370.000	408.409
Uitvoeringskosten	434.621		461.000	402.496
Totaal kosten eigen fondsenwerving <i>(In % van baten eigen fondsenwerving)</i>		784.959 <i>4,42</i>	831.000 <i>5,71</i>	810.905 <i>5,52</i>
Netto-baten		16.957.619	13.726.000	13.886.213
Resultaat verkopen artikelen				
• Netto-omzet	85.085			
• Kostprijs	36.281			
• Brutowinst	48.804		50.000	48.007
• Verkoopkosten - directe kosten	13			
- Uitvoeringskosten eigen org.	2.136			
	2.149		1.000	1.773
Nettoresultaat verkopen		46.655	49.000	46.234
Totaal eigen fondsenwerving		17.004.274	13.775.000	13.932.447
Aandeel in acties derden		1.513.077	300.000	186.633
Beschikbaar uit fondsenwerving		18.517.351	14.075.000	14.119.080
Subsidies overheden en anderen				
Projectbijdragen	4.276.138			
Bijdrage org. kosten	0			
	4.276.138		5.643.000	
Af: uitvoeringskosten eigen organisatie	116.222		119.000	
Netto-opbrengst subsidies overheden e.a.		4.159.916	5.524.000	4.100.388
Resultaat beleggingen				
Intrest		232.195	100.000	152.228
Totaal beschikbaar voor doelstelling		22.909.462	19.699.000	18.371.696

Bestedingen

Omschrijving		Lopend boekjaar	Begroot boekjaar	Voorgaand boekjaar
		€	€	€
Voorlichting/bewustmaking				
• eigen activiteiten	167.969		170.000	133.579
• uitvoeringskosten	230.275		211.000	148.794
Totaal kosten voorlichting en bewustmaking		398.244	381.000	282.373
Structurele hulp				
• verstrekte steun/subsidies				
Programma Onderwijs:	10.039.699		9.708.000	8.826.942
a. adoptieprojecten	6.742.793			
b. overige onderwijsprojecten	3.296.906			
Programma Arbeid en Inkomen	4.679.005		4.898.000	3.266.979
a. adoptieprojecten	775.615			
b. overige projecten Arbeid en Inkomen	3.903.390			
Programma Basisvoorzieningen	2.573.362		2.783.000	2.038.699
Diverse projecten	167.067		164.000	177.193
Projecten BIEH	13.116			83.238
Waarvan kennisfunctie	-78.100		-125.000	
	17.394.149			
• uitvoeringskosten in Nederland (kennisfunctie)	78.100		125.000	
• uitvoeringskosten in Nederland (M&E)	777.684		734.000	757.694
Totaal structurele hulp		18.249.933	18.287.000	15.150.745
Noodhulp				
• verstrekte steun via hulporganisaties/ instanties ter plaatse		5.295.962	1.800.000	1.446.789
Totaal besteed aan doelstelling		23.944.139	20.468.000	16.879.907
Tekort/overschot		-1.034.677	-769.000	1.491.789
Totaal		22.909.462	19.699.000	18.371.696
Tekort onttrokken aan				
• vastgelegd vermogen		-756.511	0	1.224.345
• besteedbaar vermogen		-278.166	-769.000	267.444
		-1.034.677	-769.000	1.491.789

Beleggingsbeleid

De tijdelijk overvloedige liquide middelen worden risicoloos belegd bij betrouwbare banken. Dat betekent in de praktijk spaartegoeden met een goede rente, deposito's of bij een langere horizon in obligaties die aangehouden worden tot het einde van de looptijd.

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

Huurcontract: Het huurcontract voor het kantoorpand loopt tot 1 oktober 2012. De jaarhuur is ongeveer € 85.000 per jaar.

Adoptieprojecten: Aan de partners zijn in 2005 de jaarbedragen voor de adoptieprojecten toegezegd voor 2006.

Het gaat in totaal om een bedrag van € 5.760.278.

Doorlopende projecten: Eind 2005 was er voor doorlopende projecten in totaal voor € 931.585 toegezegd aan partners voor het jaar 2006.

Garantieverlening kredieten via Oikocredit:

Met Oikocredit is een overeenkomst aangegaan voor het verlenen van kredieten aan startende MKB-bedrijven in het Zuiden. Hierbij stelt Woord en Daad zich garant voor dekking van 50% van de mogelijke verliezen. Per jaar zal maximaal voor € 2.000.000 aan kredieten verstrekt worden. De overeenkomst loopt tot eind 2006. Uitgemaakt wordt van een terugbetaalrate van 75%. Er is in 2004 een lening verstrekt van € 76.713 met een voorziening ten laste van het fonds van 25%.

Substichtingen

In de jaarrekening zijn tevens de inkomsten en uitgaven van 10 substichtingen opgenomen. Deze zijn alle in Gorinchem gevestigd en hebben hetzelfde bestuur als de hoofdstichting. Voor de omschrijving van de naam en doelstelling verwijzen wij naar bijlage 5.

Er is afgezien van het opmaken van een enkelvoudige jaarrekening van Woord en Daad, omdat de invloed van de (sub)stichtingen beperkt is op het totale resultaat.

Daarnaast wordt door het bestuur van Woord en Daad de Stichting De Bijbel In Elk Huis bestuurd. In de geconsolideerde jaarrekening zijn de cijfers van deze stichting meegenomen. Onderlinge rekening-courantverhoudingen zijn geëlimineerd.

Toelichting op de balans (bedragen x € 1,-)

Immateriële vaste activa

Per 31 december lopend jaar	8.755
Per 31 december vorig jaar	7.753

In 2005 is de website geheel vernieuwd. Afschrijving vindt plaats in drie jaar.

Boekwaarde 1-1-2005	7.753
Investering 2005	10.946
Afschrijving 2005	9.944
Boekwaarde 31-12-2005	8.755

Materiële vaste activa

Per 31 december lopend jaar	166.908
Per 31 december vorig jaar	169.759

	Inventaris	Auto
Boekwaarde 1-1-2005	161.684	8.075
Investering 2005	84.842	0
Afschrijving 2005	85.993	1.700
Boekwaarde 31-12-2005	160.533	6.375

In 2005 is de programmatuur voor de projectadministratie geheel vernieuwd. Ook zijn faciliteiten ontwikkeld voor thuiswerken en is de hardware uitgebreid. De afschrijving van hard- en software is 33,3% en van de overige inventaris 20%. De eerste investeringen in het kantoorgebouw na de verhuizing in 2002 worden in 10 jaar afgeschreven.

Voor de voorlichter is een Opel Astra uit 2001 aanwezig. Er wordt alleen een auto beschikbaar gesteld als hierdoor de kosten lager of gelijk zijn aan de kilometervergoeding.

Financiële vaste activa

Per 31 december lopend jaar	57.535
Per 31 december vorig jaar	57.535

Er is een lening verstrekt aan Linge Lethu voor de opstart van een MKB-bedrijf.

De lening bedraagt (ZAR 582.000)	76.713
Voorziening 25%	19.178
Vordering per saldo	57.535

Daarnaast zijn er projectuitgaven gedaan in de vorm van een lening voor € 546.017. Hiertegenover staat een voorziening voor hetzelfde bedrag. Doel is de eigen verant-

woordelijkheid van de partners te bevorderen of financieringsmiddelen te verstrekken voor investeringen in de sfeer van de overhead.

Goederenvoorraad

Per 31 december lopend jaar	97.415
Per 31 december vorig jaar	98.395

Goederenvoorraad per 31 december lopend jaar:

In magazijn in Gorinchem tegen inkoopprijs	3.422	
Voorziening voor incurant	855	2.567
Vorraden bij comités tegen gefactureerde inkoopprijs		43.707
Voorraad postzegels comité Gorinchem	51.141	
Totaal voorraad	97.415	

Vorderingen

Per 31 december lopend jaar	2.537.430
Per 31 december vorig jaar	1.793.862

Per 31 december nog te ontvangen:

Adoptiegelden (waarvan € 5.132 ouder dan 1 jaar)	226.720
Intrest 2005	186.603
Waarborgsommen	5.593
Voorschotten projectkosten	330.883
Nog te ontvangen legaten en erfenissen	530.365
Nog te ontvangen subsidies	1.031.188
Rekening-courant met Word and Deed Canada	54.057
Vooruitbetaalde kosten	6.835
Bijdragen Business Platform	60.000
Overige vorderingen	105.186
Totaal	2.537.430

Geldmiddelen

Per 31 december lopend jaar	11.353.158
Per 31 december vorig jaar	11.107.973

Geldmiddelen per 31 december lopend jaar:

Kasgelden incl. vreemde valuta	2.166
Banktegoeden incl. spaarrekening	10.960.807
Comités (kas, bank-, girotegoeden)	390.185
Totaal	11.353.158

De vreemde valuta wordt berekend tegen de koers per 31-12 van het jaar.

Eigen vermogen

Besteedbaar vermogen:

Per 31 december lopend jaar	1.325.932
Per 31 december vorig jaar	1.604.098

Stichtingskapitaal:

Betreft het ingelegde kapitaal van € 272 bij oprichting in 1973.

Bestemmingsfondsen	stand 1-1	mutaties	stand 31-12
Algemeen hulpverleningsfonds WD	259.765	-380.178	-120.413
Algemeen hulpverleningsfonds BIEH	-72.223	24.965	-47.258
Negatieve adoptiefondsen	-25.716	-79.953	-105.669
Continuïteitsreserve	1.442.000	157.000	1.599.000
Totaal vastgelegd vermogen	1.603.826	-278.166	1.325.660

Algemeen hulpverleningsfonds:

Het saldo is € 152.665 waarvan € 273.078 gebruikt wordt ter financiering van het fonds activa bedrijfsvoering.

Derhalve is er een tekort van € 120.413. Hiermee voldoet het fonds niet aan de norm van het bestuur van tussen 0 en 7,5% van de inkomsten. Het algemeen hulpverleningsfonds dient ter dekking van projectuitgaven van projecten waarvoor niet voldoende specifieke giften ontvangen zijn.

Het algemeen fonds van de BIEH is door het voordelig saldo minder negatief geworden.

Negatieve adoptiefondsen diverse organisaties:

Per 31 december van het verslagjaar waren er 5 fondsen met een negatief saldo van totaal € 105.669.

Continuïteitsreserve:

De continuïteitsreserve heeft een tweeledig doel nl.:

1. Het garanderen van liquiditeiten om de projectbetalingen steeds tijdig te kunnen verrichten.
2. Om bij een eventuele terugloop van de inkomsten een opvang te hebben voor de doorloop van organisatiekosten.

Op basis van de VFI richtlijn 'Reserves Goede Doelen' mag de reserve voor maximaal 1,5 maal de kosten van de werkorganisatie zijn. Woord en Daad kent een norm van 7,5% van de geraamde inkomsten van het volgende jaar. Dit is ongeveer de helft van de maximaal toegestane norm. In 2005 is een bedrag van € 157.000 toegevoegd.

Vastgelegd vermogen

Per 31 december lopend jaar	4.689.022
Per 31 december vorig jaar	5.445.533

Bestemmingsfondsen	stand 1-1	mutaties	stand 31-12
Positieve adoptiefondsen	928.036	21.100	949.136
Garantiefonds Oikocredit	480.822	250.000	730.822
Overige bestemmingsfondsen	3.760.768	-1.024.782	2.735.986
Fonds activa bedrijfsvoering	275.907	-2.829	273.078
Totaal vastgelegd vermogen	5.445.533	-756.511	4.689.022

Adoptiefondsen:

Per partner wordt een fonds aangehouden waarin de ontvangen adoptiegelden gestort worden en waaruit de projectbetalingen gedaan worden. Als het fonds meer bedraagt dan 2 maanden adoptiegeld wordt met de partner overlegd over de besteding.

Garantiefonds Oikocredit

Dit fond is bestemd voor opvang van de risico's van leningen voor opstart van MKB-bedrijven van Oikocredit.

Uitgegaan wordt van een terugbetaalrate van 75%. In de loop van 4 jaar wordt jaarlijks een bedrag van € 250.000 aan het fonds toegevoegd, deels uit de inkomsten van het Business Platform

en deels uit de subsidiegelden van Buitenlandse Zaken. In 2005 zijn er geen onttrekkingen geweest aan het fonds.

Overige bestemmingsfondsen

Giften met een specifieke bestemming worden gebruikt voor de betaling van de projectkosten. Voor zover de gelden nog niet besteed zijn worden zij in een bestemmingsfonds gestort. Ook giften waarvan het kapitaal in stand moet blijven en alleen de opbrengsten besteed mogen worden voor de hulpverlening worden in een fonds opgenomen. Per 31 december van het boekjaar zijn de volgende bestemmingsfondsen aanwezig:

Naam fonds	Proj.nr.	Bedrag	Afwikkeling
Kinderfonds Nelleke Regina	91.90.100	45.378	Alleen rente te besteden
Kinderfonds G.C. Woudenberg	91.90.099	1.350	Alleen rente te besteden
Special gifts	96.10.001	3.680	besteding in 2006
Bouw vakschool Ethiopië	81.82.005	148.920	zie opmerking 1)
Thema gezondheid	diverse	510.503	besteding in 2006
Thema water	diverse	155.768	besteding in 2006
Noodhulp zeebeving Azië	99.99.810	537.899	besteding in 2006
Noodhulp na orkaan Stan Guatemala	62.97.001	225.687	besteding in 2006
Noodhulp droogte Afrika	79.97.001	205.569	besteding in 2006
Noodhulp Haïti Cycloon Jeanne	21.97.004	131.172	besteding in 2006
Aardbeving Pakistan	99.99.820	116.774	besteding in 2006
Overig noodhulp	diverse	46.716	besteding in 2006
Partnerplan	90.90.909	403.874	besteding in 2006
Door te betalen giften Sudan	99.91.015	4.351	besteding in 2006
Inkomsten TMF	97.00.001/02	-5.416	besteding in 2006
Inkomsten PSO	97.00.020	16.984	besteding in 2006
Inkomsten Business Platform	diverse	186.777	besteding in 2006
Totaal		2.735.986	

1) de inkomsten van de actie van het RD voor deze school zijn deels al langer dan drie jaar geleden ontvangen. Door moeilijkheden met het verkrijgen van de eigendom voor de grond waarop de school gebouwd wordt heeft het project vertraging opgelopen. De gelden zullen echter voor het doel waarvoor ze gegeven zijn besteed worden.

Fonds activa bedrijfsvoering

Een deel van het algemeen fonds is vastgelegd in vaste activa en voorraden.

Schulden op lange termijn

Per 31 december lopend jaar	300.000
Per 31 december vorig jaar	337.000

Een deel van het project 16.79.006 Microkrediet-programma Bangladesh zal pas na 1 jaar uitgegeven worden.

Schulden op korte termijn

Per 31 december lopend jaar	7.906.247
Per 31 december vorig jaar	5.848.646

Verplichtingen per 31 december:

Projectverplichtingen kortlopend	6.708.193
Vooruitontvangen adoptiegelden	679.612
PSO nog te betalen kosten uitgezonden 2004/2005	176.500
Belastingdienst en sociale lasten	112.774
Reservering vakantiegeld	42.583
Geleende gelden o/g	20.107
Diverse schulden en nog te betalen kosten	166.478
Totaal schulden op korte termijn	7.906.247

Projectverplichtingen kortlopend:

De projecten waarvoor een verplichting openstaat van meer dan € 100.000 per 31 december zijn:

Noodhulpproject IREF India na tsunami	08.97.005	191.553
Wederopbouw Vanagiri India na tsunami	12.97.005	602.186
Inrichting school en kliniek AMG-India	11.82.008	177.856
Derde fase Noodhulp na tsunami Sri Lanka	17.97.004	621.150
Microkrediet programma Bangladesh	16.79.006	750.000
Bijgebouw ziekenhuis Khulna Bangladesh	16.83.001	102.315
Cycloonshelter project Bangladesh	16.97.014	213.551
Bouw school en day-care center Colombia	32.82.009	205.607
Uitbreiding 'God is love' school Colombia	32.82.013	315.226
Bouw VTC Colombia	32.82.017	202.654
Management van natuurlijke hulpbronnen BF	76.80.011	227.768
Bouw VTC Bobo Burkina Faso	76.82.004	431.281
Bouw vakschool en bovenbouw Ethiopië	81.82.005	118.332
Bouw Hope College Ethiopië	81.82.006	501.027
Bouw school Assosa Ethiopië	81.82.008	224.362
Verbetering veestapel na droogte Ethiopië	81.97.004	162.359
Projecten BIEH	diverse	34.349
Overige projecten	diverse	1.626.617
Totaal		6.708.193

Toelichting op de Staat van baten en lasten

(bedragen x € 1,-)

Baten

Baten uit eigen fondsenwerving

Werkelijk lopend jaar	17.742.578
Begroot lopend jaar	14.557.000
Baten vorig jaar	14.697.118

Ontvangen in het verslagjaar		Totaal
Particulieren:		
Huis-aan-huiscollecten	213.249	
Adoptiegelden	7.744.523	
Nalatenschappen	438.394	
Overige giften	7.389.953	
Giften BIEH	42.293	
Goederenwinst	46.234	15.874.646
Bedrijven:		
Inkomsten Business Platform	500.599	
Adoptiegelden	150.942	
Overige giften	1.265.195	1.916.736
Institutionele donoren:		
Acties van derden	1.513.077	
Subsidies overheden en anderen	4.276.138	5.789.215
Diversen		
Intrest		232.195
Totaal baten fondsenwerving		23.812.792
Verantwoord onder goederenwinst		-48.804
Verantwoord onder intrest		-232.195
Verantwoord onder subsidies overheden e.a.		-4.276.138
Verantwoord onder aandeel in acties derden		-1.513.077
Verantwoord onder baten eigen fondsenwerving		17.742.578

In totaal werden ruim 300.000 giften ontvangen.

Gemiddelde omvang van de giften:	Aantal giften	Omvang gift
Particulieren	297.572	53
Kerken	2.869	894
Scholen	3.480	145
Bedrijven	2.464	778
Institutionele donoren	140	42.161

Kosten eigen fondsenwerving

Werkelijk lopend jaar	784.959
Begroot lopend jaar	831.000
Kosten vorig jaar	810.905

Totale kosten:	
Directe kosten fondsenwerving	350.338
<u>Uitvoeringskosten (staat C)</u>	<u>434.621</u>
Totaal	784.959

De directe kosten fondsenwerving en voorlichting en bewustmaking bestaan deels uit gemengde kosten:

Hiervoor zijn verdeelsleutels opgesteld om een juiste toerekening te kunnen maken.

<i>Omschrijving</i>	<i>uitgaven</i>	<i>% fondsenwerving</i>	<i>% voorlichting en bewustmaking</i>
Kwartaalblad (oplage 65.000)	110.377	75	25
Grenzeloos (oplage 20.000)	52.739	0	100
Schoolmagazine (oplage 88.000)	13.099	0	100
Daadkracht (oplage 2.400)	16.454	50	50
Jaarverslagen	25.354	50	50
Kosten Business Platform	31.254	50	50
Kosten Comités	26.241	100	0
Jongerenbeleid	19.331	0	100
Advertenties	63.288	100	0
Kosten Happietaria	19.723	0	100
Mailingen	46.581	100	0
Kosten website	20.913	75	25
Diverse kosten fondsenwerving	82.176	100	0
Diverse kosten voorlichting en bewustmaking	20.114	0	100
Kosten BIEH	1.323	100	0
Totale kosten	548.967		
Inkomsten:			
Sponsoring advertenties	1.770	100	0
NCDO-subsidie symposium bedrijven 2004	21.390	0	100
NCDO-subsidie Werelddag	2.500	100	0
PSO-bijdrage Jongerenbeleid	5.000	0	100
Totale inkomsten	30.660		

De kosten zijn per saldo € 518.307 en worden als volgt verdeeld:

Kosten fondsenwerving	350.338
Kosten voorlichting en bewustmaking	167.969

Resultaat goederenverkoop

Werkelijk lopend jaar	46.655
Begroot lopend jaar	49.000
Baten vorig jaar	46.234

Omzet goederenverkoop	85.085
Inkoopwaarde verkoop	36.281
Brutowinst	48.804
Vracht en portikosten	13
Kosten eigen organisatie	2.136
	2.149
Nettowinst	46.655

Aandeel in acties derden

Werkelijk lopend jaar	1.513.077
Begroot lopend jaar	300.000
Baten vorig jaar	186.633

In het boekjaar werd ontvangen van:	
Dep. Bijzondere Noden Ger. Gemeente	29.992
Kerkinactie	500.000
EO-Metterdaad	628.778
RD/Draagt Elkanders Lasten	141.000
Leprastichting	7.496
Diaconaal bureau CGK	5.134
Dep. Ger. Gem. in Ned.	64.200
Happy Gift (Happietaria)	131.490
Stichting KOOK	4.987
Totaal	1.513.077

Subsidies overheden en anderen

Werkelijk lopend jaar	4.159.916
Begroot lopend jaar	5.524.000
Baten vorig jaar	4.100.388

In het boekjaar werd ontvangen van:	Projectbijdrage	Kostenvergoeding	Totaal
Prisma (ICCO verdubbelingsregeling)	1.392.135	112.876	1.505.011
Bijdrage Woord en Daad publieksgelden	<u>564.370</u>	<u>60.201</u>	<u>624.571</u>
Netto ontvangen	827.765	52.675	880.440
Buitenlandse Zaken:			
TMF-subsidie reeds ontvangen	2.186.190	0	2.186.190
TMF-subsidie nog te ontvangen	592.203	0	592.203
PSO-bijdrage capaciteitsopbouw	368.181	0	368.181
Overheidssubsidies via comités	<u>249.124</u>	0	<u>249.124</u>
Totaal ontvangen	4.223.463	52.675	4.276.138
Organisatiekosten			<u>116.222</u>
Netto verantwoord			4.159.916

Resultaat beleggingen

Werkelijk lopend jaar	232.195
Begroot lopend jaar	100.000
Baten vorig jaar	152.228

Ontvangen rente in het boekjaar	232.005
Voordelig koersverschil	<u>190</u>
Totaal resultaat beleggingen	232.195

Bij een gemiddeld saldo van € 10.180.000 is de rente 2,3%.

Lasten

Voorlichting/bewustmaking

Werkelijk lopend jaar	398.244
Begroot lopend jaar	381.000
Lasten vorig jaar	282.373

Totale kosten:	
Directe kosten voorlichting en bewustmaking	167.969
Uitvoeringskosten (staat C)	<u>230.275</u>
Totaal	398.244

Zie de toelichting bij de kosten fondsenwerving.

Structurele hulp:

Werkelijk lopend jaar	18.249.933
Begroot lopend jaar	18.287.000
Lasten vorig jaar	15.150.745

Zie bijlage 1 en 2. Bijlage 1 is inclusief noodhulp.	
Kosten structurele hulpverlening	17.394.149
Uitvoeringskosten in Nederland	<u>855.784</u>
Totaal	18.249.933

Als lasten in het betreffende boekjaar worden de betalingen ten laste van de fondsen en de aangegane verplichtingen (reserveringen) verantwoord.

Noodhulp

Werkelijk lopend jaar	5.295.962
Begroot lopend jaar	1.800.000
Lasten vorig jaar	1.446.789

Uitgegeven voor noodhulp:	
Uitgaven noodhulp na tsunami	4.306.107
Overige noodhulpprojecten	<u>989.855</u>
Totaal	5.295.962

Vastgesteld te Gorinchem in de vergadering van 28 maart 2006,

De penningmeester, Bestuurslid,
J. Plaisier R.A. ds. H.H. Klomp

Bijlage 1 Bestemmingsfondsen

Naar programma's						
	code	Fonds per 1-1-2005	Ontvangsten 2005	Bestedingen 2005	Overboeking 2005	Fonds per 31-12-2005
Basisvoorzieningen	50/59	1.038.618	2.585.871	2.513.781	-279.632	831.076
Adoptieprojecten (incl.ged.A+I)	10	902.320	7.105.919	7.007.065	-157.707	843.467
Overig onderwijs	20/39	274.743	1.134.790	3.642.225	2.283.101	50.409
Arbeid en inkomen	40/49	803.947	2.454.894	4.357.536	1.083.694	-15.001
Garantiefonds Oikocredit		480.822	0	0	250.000	730.822
Noodhulp	61/62	1.084.670	5.381.191	5.297.845	95.801	1.263.817
BLEH projecten		0	17.540	13.116	-4.424	0
Diversen	ov.	558.790	1.100.712	382.429	-671.388	605.685
Totaal bestemmingsfondsen		5.143.910	19.780.917	23.213.997	2.599.445	4.310.275

Opmerking: sommige projecten vallen onder meerdere programma's.

Naar landen						
		Fonds per 1-1-2005	Ontvangsten 2005	Bestedingen 2005	Overboeking 2005	Fonds per 31-12-2005
Azië						
India		302.649	2.464.550	6.337.265	3.733.696	163.630
Bangladesh		78.057	735.166	1.858.838	1.115.980	70.365
Sri Lanka		94.711	317.227	1.848.359	1.520.326	83.905
Filippijnen		251.398	485.845	983.257	487.801	241.787
Thailand		6.674	169.367	133.937	-36.804	5.300
Overige landen		71.307	2.533	80.756	11.680	4.764
Totaal Azië		804.796	4.174.688	11.242.412	6.832.679	569.751
Afrika						
Zuid-Afrika		36.415	341.974	625.118	315.994	69.265
Burkina Faso		26.268	1.033.986	1.603.240	640.709	97.723
Botswana		0	19.171	13.271	-5.900	0
Zambia		343.927	53.320	181.087	-10.591	205.569
Angola		0	34.527	24.366	-10.161	0
Ethiopië		510.913	441.560	529.619	-127.041	295.813
Liberia		32.586	3.385	20.882	0	15.089
Siere Leone		0	184	76.850	76.666	0
Tsjaad		0	6.588	195.199	188.611	0
Diversen		0	0	1.387	1.387	0
Totaal Afrika		950.109	1.934.695	3.271.019	1.069.674	683.459
Midden- en Zuid-Amerika						
Haïti		374.049	1.688.448	2.918.027	1.148.822	293.292
Colombia		42.268	1.121.986	2.780.943	1.621.431	4.742
Guatemala/Honduras		14.310	1.632.566	1.813.589	436.579	269.866
Nicaragua		0	4.711	187.718	183.007	0
Totaal Midden- en Zuid-Amerika		430.627	4.447.711	7.700.277	3.389.839	567.900
Diversen						
Garantiefonds Oikocredit		480.822	0	0	250.000	730.822
Inkomsten TMF/PSO		725.326	3.131.193	445.785	-3.399.166	11.568
Substichtingen		0	347.277	0	-347.277	0
Inkomsten tsunami algemeen		424.938	4.306.118	0	-4.193.158	537.898
BLEH projecten		0	17.540	13.116	-4.424	0
Overige fondsen		1.327.292	1.421.695	541.388	-998.722	1.208.877
Totaal diversen		2.958.378	9.223.823	1.000.289	-8.692.747	2.489.165
Totaal bestemmingsfondsen		5.143.910	19.780.917	23.213.997	2.599.445	4.310.275

NB: de bestedingen zijn incl. € 445.785 kosten monitoring programma's Arbeid en inkomen en Basisvoorzieningen en € 78.100 kosten kennisfunctie.

In deze bijlage zijn alle bestemmingsfondsen opgenomen, exclusief het algemeen hulpverleningsfonds, de continuïteitsreserve en het fonds activa bedrijfsvoering.

Bijlage 2 Vergelijking adoptiebudgetten (cumulatief)

Organisatie	Saldo fonds	Totaal lopend jaar		Saldo	in proc.	Saldo fonds
	per 1-1	Betaald	Ontvangen			per 31-12
	€	€	€	€		€
IREF India	17.776	261.903	248.407	-13.496	-5,15	4.280
Count India	-7.750	152.243	136.407	-15.836	-10,40	-23.586
AMG-India	240.607	1.130.501	1.098.542	-31.959	-2,83	208.648
Word & Deed-India	-8.644	469.121	431.366	-37.755	-8,05	-46.399
HBI India	-442	27.906	26.912	-994	-3,56	-1.436
CSS Bangladesh	31.018	148.229	187.576	39.348	26,55	70.365
Word & Deed Lanka	94.711	195.480	184.675	-10.804	-5,53	83.905
AMG-Philippines	251.398	455.496	445.885	-9.612	-2,11	241.787
AMG-Thailand	6.674	84.318	82.944	-1.374	-1,63	5.300
P&A Haïti	162.338	1.130.556	1.130.338	-218	-0,02	162.120
AMG Guatemala	14.310	1.331.883	1.361.753	29.870	2,24	44.180
Mfesane Zuid-Afrika	-8.880	19.072	17.030	-2.042	-10,71	-10.922
Credo Burkina Faso	17.270	751.044	710.446	-40.597	-5,41	-23.327
Hope Enterprises Ethiopië	91.933	286.855	323.474	36.618	12,77	128.551
Totaal	902.319	6.444.607	6.385.755	-58.852	-0,91	843.467

Bijlage 3 Model C Toelichting op de uitvoeringskosten

Verdeling uitvoeringskosten naar bestemming:

Kostensoort	Kostendragers:					Totaal dit boekjaar	Begroot boekjaar	Vorig boekjaar
	Doelstelling (structurele kosten)	Doelstelling (voorl./bew.m.)	Eigen Fondsen-werving	Inst. fondsen-werving	Verkoop goederen			
Salarissen en sociale lasten	507.280	140.206	272.723	68.802	1.338	990.348	1.054.611	871.147
Pensioenlasten	74.372	16.904	33.860	9.088	150	134.373	130.664	116.035
Overige personeelskosten	24.811	9.277	17.683	3.061	51	54.885	23.507	48.390
Reis- en verblijfkosten	19.368	10.053	17.294	3.812	63	50.590	70.250	46.209
Subtotaal personeelskosten	625.831	176.440	341.560	84.763	1.602	1.230.196	1.279.032	1.081.781
Rechtstreeks op projectkosten	78.100					78.100		0
Bijdrage derden in personeelskosten		0	0	0	0	652	37.492	0
Te verdelen personeelskosten	547.731	176.440	341.560	84.763	1.602	1.151.444	1.241.540	1.081.781
Huisvestingskosten	45.240	14.582	28.201	7.005	132	95.160	89.078	90.250
Kantoorkosten	85.665	27.425	52.270	13.175	248	178.783	165.180	135.746
Bestuur/afd. e.d.	2.344	755	824	205	4	4.132	7.000	4.360
Kosten monitoring en evaluatie	84.950	0	0	0	0	84.950	98.000	70.101
Overige algemene kosten	11.754	11.073	11.766	11.074	63	45.830	37.000	41.327
Totaal uitvoeringskosten	777.684	230.275	434.621	116.222	2.149	1.560.299	1.637.798	1.423.565
Rechtstreeks op projecten	78.100					78.100	125.105	
Totaal organisatiekosten	855.784	230.275	434.621	116.222	2.149	1.638.399	1.762.798	1.423.565
Gemiddeld aantal personeelsleden (fte)						25,06	25,19	21,18
Totaal bezoldigde bestuurders en toezichhouders						0,00	0,00	0,00
Leningen, voorschotten en garanties verstrekt aan bestuurders en toezichhouders						0,00	0,00	0,00

Toelichting uitvoeringskosten

	Lopend boekjaar	Begroot boekjaar	Vorig boekjaar
Huisvestingskosten			
Huur	62.245	66.038	67.330
Overige kosten	32.915	23.040	22.920
Totaal huisvestingskosten	95.160	89.078	90.250
Kantoorkosten			
Kantoorbenodigdheden en drukwerk	45.450	42.600	36.710
Afschrijving inventaris	85.993	92.680	70.340
Overige kantoorkosten	52.774	39.400	35.481
Bijdragen derden in kantoorkosten	-5.434	-9.500	-5.785
Totaal kantoorkosten	178.783	165.180	136.746
De huisvesting- en kantoorkosten worden toegerekend in verhouding tot de salariskosten.			
Kosten bestuur			
Reiskosten	1.325	2.800	1.601
Overige kosten	2.807	4.200	2.759
Totaal kosten bestuur/afd. e.d.	4.132	7.000	4.360
De kosten worden voor 75% toegerekend aan de Doelstelling en voor 25% aan de Fondsenwerving.			
Kosten monitoring en evaluatie			
Reguliere werkbezoeken	75.494	83.600	61.015
Financiële werkbezoeken	9.456	14.400	9.086
Totaal overige algemene kosten	84.950	98.000	70.101
De kosten worden toegerekend aan de Doelstelling.			
Overige algemene kosten			
Externe controle	12.833	10.000	13.132
Samenwerkingsverbanden (Prisma/EU-Cord/Partos)	22.249	16.800	19.387
Overige kosten	10.748	10.200	8.808
Totaal overige algemene kosten	45.830	37.000	41.327
De kosten worden na aftrek van € 150 voor goederenverkoop gelijkmatig verdeeld over de overige posten.			
Verdeling personeelskosten			
Salarissen en sociale lasten	990.348	1.054.611	871.147
Pensioenlasten	134.373	130.664	116.035
Overige personeelskosten	54.885	23.507	48.390
Reis- en verblijfkosten	50.590	70.250	46.209
Totaal personeelskosten	1.220.196	1.279.032	1.081.781
Aantal fte	25,06		
Gemiddelde kosten per fte	49.090		

Totaal boekjaar	
Kosten directie:	
Brutosalaris (BBRA schaal 15 regel 8)	81.958
Sociale lasten	3.755
Pensioenlasten	8.160
Reis en verblijfkosten	3.090
Overige personeelskosten	3.437
Totale werkgeverslasten directeur	100.400
Bijdrage Prisma (nevenfunctie 0,25 fte)	-26.722
Lasten voor Woord en Daad	73.678

De verdeling van de salariskosten over de kostendragers vindt plaats op basis van de gemiddelde tijdsbesteding.

Bijlage 4 Berekening kostenpercentage voor de totale organisatie

	Lopend boekjaar	Begroot boekjaar	Voorgaand boekjaar
Totaal inkomsten Woord en Daad	Bedrag x € 1.000	Bedrag x € 1.000	Bedrag x € 1.000
Baten eigen fondsenwerving:			
Kinderadoptie	7.895	8.064	7.760
Fondsinkomsten	9.847	6.493	6.936
Subtotaal baten eigen fondsenwerving	17.742	14.557	14.696
Overige baten:			
Nettowinst goederen	49	50	46
Aandeel in acties derden	1.513	300	187
Subsidies overheden en anderen	4.276	5.643	4.214
Resultaat beleggingen	233	100	153
Subtotaal ontvangen door Woord en Daad	23.813	20.650	19.296
Rechtstreeks door de partners ontvangen:			
Diverse partners: uitgezonden via PSO	0	0	0
Totaal inkomsten	23.813	20.650	19.296
Organisatiekosten:			
Personeelskosten	1.231	1.255	1.082
Huisvestingskosten	96	89	91
Kantoorkosten	178	165	135
Kosten bestuur, afd. e.d.	4	7	4
Monitoring en evaluatie	85	98	70
Overige algemene kosten	46	37	42
Subtotaal	1.640	1.651	1.424
Directe kosten Fondsenwerving/bewustmaking	518	540	542
Totaal organisatiekosten	2.158	2.191	1.966
Waarvan kosten kennisfunctie	78	125	
Overige kosten (overhead)	2.080	2.066	
Overige kosten (norm 10% van de inkomsten)	2.381	2.075	1.923
Werkelijke kosten	2.080	2.066	1.960
in procenten	8,73	10,00	10,19
Kosten kennisfunctie (norm 2005 max.1,3% inkomsten)	310	268	
Werkelijke kosten	78	125	
in procenten	0,33	0,61	

Bijlage 5 Substichtingen

Naast de hoofdstichting zijn er een aantal substichtingen opgericht die elk een deel van het werkterrein van Woord en Daad bestrijken. Hiermee wordt bereikt dat het schenkingsrecht beperkt blijft.

Het betreft de volgende stichtingen:

Naam:

St. Woord en Daad Water

St. Woord en Daad Bijbels en geestelijke lectuur

St. Woord en Daad Kindertehuizen

St. Woord en Daad Voedselhulp

St. Woord en Daad Noodhulp

St. Woord en Daad Scholenbouw

St. Woord en Daad Landbouwwerk

St. Woord en Daad Werkgelegenheid

St. Woord en Daad Medisch werk

St. Woord en Daad Onderwijs

Doelstelling:

Verstrekken van hulp in de vorm van toegankelijk maken van water

Verstrekken van bijbels en geestelijke lectuur

Verstrekken van hulp aan kindertehuizen

Verstrekken van voedselhulp

Verstrekken van noodhulp

Verstrekken van hulp in de vorm van scholenbouw

Verstrekken van landbouwkundige hulp

Verstrekken van hulp in de vorm van toegankelijk maken van betaalde arbeid

Verstrekken van medische hulp

Verstrekken van onderwijskundige hulp

De jaarrekeningen van deze stichtingen zijn als bijlage bij deze jaarrekening opgenomen.

De cijfers van de substichtingen zijn geconsolideerd in de jaarrekening van de hoofdstichting.

Bijlage 6 Verschillen analyse begroting en rekening 2005

Baten

Baten uit eigen fondsenwerving

Totaal rekening	17.742.578
Totaal begroting	14.557.000
Vershil	3.374.521

De verschillen zijn ontstaan door de volgende afwijkingen:

	werkelijk	begroot	verschil
Adoptie	7.895.465	8.064.000	-168.535
Overige giften regulier	5.106.717	4.356.866	749.851
Overige giften noodhulp	4.698.103	2.000.000	2.698.103
Giften BIEH	42.293	136.134	-93.841
Totaal	17.742.578	14.557.000	3.185.578

Het grote verschil met de begroting is ontstaan door de vele inkomsten voor de tsunami begin 2005.

Dit heeft echter nauwelijks geleid tot een vermindering van de andere inkomsten. Wel bleven de aanmeldingen voor de kinderadoptie achter bij de verwachting.

Kosten eigen fondsenwerving

Totaal rekening	784.959
Totaal begroting	831.000
Vershil	-46.041

Het positieve verschil is ontstaan door een nagekomen subsidie voor het symposium (€ 21.000) en door lagere uitgaven voor advertentiekosten (-€ 38.000).

Resultaat verkopen artikelen

Totaal rekening	46.655
Totaal begroting	49.000
Vershil	-2.345

De omzet was hoger dan in 2004, maar de kosten van de kerstkaarten waren eveneens hoger, waardoor per saldo de winst vrijwel gelijk bleef.

Aandeel in acties derden

Totaal rekening	1.513.077
Totaal begroting	300.000
Vershil	1.024.134

De grote stijging heeft alles te maken met de extra inkomsten na de tsunami. Via Kerkinactie, EO-Metterdaad en de Gereformeerde Gemeente in Nederland werd ruim € 1 miljoen extra ontvangen.

Subsidies overheden en anderen

Totaal rekening	4.159.916
Totaal begroting	5.524.000
Verschil	-1.364.084

Het is niet gelukt de in de begroting opgenomen vrije ruimte van € 950.000 in te vullen. Wel moet bij de beoordeling van deze post eveneens gekeken worden naar de inkomsten uit acties van derden. Totaal waren de inkomsten dan vrijwel gelijk aan de begroting.

Van het NCDO werden wel de geplande toezeggingen ontvangen. Omdat echter de inkomsten pas na afloop van de acties ontvangen worden hebben deze nog niet het volle effect op deze post gehad. De overige subsidies zijn volgens plan binnengekomen.

Resultaat beleggingen

Totaal rekening	232.195
Totaal begroting	100.000
Verschil	132.195

De hogere rente is enerzijds een gevolg van de hoge buffer aan liquiditeiten en anderzijds van een actiever beleid ten aanzien van het beleggen van de gelden. Zo zijn met de bestaande banken aanvullende afspraken gemaakt over hogere tarieven op spaartegoeden. Mede hierdoor kon het rendement omhoog gebracht worden naar ongeveer 2,3%. Dit is 0,3% hoger dan in 2004.

Bestedingen

Voorlichting en bewustmaking

Totaal rekening	398.244
Totaal begroting	381.000
Verschil	17.244

De kosten zijn vrijwel gelijk aan de begroting.

Structurele hulp

Totaal rekening	18.320.393
Totaal begroting	18.287.000
Verschil	33.393

In 2005 was er een nadelig koersverschil van ongeveer € 900.000. Daar stond tegenover dat er van afgewikkelde projecten uit voorgaande jaren een bedrag van bijna € 200.000 terugontvangen werd. Per programma waren de verschillen als volgt: Onderwijs + € 330.000, Arbeid en Inkomens -/€ 220.000, Basisvoorzieningen -/€ 210.000. De kosten van monitoring en evaluatie waren bijna € 100.000 lager dan begroot. Ook de uitgaven voor de 'kennisfunctie' waren lager (€ 50.000).

Noodhulp

Totaal rekening	5.295.962
Totaal begroting	1.800.000
Verschil	3.495.962

Het verschil is geheel toe te schrijven aan de extra hulp na de tsunami.

ACCOUNTANTSVERKLARING

Opdracht

Wij hebben de in deze publicatie opgenomen jaarrekening 2005 van de Stichting Reformatorische Hulpactie Woord en Daad te Gorinchem, gecontroleerd. De jaarrekening is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het bestuur van de stichting. Het is onze verantwoordelijkheid een accountantsverklaring inzake de jaarrekening te verstrekken.

Werkzaamheden

Onze controle is verricht overeenkomstig in Nederland algemeen aanvaarde richtlijnen met betrekking tot controleopdrachten. Volgens deze richtlijnen dient onze controle zodanig te worden gepland en uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen onjuistheden van materieel belang bevat. Een controle omvat onder meer een onderzoek door middel van deelwaarnemingen van informatie ter onderbouwing van de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. Tevens omvat een controle een beoordeling van de grondslagen voor financiële verslaggeving die bij het opmaken van de jaarrekening zijn toegepast en van belangrijke schattingen die het bestuur van de stichting daarbij heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening. Wij zijn van mening dat onze controle een ceugdelijke grondslag vormt voor ons oordeel.

Oordeel

Wij zijn van oordeel dat de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de grootte en de samenstelling van het vermogen op 31 december 2005 en van de baten en lasten over 2005 in overeenstemming met in Nederland algemeen aanvaarde grondslagen voor financiële verslaggeving en voldoet aan de bepalingen inzake de jaarrekening zoals opgenomen in de "Richtlijn Verslaggeving Fondsenwervende Instellingen".

Tevens zijn wij nagegaan dat het bestuursverslag voorzover wij dat kunnen beoordelen verenigbaar is met de jaarrekening.

Veenendaal, 28 maart 2006

ROZA ACCOUNTANTS

R. van de Geest RA

Begroting 2006

Begroting (* 1000 Euro)	
Inkomsten:	
Eigen fondsenwerving:	
Adoptieprogramma particulieren	7.960
Overige giften particulieren	4.875
Goederenwinst	50
Bijdragen bedrijven	2.000
Institutionele fondsen	250
Subtotaal eigen fondsenwerving	15.135
Institutionele Fondsenwerving:	
Subsidies overheden e.a.+acties derden:	
Prisma (brutobijdrage ICCO)	1.859
Bijdrage aan ICCO via Prisma	620
Nettobijdrage Prisma	1.239
NCDO	600
PSO	400
Europese Unie nieuwe aanvragen	0
BuZa TMF-aanvraag	2.699
Acties van derden	265
Diverse institutionele donoren overig	747
Subtotaal institutionele donoren	5.950
Intrest	240
Totaal inkomsten	21.325
Uitgaven:	
Programmakosten:	
Programma Basisvoorzieningen	2.911
Programma Onderwijs	10.579
Programma Arbeid en Inkomen	6.176
Programma Humanitaire Hulpverlening	2.000
Programma Lobby & Advocacy	500
Overige programma's	120
Af: kosten WD kennisfunctie	-424
Subtotaal incl.overhead partners	21.862
Kosten WD kennisfunctie (2%)	424
Subtotaal incl.kennisfunctie WD	22.286
Overhead Woord en Daad:	
Toerekening aan programma's (6% kosten)	1.338
Overige overheadkosten	795
Subtotaal overhead (10%)	2.133
Totaal uitgaven	24.419
Saldo (eigen vermogen, bestemmingsreserves)	-3.094

Meerjarenbegroting 2006 t/m 2009

(* 1000 Euro)	Meerjarenbegroting			
	2006	2007	2008	2009
Inkomsten:				
Eigen fondsenwerving:				
Adoptieprogramma particulieren	7.960	8.195	8.370	8.545
Overige giften particulieren	4.875	5.606	6.447	7.414
Goederenwinst	50	50	50	50
Giften bedrijven (inclusief adoptie)	2.000	2.328	2.794	3.352
Institutionele donoren (eigen fondsenwerving)	250	300	360	432
Subtotaal eigen fondsenwerving	15.135	16.479	18.021	19.793
Institutionele Fondsenwerving:				
Subsidies overheden e.a.:	5.685	7.145	8.574	10.289
Aandeel in acties derden	265	318	382	458
Subtotaal Institutionele Fondsenwerving	5.950	7.463	8.956	10.747
Intrest	240	265	295	325
Totaal inkomsten	21.325	24.207	27.272	30.865
Uitgaven:				
Programmakosten:				
Programma Basisvoorzieningen	2.911	3.000	3.333	3.666
Programma Onderwijs	10.579	11.000	12.333	13.666
Programma Arbeid en Inkomen	6.176	5.000	5.833	6.890
Programma Noodhulp	2.000	2.000	2.000	2.000
Programma Lobby & Advocacy	500	605	677	749
Overige programma's	120	182	203	224
Af: kosten Woord en Daad kennisfunctie	-424	-475	-525	-600
Subtotaal incl. overhead partners	21.862	21.312	23.854	26.595
Kosten WD kennisfunctie	424	475	525	600
Subtotaal incl. kennisfunctie Woord en Daad	22.286	21.787	24.379	27.195
Overhead Woord en Daad:				
Toerekening aan programma's (6%)	1.338	1.307	1.463	1.632
Overige overheadkosten	795	1.081	1.064	1.247
Subtotaal overhead	2.133	2.388	2.527	2.879
Totaal uitgaven	24.419	24.175	26.906	30.074
Saldo (eigen vermogen, bestemmingsreserves)	-3.094	32	366	791

Bestuur

Naam	Nevenfuncties	Jaar 1e verkiezing	Eerstvolgende verkiezing	Aftredend/ Herkiesbaar
Ds. M.A. van den Berg Voorzitter Julianalaan 17 2712 CB ZOETERMEER 079-3163712	Predikant	1987	2008	Aftredend - Einde bestuurstermijn
Dr. R. Bisschop Secretaris Pr. Bernhardlaan 24 3901 CC VEENENDAAL 0318-522691	Conrector scholengemeenschap	1998	2006	Aftredend - Herkiesbaar
J. Plaisier R.A. Penningmeester Abbekesdoel 12 2971 VA BLESKENS GRAAF 0184-691084	Register Accountant	1987	2009	Aftredend - Einde bestuurstermijn
Mr. drs. D. Vergunst Alg. adjunct	Rechter	1993	2009	Aftredend - Einde bestuurstermijn

Leden

Dr. D.J. Bac Schokker 36 2991 DJ BARENDRECHT 0180-624418	Internist en tropisch arts	1987	2006	Aftredend - Einde bestuurstermijn
Dr. ir. R.A. Jongeneel Crocusstraat 5 6666 AS HETEREN 026-4743582	Universitair docent landbouweconomie en internationale handel	2002	2006	Aftredend - Herkiesbaar
Ds. H.H. Klomp Nieuweweg Noord 302-F 3905 LX VEENENDAAL 0318-507781	Predikant	1986	2008	Aftredend - Einde bestuurstermijn
Drs. M. van de Lagemaat-Maaskant Leverkruid 2 3903 ES VEENENDAAL 0318-692023	Docente Frans/ decaan vwo	2003	2007	Aftredend - Herkiesbaar
Dr. ir. G. Nooteboom Krusemanstraat 32 6717 MV EDE 0318-652814	Onderzoeker en univer- sitair docent antropologie en ontwikkelingsstudies	2003	2007	Aftredend - Herkiesbaar

Op het kantoor werken 41 medewerkers, die 29,825 fulltime equivalenten (fte) vervullen. De algemene leiding berust bij de directeur, de heer ir. J. Lock.

Bijlage 2

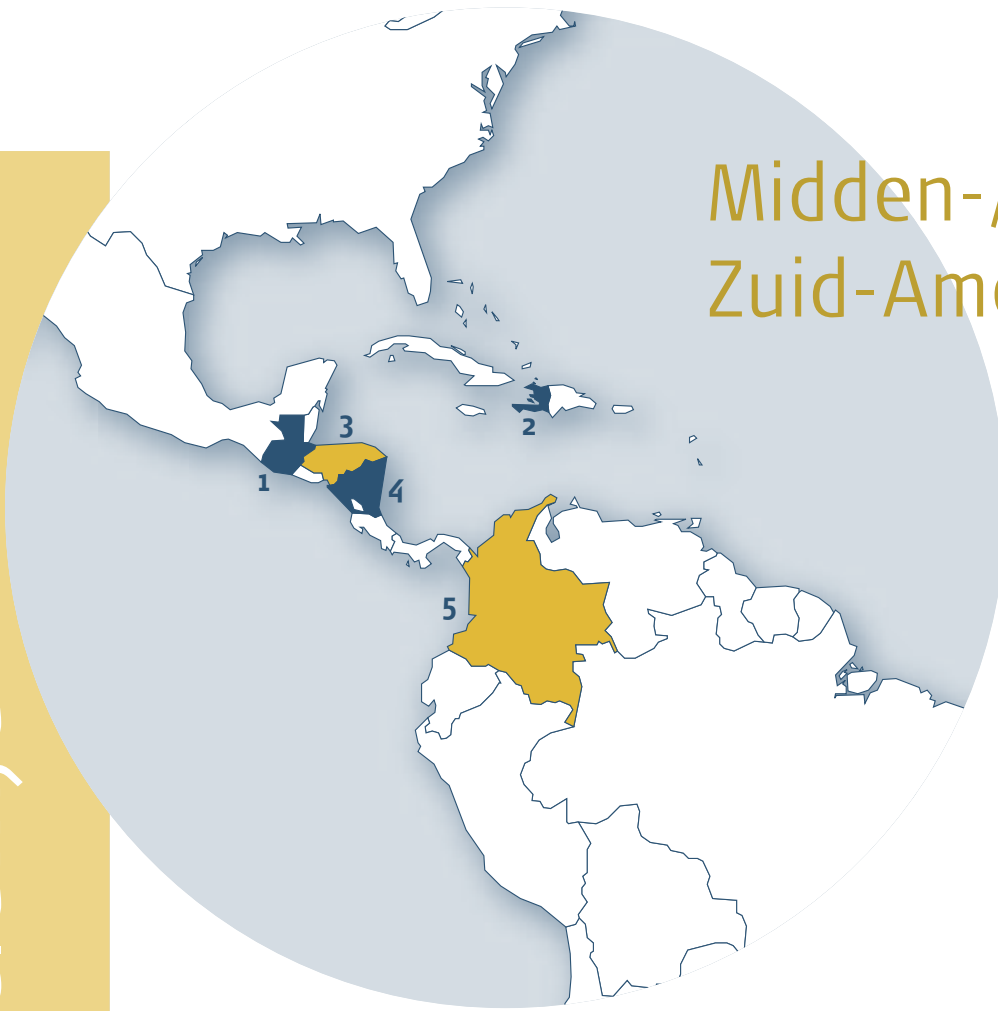
Personeel Woord en Daad

		fte
<i>Directie</i>		
Ir. Jan Lock	Directeur	1
Harmke van Ooijen-Oomen	Secr. Directie	0,8
Florence Goossens-de Groot	Secr. Directie en Projecten en Programma's	0,325
Engelien Willemsen	Secr. Directie en Projecten en Programma's	0,6
Anita Vogelezang-de Lijster	Medewerker Kwaliteitsbeheer	0,1625
<i>Bedrijfsomtwikkeling</i>		
Gert Wiggelinkhuijsen	MKB-coördinator	1
<i>Projecten en Programma's</i>		
Ir. Leen Stok	Afdelingshoofd	0,9
Hilda de Vries	Hoofd Financiële Adoptie; medew. Onderwijs-gerelateerde Projecten en Programma's	1
Drs. Ditteke den Hartog-Geluk	Medewerker Arbeid en Inkomen	0,8
Ir. Luuk van Schothorst	Medewerker Basisvoorzieningen	1
Ir. Wouter Rijneveld	Medewerker Basisvoorzieningen	0,9
Dr. Jos de Kock	Medewerker Onderwijs	0,4
Drs. Gertie Gijsbertsen-Blaauwendraad	Medewerker Onderwijs	0,6
Drs. Marika de Kloe	Medewerker Onderwijs	1
Drs. Arnold van Willigen	Medewerker Projecten en Programma's	0,2
Eveline Baars	Secr. Projecten en Programma's	1
Janneke Bulten-van der Weijden	Medewerker Financiële Adoptie	0,8
Mija den Hartog-van Westerveld	Medewerker Financiële Adoptie	0,8
Heleen den Breems-de Pater	Medewerker Financiële Adoptie	0,6
Leneke Meijdam	Medewerker Financiële Adoptie	0,4
<i>Financiële administratie</i>		
Geurt Versteeg	Afdelingshoofd	1
Drs. Arnold van Willigen	Medewerker	0,8
Peter Zegers	Medewerker	1
Leneke Meijdam	Medewerker	0,5
Marco Jan Bax	Medewerker Human Resources Management	0,2
<i>Institutionele Fondsen</i>		
Drs. Dicky Voordijk-Nieuwenhuis	Afdelingshoofd	0,9
Drs. Pascal Ooms	Medewerker	0,8
Engelien Willemsen	Secr. Institutionele Fondsen	0,4
<i>Bedrijven</i>		
Wim Hasselman	Afdelingshoofd	1
Mariëlle Weerheim	Medewerker	1
Cor Schaap	Medewerker	0,25
<i>Fondsenwerving Particulieren en Communicatie</i>		
Rina Molenaar	Afdelingshoofd	1
Henk de Pater	Fondsenwerver (vrijwillig)	0,4
Karin Prins	Secr. Fondsenwerving Particulieren en Communicatie	1
<i>Ondersteuning Fondsenwerving en Communicatie</i>		
Christine Plaisier	Office Manager	0,9
Frieda Roeleveld	Office Assistent	0,9
Jolanda van Helden-Anker	Telefoniste/receptioniste	0,6
Ellen Snoek-de Vreugd	Telefoniste/receptioniste	0,4
Ruchama Bom	Medewerker PR/Adoptie	0,3375
Lia de Jong	Huishoudelijk medewerker	0,25
Joke Bevelander	Redactiesecretaris	0,9
Willemien Vos	Secretaresse Bedrijven	1

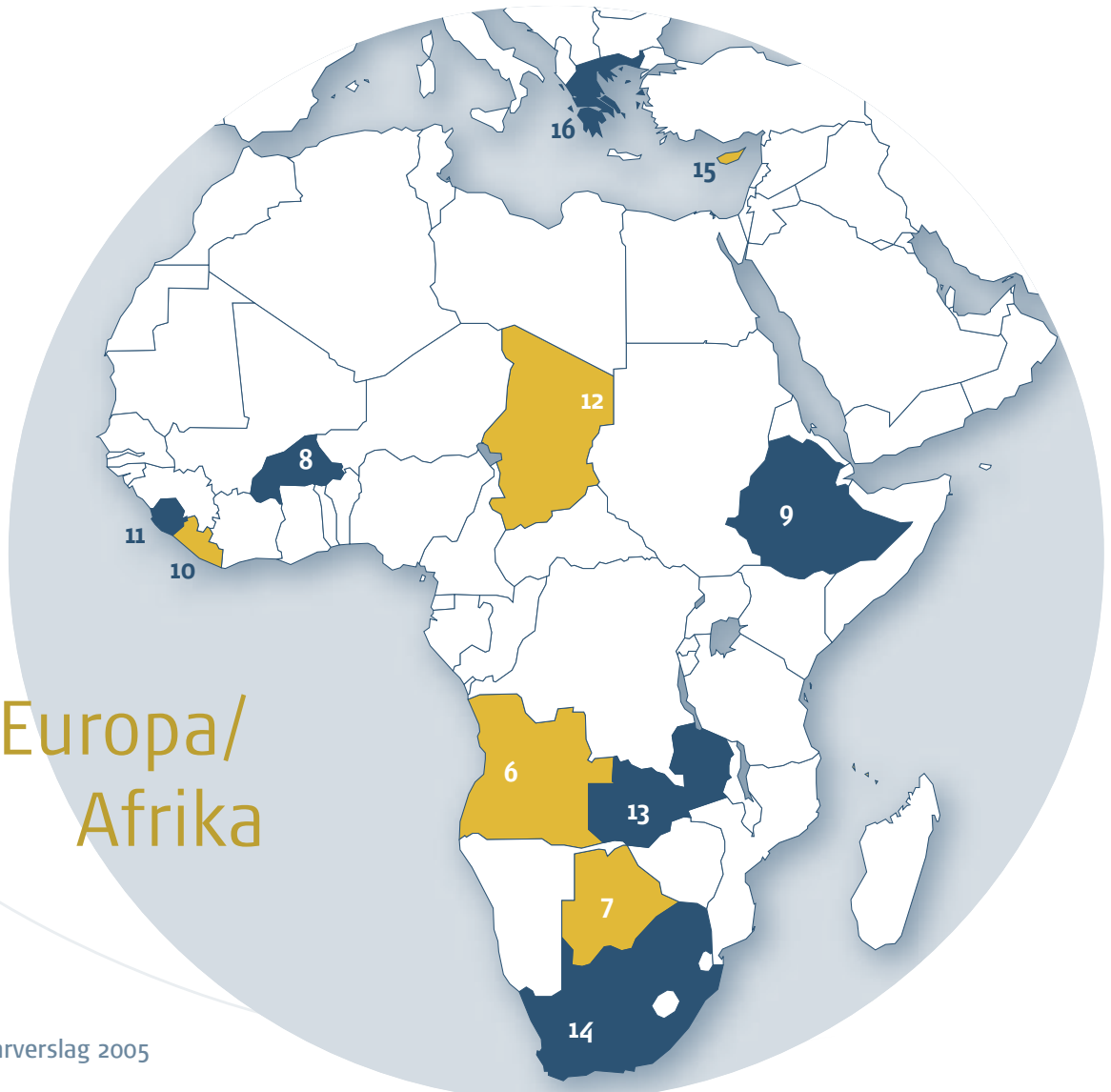
Comité W&D	Naam	Adres	Woonplaats	Telefoon	E-mailadres
Achterberg	Mw. N. de Waard	Ruiterpad 27	3911 SJ RHENEN	0317-614469	
Alblasserdam	Mw. M.C. Bos	Rembrandtlaan 87	2951 PL ALBLASSERDAM	078-6931869	john.riabos@12move.nl
Alphen a/d Rijn	Mw. A. v/d Zwan-Wiegman	Braziliestraat 37	2408 MC ALPHEN A/D RIJN	0172-424192	
Ameide	Mw. G. den Oudsten-Versluis	De Stobbe 10	4233 GS AMEIDE	0183-601825	gerdadenoudsten@wxs.nl
Amersfoort	R. van der Veen	E. Verestraat 2	3813 CT AMERSFOORT	033-4802731	
Apeldoorn	Mw. N.G.M. Spijkerboer	Gatherweg 5	8171 LB VAASSEN	0571-291725	
Barendrecht	Mw. G.A. Pronk-Sluijmers	Meerwedensingel 87	2993 PA BARENDRECHT	0180-611194	
Barneveld	T. Folmer	Nederwoudseweg 5	6741 MA LUNTEREN	0342-416612	theofolmer@kliksafe.nl
Bennekom/Wageningen	Mw. G.M.C. Korpershoek-Spijkerboer	Ooievaarsbek 56	6721 RP BENNEKOM	0318-415117	
Betuwe-Midden	W. van Oostrum	Kersengaard 2	4051 EB OCHTEN	0344-644253	
Bommelerwaard	Mw. M.M. v/d Bogert	Veldweg 8	5321 JE HEDEL	073-5992078	
Brabant-West	T. den Uil	Omloop 83	4671 HW DINTELOORD	0167-523136	
Capelle a/d IJssel	P. Stok	Ceramstraat 5	2905 SL CAPELLE A/D IJSSEL	010-4501211	
Den Haag	A. Groen	Van Boetzelaerlaan 151	2581 AR DEN HAAG	070-3559737	
Dordrecht/Papendrecht	Mw. B. Lugies-Wolting	Burg. Struijkstraat 38	3319 CE DORDRECHT	078-6213067	j.lugies@hetnet.nl
Drachten	Gerard Hoogerland	Berglaan 9	9203 EE DRACHTEN	0512-541984	ghoogerland@gh-gpc.nl
Drente-noord	Mw. A. Hendrikse-de Vries	Kennemerland 3	9405 LA ASSEN	0592-351988	
Ede	G. van Zijverden	Wildforster 52	6713 KC EDE	0318-655676	gertvanz@hetnet.nl
Elburg/Oldebroek	Mw. D. Boerendans	Mezenbergerweg 28-A	8085 SV DOORNSPIJK	0341-253684	wboerendans@solcon.nl
Elst	J. van Walsem	De Kievit 20	3921 CX ELST	0318-472502	j.walsem@rf.rabobank.nl
Epe e.o.	Mw. A. Spierenburg	Boergonjestede 30	8171 JP VAASSEN	0578-571791	g.spierenburg@12move.nl
Ermelo	Mw. N.C. Groenendijk	De Enk 103	3851 NW ERMELO	0341-562780	c.groenendijk@filternet.nl
Flevoland-Oost	Mw. R. v/d Zwan-Meuleman	Wijngaard 126	8212 CH LELYSTAD	0320-245806	
Friesland n.o.	Mw. I. Kooistra	Van Helsdingenstraat 39	9254 CD HURDEGARYP	06-23271528	
Gaasterland-Sloten	Betsie Haitsma	Jac. Boomsmastraat 25	8565 GG SONDEL	0514-605015	
Garderen/Stroe	W. Vos	Rehobothstraat 38	3774 CL KOOTWIJKERBROEK	0342-441726	w.vos1@hetnet.nl
Geldermalsen	Mw. C.J. Ruissen	J. van Zantenstraat 53	4194 VA METEREN	0345-577324	hkruissen@hetnet.nl
Genemuiden	L. v/d Meulen	Hoofdspoor 9	8281 MK GENEMUIDEN	038-3855814	
Goeree-Overflakkee	Mw. E. Baan-Bikker	Wilhelminalaan 16	3247 AS DIRKSLAND	0187-603051	mhbaan@kliksafe.nl
Gorinchem	Mw. J.J. Hoepel-van den Bosch	Verdistraat 14	4207 DE GORINCHEM	0183-627577	hoepel16@zonnet.nl
Gouderak e.o.	A.C. van Haaren-de Haan	Dr. A. Kuypersstraat 5	2841 CG MOORDRECHT	0182-374543	e.vanhaaren@filternet.nl
Groningen-Oost	P. de Groot	Veenhuizen 13	9591 TG ONSTWEDDE	0599-332399	p.de.groot@hetnet.nl
Groot-Ammers	P.C. de Visser	Leeuwerikstraat 24	2964 CB GROOT-AMMERS	0184-601296	pcdevisser@rdnet.nl
Harderwijk	C. Veersma	Van der Waalstraat 11	3842 CB HARDERWIJK	0341-424668	r.veersma@muntz.nl
Hasselt	Mw. A.H. v/d Poel-Lozeman	De Pol 3	8061 BL HASSELT	038-4774944	hettyvanderpoel@home.nl
Heerde/Wapenveld	H.K. Doornik	Lagestraat 23	8191 LN WAPENVELD	038-4470438	henk.doornik@wxs.nl
Heusden/Altena	Mw. G.M. de Raad-Bouman	Dorpsstraat 7	4268 GE MEEUWEN	0416-352786	ajaderaad@rdnet.nl
Hoeksche Waard	Mw. D. Kooijman-Vlot	Nassaulaan 11	3297 BD PUTTERSCHOEK	078-6765444	
Hoogeveen	Mw. H.H. Hovius-Drenth	Geeserraai 5	7938 TE NIEUW BALINGE	0528-361969	
Houten	E. de Groot	Lazuursteen 9	3991 ZJ HOUTEN	030-6375567	esther@eskla.nl
Huizen	Mw. H. Visser-Spilt	Valkenaarstraat 26	1271 TM HUIZEN	035-5257116	gvisser@solcon.nl
Kampen/IJsselmuiden	Mw. T. Bosman	De Bogaard 6	8271 JE IJSSELMUIDEN	038-3324327	bosmantrijnke@hotmail.com
Katwijk	C. van Duijn	Boslaan 11	2225 PL KATWIJK	071-4074496	
Krimpen a/d IJssel	P.J. van Walsum	Jacob Jordaensstraat 39	2923 CK KRIMPEN A/D IJSSEL	0180-515075	
Krimpenerw. O.	Mw. H. Rijlaarsdam	Voltastraat 61	2871 ZL SCHOONHOVEN	0182-387923	h.rijlaarsdam@planet.nl

Comité W&D	Naam	Adres	Woonplaats	Telefoon	E-mailadres
Langstraat	Mw. W. v/d Schans-van Leeuwen	Wendelnesseweg West 25	5161 ZG SPRANG CAPELLE	0416-282500	
Leerdam	Laurette de Stigter	Middelkoop 23-B	4245 TR LEERBROEK	0345-599558	ambulautje@hotmail.com
Lek en Graafst	Mw. J. v/d Vorm-van Walsum	Fluitekruisstraat 3	2971 DA BLESKENS GRAAF	0184-691071	vdvorm@zonnet.nl
Lopikerwaard	G. van Rijk	Merelstraat 18	3411 BP LOPIK	0348-551659	gvanriijk@kliksafe.nl
Lunteren/Ederveen	M. de Bruin	Kees de Koninglaan 15	6741 ZA LUNTEREN	0318-487206	maas.de.bruin@nld.xerox.com
Midden Holland	J.J. Mauritz	De Lepelaar 14	2751 CW MOERKAPELLE	079-5936282	jmauritz@filternet.nl
Mijdrecht/Wilnis	W. v/d Bosch	Oukoop 16-A	3626 AW NIEUWER TER AA	0294-231894	wvandenbosch@kliksafe.nl
N/M Beveland	Mw. R. van Drongelen	Platteweg 29	4438 AA DRIEWEGEN	0113-656606	f.mvandrongelen@kpnplanet.nl
Nederlek	Mw. A. Rodrigo	Fazantstraat 37	2941 RA LEKKERKERK	0180-662987	matrodrigo@kliksafe.nl
Nijkerk	Mw. A.K. de Bruin	Debussylaan 18	3862 GP NIJKERK	033-2466782	
Noordeloos	Fam. A. v/d Dool	Noordzijde 2	4225 PG NOORDELOOS	0183-582160	a.vandendool@solcon.nl
Nunspeet	Mw. C. van der Zande-Westerbroek	Weth. van de Zandeweg 11	8075 DC ELSPEET	0577-492660	westerbroekvof@hetnet.nl
Oud-Beijerland	Mw. C.T. Schop	Piet Heinstraat 43	3262 XL OUD BEIJERLAND	0186-615569	c.schop@graafplais.nl
Pijnacker	Mw. A. Weerheim-Huisman	Oude Leedeweg 111	2641 NN PIJNACKER	015-3692967	anneke.weerheim-huisman@12move.nl
Putten	J.H. van Oostende	Roggestraat 50	3882 GT PUTTEN	0341-360520	j.h.vanoostende@kliksafe.nl
Reimerswaal	Mw. J. Hoekman	De Ommegank 26	4415 AM OOSTDIJK	0113-501998	jape@zeelandnet.nl
Rhenen	Mw. A. Cornelisse-Holstege	Achterbergsestraatweg 47	3911 CS RHENEN	0317-613673	wcornelisse@kliksafe.nl
Ridderkerk	Mw. I. Kok	Lagendijk 293	2988 AA RIDDERKERK	0180-434028	ingridkok@hetnet.nl
Rijssen	G. Karsten	Wilhelminastraat 2	7462 CG RIJSSEN	0548-517847	
Rotterdam	Mw. N.W. Kok	Dopperstraat 14	2983 BH RIDDERKERK	0180-417201	kok.e@solcon.nl
Scherpenzeel	Mw. M. v. Wolfswinkel-Marchal	Prinselaan 72	3925 BM SCHERPENZEEL	033-2771009	
Schouwen-Duiveland	P. Kik	Sint Joostdijk 80	4307 AV OOSTERLAND	0111-642464	
Soest	Mw. Mr. M.A. Burggraaf-Suur	Ravensteinselaan 1	3744 MJ BAARN	035-5429925	mariekeburggraaf@hetnet.nl
Tholen/St.Philipsland	J. Westdorp	Bos 13	4696 BD STAVENISSE	0166-692657	jj.westdorp@12move.nl
Urk	Mw. A. de Boer	Surinamestraat 8	8321 HT URK	0527-681520	
Veenendaal	Mw. A.T. Verhaar-van 't Hof	Jan Campertweg 3	3906 XJ VEENENDAAL	0318-543641	j.verhaar.jr@12move.nl
Vianen e.o.	Mw. A. van Randwijk	Jan van Arkelstraat 18	4131 ZS VIANEN	0347-376724	eweijgertze@kliksafe.nl
Vlaardingen	Hr/Mw N.P. Assenberg	Insulindestraat 91	3131 ZD VLAARDINGEN	010-4351266	niek.assenberg@12move.nl
Voorthuizen	Mw. N.H. de Leeuw-de Jong	Harremaatweg 14	3781 NJ VOORTHUIZEN	0342-474173	
Vriezenveen	Mw. J. Wessels-v/d Hudding	Akker 2	7671 NG VRIEZENVEEN	0546-565815	hawessels@rdnet.nl
Walcheren	J.A. Muis	Wielingen 1	4341 LM ARNEMUIDEN	0118-602344	j.a.muis@wanadoo.nl
Wekerom e.o.	B.H. Dirksen	Dorpsstraat 47	6732 AB HASKAMP	0318-457556	bas.dirksen@planet.nl
Westland	Mw. G. Palland-Van Zuthem	Sweelinckstraat 4	3261 JN OUD-BEIJERLAND	0186-620999	h.palland@chello.nl
Wierden	B. Jansen Eupe	2e Meijerinkshoeksweg 2	7641 RW WIERDEN	0546-572467	ajanseneupe@planet.nl
Woerden	Chris Belo	De Jongstraat 17	3461 HT LINSCHOTEN	0348-421291	c.belo@kliksafe.nl
Woudenberg	Mw. C. v/d Pol	Nico Bergsteijnweg 62	3931 CE WOUDEBERG	033-2863888	
Zeeuws-Vlaanderen	Mw. L. Verhelst	Knol 18	4542 PV HOEK	0115-614379	liesbethverhelst@msn.com
Zeist	Mw. G. van Driel	Nepveulaan 94	3705 LG ZEIST	030-6954489	
Zutphen	Mw. J. Nijland-Vermeer	Annette Poelmanhoeve 8	7207 GB ZUTPHEN	0575-571228	gnijland1@chello.nl
Zwijndrecht/ Hendrik Ido Ambacht	L. Los	Willem de Goedeweg 6	3331 KT ZWIJNDRECHT	078-6193495	
Zwolle	Mw. A. v/d Brink	Huibertplaat 37	8032 DE ZWOLLE	038-4544589	

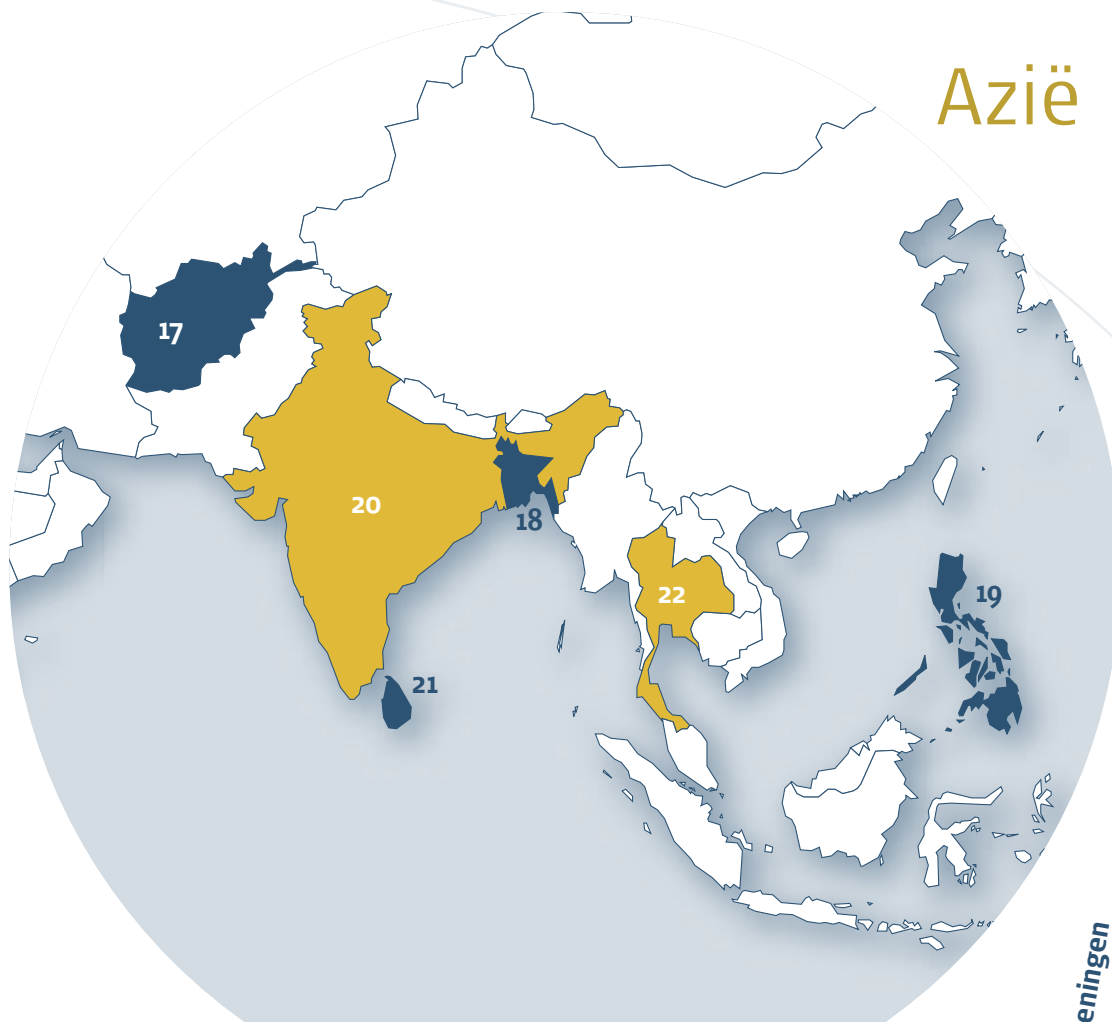
Midden-/
Zuid-Amerika

Europa/
Afrika

Azië

Land	Continent	Verdeling hulp (x € 1.000)	Aantal adoptiekinderen	Basisvoorzieningen	Onderwijs	Arbeid en Inkomen	Noodhulp
1 Guatemala	Midden-Amerika	1.776	5.520		■	■	
2 Haïti	Midden-Amerika	2.918	4.760	■	■	■	■
3 Honduras	Midden-Amerika	38	111		■	■	
4 Nicaragua	Midden-Amerika	188	0	■	■	■	
5 Colombia	Zuid-Amerika	2.781	2.760	■	■	■	
6 Angola	Afrika	24	0	■			
7 Botswana	Afrika	13	82		■	■	
8 Burkina Faso	Afrika	1.603	2.891	■	■	■	■
9 Ethiopië	Afrika	530	1.462		■	■	■
10 Liberia	Afrika	21	0				■
11 Sierra Leone	Afrika	77	0		■	■	
12 Tsjaad	Afrika	195	0	■	■		
13 Zambia	Afrika	181	0	■			■
14 Zuid-Afrika	Afrika	625	74	■	■	■	
15 Cyprus	Europa	6	22				
16 Griekenland	Europa	6	22				
17 Afghanistan	Azië	81	0				■
18 Bangladesh	Azië	1.859	802	■	■	■	■
19 Filippijnen	Azië	983	2.009		■	■	
20 India	Azië	6.337	8.139	■	■	■	■
21 Sri Lanka	Azië	1.848	781		■	■	■
22 Thailand	Azië	134	383		■	■	
Totaal adoptiekinderen			29.818				

